షోడశకుమారచరిత్రము

వెన్నెలకంటి అన్నయ్య

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్ప్రకాశము. సంఖ్య -30

శ్రీరస్తు

షోడశకుమారచరిత్రము

ఇది
వెన్నెలకంటి అన్నయ్యకవివిరచితము.

రెండవకూర్పు 500

కాకినాడ:
ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారిచేఁ బ్రకటితము.
వెల 0_8_0.
సిటీ ప్రెస్, కాకినాడ.
1934.

షోడశకుమారచరిత్రము

పీఠిక

ఇది యెనిమిదియాశ్వాసముల పద్యకావ్యము. కాని, మాకు దొరకినప్రతులలోఁ దృతీయ చతుర్థాశ్వాసములు లేవు. ప్రథమాశ్వాసమునఁ గృత్యాది లేదు. అచ్చుటచ్చుట గ్రంథపాతములు గలవు. మొదటి రెండాశ్వాసములు గలప్రతి యొకదానిని చెన్నపురి బ్ర|| శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు పంపిరి. ఈ తాళపత్రప్రతిలో నీరెండాశ్వాసములును ౧౭౪వ పత్రము మొదలు ౧౯౯వ పత్రమువఱకుమాత్రమే యున్నవి. మొదటి ౧౭౩ పుటలలో నేమివ్రాయఁబడియుండెనో యాభాగ మిందు లేదు. రెండవ ప్రతి, ౫-౬-౭-౮ ఆశ్వాసములు మాత్రమే కలిగి ౨౦౫-వ పత్రము మొదలుకొని ౨౪౮ పత్రములు సంఖ్య వేయఁబడి యున్నది. దీనిని, కాకినాడ, మ|| దుగ్గిరాల వేంకటసూర్యప్రకాశరావుపంతులు బి.ఎ., గా రిచ్చిరి. మొదటి ౧౦౪ పుటలలో పోడశకుమారచరిత్రము ౧-౨-౩-౪ ఆశ్వాసములు మొదలైనవి వ్రాయఁబడి యుండవలెను.

శ్రీమాన్ బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యులవారు శబ్దరత్నాకరములో నిందుండి కొన్నియుదాహరణముల నిచ్చి యున్నారు. వారిచ్చిన ప్రయోగము లీముద్రితప్రతిలో నున్న వియే. వారికిని బూర్ణగ్రంథము దొరకెనో లేదో యని సందేహము కలుగుచున్నది.

కవి, వెన్నెలకంటి అన్నయ్య. సీతారామాచార్యులవారు, ఎల్లన్న యని తలఁచినారు. ఆధార మూహ్యము. ఆంధ్ర విష్ణుపురాణకర్త యగు వెన్నెలకంటి సూరయ్య గోత్రమును నీ యన్నయ్య గోత్రమును హరితసగోత్రమే. అన్నయ్య సూరామాత్యుని పుత్త్రుఁడు, సూరామాత్యుని తండ్రి యన్నయ్య యనియు, కవి యన్నయ్య తన కృతిని దండ్రియగు సూరామాత్యునకే యంకితము చేసె ననియు—

ద్వితీయాశ్వాసాదిని—సుకవిస్తోమ నుతౌన్నత్య యన్న సూరామాత్యా.

పంచమాశ్వాసాదిని— సూచితమాహాత్మ్య యన్న సూరామాత్యా.

షష్ఠాశ్వాసాదిని—రసిక, వ్యాపారవిహారమంత్రి యన్నయసూరా.

సప్తమాశ్వాసాదిని—శోభితషాడ్గుణ్య యన్న సూరవరేణ్యా.

అష్టమాశ్వాసాదిని— శోభితపాండిత్య యన్న సూరామాత్యా.

అను మాటలంబట్టి తెలియవచ్చుచున్నది. విష్ణుపురాణ కృతికర్త సూరామాత్యుం డీయన్నయతండ్రి యనుకొందమన్న నాతనితండ్రి యమరనామాత్యుఁ డని కలదు. కవులచరిత్రములో నీయన్నయ్య పేరు నీపోడశకుమారచరిత్రమును లేవు.

జక్కనకవి విక్రమార్కచరిత్రమును సిద్ధనమంత్రికిం గృతి యిచ్చెను. సిద్ధనమంత్రి పెద్దతండ్రి వెన్నెలకంటి సూర్యుఁ(భాస్కరుఁ) డని గ్రంథమునం దెలుపఁబడినది. (౧-౬) ఈ సూరనమంత్రి రెడ్డి వేమనరపాలునిచే నగ్రహారముఁ గొనియెనఁట. మఱియు ననపోతారెడ్డికి వెన్నెలకంటివంశజుఁ డగు మఱియొకకవి కృతుల నిచ్చె నని విష్ణుపురాణములోఁ గలదు. వీరికిని అన్నయ్యకు నెట్టిసంబంధమైన నున్నదో లేదో తెలిసికొనుటకుఁగాని మఱి యేవిషయమును దెలిసికొనుటకుఁగాని కృత్యాది పద్యములు దొరకలేదు.

కవికాలము: ఇందుఁ గవి తనకృతిభర్త యగునన్నయ్యను, కృష్ణకందార, భోజ, జగదేకమల్ల, సోమేశ్వరులతో (7-188) బోల్చియున్నవాఁడు. భోజుఁడు ధారానగరాధిపతి. జగదేకమల్లుఁడు పశ్చిమచాళుక్యచక్రవర్తి. వీరు పదునొకండవ శతాబ్దమువారు. సోమేశ్వరుఁడు భూలోకబిరుదాంకితుఁడగు పశ్చిమచాళుక్యచక్రవర్తి (A. D. 1126-88). ఇతఁడు సంస్కృతమున నభిలషితార్థచింతామణి యను మానసోల్లాసమును రచించెను. ఇతనికి సర్వజ్ఞభూపుఁడనుబిరుదు కలదు. కృష్ణకందారుఁడు యాదవరాజు. జైత్రపాలుని తనయుఁడు. పదుమూఁడవశతాబ్దమున సూక్తిముక్తావళికర్త యగు జహ్లణకవిని వేదాంతకల్పతరుకర్త యగు నమలానందుని బోషించెను. కాన నీగ్రంథము పదుమూఁడవ శతాబ్దానంతరము రచియింపఁబడియుండును.

గ్రంథాకృతి:-ఈకవి దశకుమారచరిత్రమును మనస్సున నుంచుకొని యీ పోడశకుమారచరిత్రమును రచియించెను. కొన్నికథలను కథాసరిత్సాగరాదులనుండి సంగ్రహించి తన కవితాచమత్కృతిచే రసపుష్టిని వర్ణనాధిక్యమును గలిగించి జనమేజయుని రెండవకుమారుని గథానాయకునిగఁ జేసి, అతనికిఁ దోడుగ నతని మంత్రితనయులను, బురోహితపుత్రులను, దండనాథసుతులను, బదేనుగురను గూర్చి కథ సాగించినాఁడు. కావున నందందుఁ గల పోడశరాజకుమారచరిత్ర మనుపేరు చెల్లదు. ఒక్కతావున పోడశనందనచరిత్ర మని యున్నది. దానికి బాధ లేదు.

కవిత్వము నిర్దుష్టమైనది. ఉభయభాషాప్రౌఢి మెఱయుచున్నది. శైలి మంచన కేయూరబాహుచరిత్రమును, జక్కన విక్రమార్కచరిత్రమును, కేతన దశకుమారచరిత్రమును బోలుచుండును. పద్యములు హృద్యములై ధారాశుద్ధి గలవిగా నున్నవి. ఎవ్వరియొద్ద నైన సంపూర్ణప్రతి యున్నచో దయతోఁ బంపి యీ పోడశకుమారచరిత్రమును బూర్ణముగాఁ బ్రకటించుభాగ్యమును వా రాంధ్రసాహిత్యపరిషత్తునకుఁ గల్గింతురుగాక.

శ్రీరస్తు

షోడశకుమారచరిత్రము

ప్రథమాశ్వాసము

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా నాయొనర్పంబూనిన కథాకల్పవల్లికామతల్లికకు నాలవాలం బగుహస్తినాపురం బెట్టిదనిన. ‖ 1 ‖

గీ. ఆది...............ప్పురమునం
గాఁపురంబుండఁగాఁ జూడఁ గడలి వచ్చి
కోటసొరరాక కూతుపైఁ గూర్మిఁ జుట్టు
వారియున్నట్టు లొప్పారి పరిఖ మెఱయు. ‖ 2 ‖

గీ. అక్షయఖ్యాతి నెంతయు నందమంది
యమలకమలోదయస్థాన మనఁగ వెలసి
కువలయప్రియహేతువై కొమరుమీఱి
యలరు నప్పురిపరిఖ దుగ్ధాబ్ధిభంగి. ‖ 3 ‖

గీ. మహితసన్మార్గవర్తనమాన్యు లనఁగఁ
బొలుచు నినరాజకవిగురుబుధులనైనఁ
దగులువడఁ జేయు పెంపునఁ దనరు వీటి
కోటకొమ్మలు తారకాస్ఫోటనములు. ‖ 4 ‖

సీ. ధామాద్భుతోద్దామహేమకుంభంబులు
తరణిమండలముతోఁ దడఁబడంగ
నుపరిభాగసాపితోజ్జ్వలరత్నంబు
లలతితారకముల గలసి బెరయఁ
బ్రమదకేళీలోలబాలముఖేందులు
చంద్రబింబంబుతో సరసమాడఁ
గనకరత్నవిభాసఘనచంద్రశాలలు
ఖచరవిమానసంఘములఁ గలయఁ
జారుమౌక్తికమణిమయతోరణముల
బహుమనోహరచిత్రసంపదల మహిత
విభవములతోడ నెంతయు విస్తరిల్లు
సురపురం బన హస్తినాపురవరంబు. ‖ 5 ‖

చ. అమరులకంబం దత్పురి ధరామరవల్లభు లెక్కుడంట త
థ్యము తలపోయ నాగమవిధానములై తనరాగు తారు ని
త్యము నొనరించు దానముల యజ్ఞములం బరితృప్తిఁ బొంది సం
భ్రమమునఁ దేలి వారు వడిఁ బ్రస్తుతిసేయఁగఁ బెంపుఁజెందుటన్. ‖ 6 ‖

క. రాలెల్లను రత్నంబులు
చేలెల్లను రాజనంబుఁ జెఱకును బౌర

స్థిలెల్లఁ బద్మినులు పురి
శ్రీలను నుతియింప వశమె శేషున కైనన్. ॥ 7॥

సీ. గిరులఱెక్కలు ద్రుంచి గిరిభేది భూమిపైఁ
గ్రుమ్మరుఁ డనిన మేల్కొండ లనఁగ
హరుఁ డొకగజమూర్తి నణఁచుట నీసుచే
బహుగజాకృతులమైఁ బరఁగె ననఁగ
వెలవెల్లఁ బాటించి విడిచెడు గజములు
హగినీలమూర్తుల నమరె ననఁగ
జడధిని గిరులను నడయాడనొల్లక
మేఘబృందము లుర్వి మెలఁగెననఁగ
నున్నతాకృతి నెంతయుఁ జెన్ను మిగిలి
వందనీయభద్రస్ఫూర్తి నందమొంది
వినుతసత్త్వంబులను దానవృష్టి మెఱసి
తనరు నప్పురి భద్రదంతావళములు. ॥ 8॥

గీ. సిరులు మెఱసిన వారణపురములోన
మెలసితిరిగెడుహయములమిసిమి చూచి
యినునితురగంబు లిలఁ గాలుకొనఁగ వెఱచు
వెల్లనై యుండు వేలుపువీటిహయము. ॥ 9॥

చ. అరదము పూన్పునొక్కయెడ నప్పుడు నెక్కుడు......హయంబులో
ఖరకరునశ్వముల్ ....
...........................నూడఁడు నెన్నఁడు నౌదురయ్యొ య
ప్పురిఁగల యుత్తమాశ్వములఁ బోడిగ నెక్కెడు వాహకోత్తముల్. ॥ 10॥

క. నవముక్తాతోరణములఁ
బ్రవిమలవజ్రాభిరామభవనముల సుధా
ధవళప్రాసాదంబు......
............గనిండు ప్రభ నవ్వీటన్. ॥ 11॥

గీ. నెఱయ నప్పురి వప్రాగ్రనీలమణుల
కాంతిసంగతి నాకాశగంగ యొప్పుఁ
జందమున మింటిమీఁదఁ గాళిందితో
.... ॥ 12॥

సీ. ....తేనియల్
నిండారఁ దొరగినన
సౌగంధికముల వాసనగల విరినీటఁ
బ్రబలి కైవ్రాలిన రాజనములు
నిరుదెసం జెలువొందు త......
....
....
చిలుకలు చిందిన ఫలరసంబు
...........................కలును
గలిగి బహిరంగణంబులు పొలుపు మిగులు
జనుల కెల్లకాలంబు నామనియెక్యాగ
సాధ్వ...... సేయ నలవియగునె. ॥ 13॥

సి. ....
.........ంబు లెసకమెసఁగ
మెఱుఁగారుతేకులు నెఱిదప్పి యొండొంటిఁ
గడవ సందడిపడి.........
....
కుత్తుకకొలఁదులు గ్రోలిక్రోలి
అన్నా....................ంగమ్మ
పుప్పొడి తిప్పలఁ బొగలిపొరలి
చెలువు మిగిలిన యవ్వీటికొలఁకులందు
దాఁటులై కూ.....................
....
మన్ననఁగని వెగడువానిఁ గ్రేళ్ళుదా ॥ 14॥

సీ. రాజితపుష్పపరాగంబుఁ బరఁగించు
మదభృంగమోహనాస్పదత గాంచి
రమణీయ..................
...............కలన మెఱయ
కర్పూరచందన...............
ణంబుల నాకర్షణంబు సేయ
వివిధకేళీలోలవిటవిటీసురతశ్ర
మంబుల నుచ్చాటనం బొనర్చు
గర........................
.........నెంతయుఁ గరముతోడు
మంద........................
.... ॥ 15॥

వ. అప్పురంబున కధీశ్వరుండు. ॥ 16॥

సీ. లీల వేల్పులనెల్ల నసిననాజిలో
ముక్కంటి గెల్చి విఖ్యాతి
....
............గా నేరాజు తాతతండ్రి
దర..................గలంచె
రారాజుల బలము నేరాజుతాత
కాలికాలములయందున............
......ట్టి రాజాన్వయఖ్యాతుఁ డహిత
....
రాజరాజకిరీటవిభ్రాజరత్న
కిరణనీరాజనారమ్యచరణుఁ డాది
రాజగుణరాజితుఁడు జనమేజయుండు. ॥ 17॥

చ. ....శుండాలకే
సరిదైతేయభయార్తదేవగణరక్షాదక్షుఁ డుగ్రారిభీ
కరతేజోనిధి! సర్వసన్నుతకృపాగారంబు ధర్మక్రియా
నిరతుం డాజనమేజయుండు వె............... ॥ 18॥

వ. ప్రభావతియుం గమలయు నగ్రమహిషులుగా మహనీయరాజ్యభోగంబు లనుభవించుచుండఁ బ్రభావతికి శతానీకుం డనుకుమారుం డుదయిం(చె). ॥ 19॥

క. వరపుత్రుఁ గోరి కమలా
తరుణీమణి చాల నియతిఁ దరుణేందుకళా
ధరు నారాధింపంగం
బరమేశ్వరుఁ డొక్కనాఁ డపారకరుణతోన్. ‖ 20‖

సీ. చెన్నొం..................
.....................గుత్తి
జిగిమీఱు వెలిపట్టుచేలసంగడమున
నెరుసార మూఁడువన్నియలచీర
బాగొందెడి పసిండిపచ్చలపదకంబు
దాపున నొప్పారుపాఁపకంటె
తావులు సంగడిఁ...............
బొలుపారు తెల్లని భూతిపూఁత
యమర నతివయు మగవాడు నైనవేల్పు
దనపొడవుఁ గలలోన నందముగఁ జూపి
రమణ మీఱంగ నొక్కయరంటిపండు
నేలతేనితెఱవ కిచ్చె నెమ్మితోడ. ‖ 21‖

వ. అట్టి మేలికలఁ గని యాక్షణంబునన మేలుకని యయ్యతివ తనప్రాణవల్లభునకుం జెప్పుటయు నతం డుల్లంబున నుల్లసిల్లి నీ కొక్క పుత్రరత్నం బుదయించు నని చెప్పి యానందకందళితమానసుం డగుచున్నంతఁ గొన్నిదివసంబులకు నెల మసలిన. ‖ 22‖

సీ. మానినీరత్నఁబుమధ్యంబుతోడన
వలుద లై యూరులు చెలువు మిగిలె
సుదతీలలామంబుచూచుకంబులతోన
యారు గప్పారి యొప్పారఁ దొడఁగె
నలినీలకుంతలయంగవల్లికతోడఁ
బలుచగాఁ జెక్కులు పలుకఁబాఱె
శీతాంశుబింబాస్యచెయ్వులతోడన
నలసంబు లయ్యె నేత్రాంచలములు
జలజలోచననడపుల జడను దోఁచెఁ
జామనెమ్మదిఁ గోర్కులు సందడించెఁ
దరుణినాలుక చవులకు నెరవుపడియె.
జెన్ను దఱుఁగుచు గర్భదశ్రీకతమున. ‖ 23‖

చ. అలసము లయ్యుఁ జెయ్వు లసయంబుఁ బ్రియం బొనరించెఁ జూడ్కికి
న్నలుపును జెంది యుండియు మనఃప్రమదావహ మయ్యెఁ జన్నుదో
య్వెలవెలఁబాఱియుండియు నవీనవిలాసము చెక్కులందులం
బొలుపెసలారె గర్భమునఁ బోఁడిమి నయ్యిగురాకుఁబోఁడికిన్. ‖ 24‖

గీ. పడఁతిచనుదోయి హేమకుంభములకంటె
నొప్పు గజకుంభములకంటె నొప్పు ననఁగ
జనులకనుఁబాటు దాఁకి కందెనొ యనంగ
గర్భసంపదఁ జనుమొన ల్కప్పు దాల్చె. ‖ 25‖

గీ. నిధుల నన్నింటి నింటింట నెలవుకొలిపి
ధరణిఁ బేదలు లేకుండ నరయఁ గోరు
నేడుదీవుల నేలంగ నిచ్చఁ గోరు
గురుబుధానంద మొనరింప గోరు నతివ. ‖ 26‖

వ. ఇవ్విధంబున గర్భసంపదఁ బెనుపు వహించి నవమాసంబులుం బరిపూర్ణంబు లగుడు నంత నొక్కశుభసమయంబున. ‖ 27‖

క. మారుని.........గు
మారునిఁ బోల్పంగఁ దగిన మహనీయశుభా
కారు మనోహరతేజః
స్ఫారు వరకుమారుఁ గనియెఁ బ్రమదం బెసఁగన్. ‖ 28‖

క. ...నిం గాంచిన
యావత్త మహీశుమనమునం దలరంగాఁ
దా వెలయఁజేసి బంధుజ
నావలి కత్యంతశుభము నాపాదించెన్. ‖ 29‖

సీ. మంగళతూర్యసమాజంబునకు మున్న
న(భమున సొర)దుందుభులు మ్రోసె
నర్తకీమోహననాట్యంబునకు మున్న
నిర్ఝరీనృత్యంబు నింగిఁ జెలఁగె
నతివలు శోభనాక్షతలు చల్లగమున్న
సురపుష్పవర్షము ల్గురియఁదొడఁగె
బ్రాహ్మణాశీర్వాదరావంబునకు మున్న
యనిమిషకోటి దీవనలు దోఁచెఁ
బొలసి దక్షిణపవనుండు వెలసె దిశల
హవ్యవాహనుఁడు ప్రదక్షిణార్చి యయ్యె
జనవరుఁడు వేడ్కఁ బ్రియ మందె సకలలోక
మోదకర మైన యక్కుమారోదయమున. ‖ 30‖

వ. అట్టి మహోత్సవమున జనమేజయమహీనాథుండు నానావిధదానఁబులుఁ గామితవస్తుత్యాగంబులు బంధమోక్షణంబులు జపహోమంబులు నొనరించి నముచితపరివారుండై కుమారునకుం గమలాకరుం డనునామం బిడిన మొదలిపక్షంబున విదియచందురుం బోలె ననుదినప్రవర్ధమానుం డగుచు ముద్దుఁబలుకులు పచరించుచుండ. ‖ 31‖

చ. హృదయము లుబ్బ నొండొరుల కిట్టివిధం బని చెప్పఁబంపుచున్
మృదుమధురంపుటాటలను మేనలరంగను గౌఁగిలించుచు
న్ముదితయు నాథుఁడుం గొడుకుముద్దులఁ దేలనకాని యెన్నఁడు
న్మదిని దలంప రంచితరమావిభవోజ్జ్వలరాజ్యభోగముల్. ‖ 32‖

వ. ఇట్లతిగౌరవంబునం బెరుపం బెరింగి సముచితసమయసమాచరితచౌలోపనయనుం డై. ‖ 33‖

సీ. వేదవేదాంగము ల్వివిధపురాణేతి
హాసము ల్తర్కుధర్మార్థశాస్త్ర
ములును నాయుర్వేదమును ధనుర్వేదంబు
భరతశాస్త్రంబును బంచబాణ
శాస్త్రంబు కామందచాణక్యభార్గవ్య
కౌణపదంతముఖ్యప్రదీప
భూపాలనయశాస్త్రములు శిల్పిశాస్త్రంబుఁ
గావ్యము ల్లక్షణగ్రంథములును
నాటకంబులు నర్షనానాకళాప్ర
పంచమును నలవడఁగ శీలించి దుష్ట

కుంజరరథాధిరోహణకుశలుఁ డై ని
రూఢిఁ జెన్నొందె మిగులంగఁ బ్రౌఢి మెఱసి. ‖ 34‖

వ. నవయౌవనంబు నొందుసమయంబున జనమేజయజననాథుండు రాజకుమారానీకశేఖరుం డగు శతానీకుని నిజరాజ్యంబునకు నభిషిక్తునిం జేసి యక్కమలాకరకుమారునకు యౌవరాజ్యపట్టంబు గట్టి సమస్తంబు నప్పగించి తానును దేవీద్వయంబును దపోవనంబున కరిగిన. ‖ 35‖

క. లోకోన్నతగరిమ శతా
నీకుఁడు రాజ్యం బొనర్ప నెమ్మిని యువరా
జై కమలాకరుఁ డురువిభ
వాకరుఁడై యనుదినంబు నన్నం గొలుచున్. ‖ 36‖

సీ. అంగహీనతయును హరవిరోధము మాని
కనుపట్టు మకరకేతనుఁ డనంగ
వనవాసమును గృష్ణవర్ణత్వమును మాని
విలసిల్లు నిందిరావిభుఁ డనంగ
బడుగుఁజందంబును నొడలికందును మాని
సంపూర్ణరుచినొప్పు చంద్రుఁ డనఁగ
ఘనపిధానంబును ఖరకరత్వము మాని
తనువుమైఁ నుపొందు తపనుఁ డనఁగ
రూపతనుకాంతి లక్ష్మీప్రతాపమహిమ
లఖిలవర్ణనీయంబులై యతిశయిల్ల
యౌవనోజ్జ్వలతరమూర్తి నంద మొందు
నఖిలకమలాకరుఁడు కమలాకరుండు. ‖ 37‖

మ. జగదానందవిహార హారమకుటచ్ఛత్రాదిసంపన్న ప
న్నగభూషార్చితభావ భావజకళానైపుణ్య పుణ్యక్రియా
సుగమాచారగభీర భీరహితతేజోదీవ్యమానక్షమా
గగనాభోగదిశాంత శాంతమదరాగద్వేషగర్వోదయా. ‖ 38‖

క. ఆఖ్యానకల్పితకథో
పాఖ్యానాఖ్యాయికాప్రపంచరహస్య
వ్యాఖ్యానవ్యవహరణ
ప్రఖ్యాతచరిత్ర వికచపంకజనేత్రా. ‖ 39‖

మాలిని. శమదమగుణమోదీ శైవసిద్ధాంతవేదీ
సముచితనయబుద్ధీ సంచితైశ్వర్యసిద్ధీ
యమనియమధురీణా యజ్ఞకర్మప్రవీణా
శమితదురితవేగా సాధితాష్టాంగయోగా. ‖ 40‖

గద్యము. ఇది శ్రీమద్వెన్నెలకంటి సూరనామాత్యపుత్ర హరితసగోత్రపవిత్ర సుకవిజనమైత్రీవిధేయ అన్నయనామధేయప్రణీతం బైన షోడశకుమారచరిత్రంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు

షోడశకుమారచరిత్రము

ద్వితీయాశ్వాసము

క. శ్రీమద్విరించితరుణీ
కోమలవీణానినాదకూలంకషవా
గ్భామాభిరామ సుకవి
స్తోమనుతౌన్నత్య యన్నసూరీమాత్యా. ‖ 1 ‖

వ. అక్కమలాకరుండు, బుద్ధిసాహాయ్యుండును వివేకనిధియును గాంతిమంతుండును యశఃకేతుండును గరుణాకరుండును బ్రభాకరుండును జిత్రకరుండును నీతిమంతుండును ననుమంత్రితనూజు లెనమండ్రును, భీమభటుండును దీర్ఘబాహుండును దృఢముష్టియు విక్రమకేసరియు నను దండనాయకతనయులు నలువురును మతిమంతుండును గళానిధియు వసంతకుండు నను పురోహితపుత్రకులు ముచ్వురును, బ్రాణమిత్రులై నిరంతరంబును బరివేష్టించి కొలువ నొక్కనాఁడు. ‖ 2 ‖

మ. చెలులుం దానును వేడ్కమీఱ విలసచ్ఛృంగారుఁడై తత్పురీ
లలితోద్యానములందుఁ బుష్పితలతాలాస్యంబు లీక్షింపుచు
న్గలకంఠీభ్రమరీనినాదము లగణ్యప్రీతి సంధిల్ల లీ
లలఁ జేసెన్ జనమేజయాత్మజుండు కాలక్షేప మేపారఁగన్. ‖ 3 ‖

వ. ఇట్లు వినోదపరాయణుండై యొక్కశీతలతరుచ్ఛాయాతలంబున నెచ్చెలులుం దానును సుఖాసీనులై యున్నసమయంబున సాధకుం డొక్కరుండు నిజేచ్ఛ నరిగి వారలం గని చేరవచ్చిన నక్కుమారుండు వినతి నాతని నాదరించి మీ రెవ్వ రెచటి కేగెద రని యడిగిన. ‖ 4 ‖

క. సాధకుఁడ నేను సుమహా
(సాధి)కు నొకసిద్ధుఁ గొలిచి యతనిపనుపునన్
సాధింపఁ గడిఁదియగునది
సాధింపఁగ నిశ్చయించి చనుచున్నాఁడన్. ‖ 5 ‖

సీ. అది యెట్టి దనిన వింధ్యాటవిలోపల
గరమొప్పు శింశుపాతరువుదండఁ
బారావతాక్షుఁ డప్పన్నగేశ్వరుపాల
వైదూర్యకాంతి యన్వాలు వర
దీధితి యనియెడు దివ్యరత్నము గల
దావాలు ధరియించి యాతఁ డేడు
దీవులు నేలు నాదివ్యరత్నముకడ
నఖిలసిద్ధులు గల వధిప నేను
వాని నిప్పుడు సాధింప వలను మెఱసి
యెంతు ననుటయు నలరి మహీశసుతుఁడు

సఖుల నీక్షించి వారలసమ్మతమున
నతనితో నిట్టు లనియె నత్యాదరమున. ‖ 6‖

శా. ఏను న్మంత్రులుఁ దోడువచ్చెదము నీ కీప్రొద్ద యన్నన్ ధరి
త్రీనాథాత్మజు నిచ్చ మెచ్చుకొనుచున్ దివ్యౌషధిశ్రేణితో
నూనం జేసి రసంబు తత్పదములం దొట్టించి యద్రిస్థలీ
యానోదగ్రత వారుఁ దానుఁ జని వింధ్యారణ్య దేశంబునన్. ‖ 7‖

గీ. పాంశుసంఛన్న మైనకూపంబుఁ దడవి
దాని చేరువ శింశుపాతరువు క్రింద
నగ్నికుండంబుఁ బొడఁగని యచట నిలిచి
తనసచివులు రక్షకులుగాఁగ నియమమున. ‖ 8‖

వ. సుస్థిరాసనాసీనుండై సాధకుండు ఖదిరేంధనంబుల వేల్వం దొడంగిన. ‖ 9‖

క. బిగిచన్నులుఁ దెలికన్నులు
నగుమోమును మెఱుగుమేను నయనానందం
బుగఁ బద్మనయన యొక్కతె
యగణితవిభ్రమముతోడ నరుదెంచుటయున్. ‖ 10‖

సీ. ఘనవేణికచాంధకారంబుచే
మదనాంధకారంబు పొదివికొనఁగ
...రుణాధరయధరరాగంబుచే
భావజరాగంబు పట్టుకొనఁగ
...నేత్రదృగ్జాలంబుచేత ద
ర్పకబాణజాలంబు పర్వికొనఁగ
గురుకుచకుచచక్రయుగముచే శంబర
రిపుజైత్రచక్రంబు ద్రిప్పుకొనఁగ
నుల్లము గరంగ వైశిక పల్లటిలఁగ
ధైర్య మెడలంగ మంత్రతంత్రములు మఱచి
తలఁపుఁ జూపును నంగనం దగిలియుండ
సంయమభ్రష్టుఁడై యుండె సాధకుండు. ‖ 11‖

వ. ఇట్లు సాధకుండు కామాతురుండై మంత్రసామర్థ్యంబు గోలుపోయిన. ‖ 12‖

క. పారావతాక్షుపనుపున
ఘోరతమం బడర భూతకోటులు భయదా
కారత సాధకుఁ బొదివి మ
హారవ మెసఁగంగ నార్చి యాగ్రహమొప్పన్. ‖ 13‖

వ. కడకాలు పట్టి దవ్వులం బడవైచిన వాని వెదక సంభ్రమించి యందఱు నన్నివంకల నమ్మహాటవి దరియం జొచ్చి వెదకి వెదకి దిగ్భ్రమనొంది వచ్చిన జాడ యెఱుంగక యొండొరులం బొడగానక తిరుగుచుండ భూపాలనందనుండు కొన్నిదివసంబులు చెలులం దడవి యొక్కనాఁ డొక్కయేటిదరి నరుగు సమయంబున. ‖ 14‖

ఉ. గ్రాహము తన్నుఁ బట్టినఁ గిరాతుఁ డొకండు ఘనార్తిఁ గూయుడు
న్సాహసమార నాన్నృపతినందనుఁ డానదిఁ జొచ్చి యుద్ధతి
న్బాహుశితాసి దానివదనంబు రయంబున వ్రచ్చి బోయ న
వ్వాహిని వెల్వరించుటయు వాఁడు ముదం బెసఁగంగ నమ్రుఁడై. ‖ 15‖

క. పూని యకారణబంధుఁడ
వై నాప్రాణములు గాచి తసమానకృపాం

భోనిధి నను నీదాసుని
గా నేలితి, రమ్ము నాయగారమ్మునకున్. ॥ 16॥

వ. అని తా నేలెడి కిరాతపల్లికిం దోడ్కొని చని సముచితసంభావనంబు లొనరించి నిజగృహంబులలో నొక్కరమ్యసదనంబున నునిచిన నుండి నాఁటినిశాసమయంబున రత్నదీప ప్రభావిభాసితం బగు తన్నివాసంబు గలయం గనుంగొనునప్పుడు దైవయోగంబున. ॥ 17॥

చ. ఒకపురినెమ్మిఁ గాంచి ప్రియ మొందఁగ బంధము లూడ్చి పట్టి యం
గకములు దువ్వి దానిమెడఁ గట్టినరజ్జువు గాంచి వీడ్చినన్
శకునిసనూకృతిం దొరఁగి చయ్యన భీమభటాభిధానుఁ డై
ప్రకటవినీతి మ్రొక్కుటయు రాసుతుఁ డద్భుతమోదమగ్నుఁడై. ॥ 18॥

వ. అత్యంతసంభ్రమంబునం బరిరంభణం బొనరించి యతనిపునఃపునఃప్రణామంబు లాదరించి సమీపంబున నునిచికొని కరంబు కరంబునం గీలించి నీ రూపంబునకుం గారణం బేమి యని యడిగినఁ గరంబు వినయంబున న(తం డ)తని కిట్లనియె. ॥ 19॥

క. ఆపన్నగంబు కతమున
నాపన్నత మిమ్ముఁ బాసి యలజడి నశనా
యాపీడనొంది యుజ్జయి.
నీపురముం జేరి మేను నెఱిచెడి తూలన్. ॥ 20॥

సీ. ఏ నొకముదుసలియింటికి నరిగి నా
కాహార మొనరింపు మనుడుఁ బ్రీతి
వెలయించి భోజనవేళయందాఁకను
నది నన్ను శయనింపు మనిన శయ్య
నుండి చూచుచు నుండ నొకకొన్నియవ లది
ధరణిమీఁదటఁ జల్లెఁ దత్క్షణంబ
మొలచి గుబ్బన నేచి ఫలియింప సక్తువు
గావించి యదియుఁ బాకంబు చేసి
యొక్కపాత్రంబులోపల నునిచి ప్రాంత
యవలఁ బాకంబుగావించి యదియు నొక్క
కంచమునఁ బెట్టి యొకచీర గప్పి దొంతి
నునిచి యది నీరుదేరంగఁ జనియెనంత. ॥ 21॥

వ. అది కపటకృత్యంబుగా నెఱింగి. ॥ 22॥

గీ. పాత్రముల సక్తువులు వీడుపడఁగఁ బెట్టి
యంబరం బది కప్పినయట్ల కప్పి
యేను శయనతలంబున మేను సేర్చి
కన్నుమూసినపోలిక నున్నయంత. ॥ 23॥

వ. ఆజంత యరుగుదెంచి నేఁ జేసినవిధం బెఱుంగక యత్యంతరయంబున. ॥ 24॥

క. నా పేర నిర్ణయించిన
యాపాత్రము నాకుఁ బెట్టి యవ్వలిపాత్రన్
వేపుచ్చుకొని భుజించుచు
నాపాపపుజంత మేఁక యయ్యె నరుదుగన్. ॥ 25॥

వ. దానం గనుంగొని నివ్వెఱఁ గందుచు నాకుం బన్నినయురుల నీవ తగిలితే యనుచు నవ్వుచు భుక్తోత్తరంబున నొక్క రజ్జువున దానికంఠంబు బంధించి తిగిచికొనుచు నొక్కసూనరిగృహంబునకుం జని బట్టి యిచ్చెద ననిన నతనిభార్య యెఱింగి నా చెలియలి నిట్లు చేసితే కాని మ్మని జంకించిన వెఱచి యయ్యజంబు విడిచిపెట్టి దేవాలయంబునకుం

జని నిద్రించితి నదియు నదియ వైరంబుగాఁ బాటించి నాచొప్పునం జనుదెంచి యేను మయూరం బగునట్లుగా నీత్రాడు మత్కంధరాంతరంబున బంధింపంబోలు నేనును బర్హిభావంబు నొంది బోయలచేతం బట్టువడి యిచ్చటికి వచ్చి దేవరచే పడి తిర్యగ్భావనిర్ముక్తుండ నై భవదీయదర్శనంబునఁ గృతార్థుంగుండ నైతి నని పలికి యొక్కవిన్నపం బవధరింపుమని యిట్లనియె. ॥ 26॥

సీ. వేగంబ యిచ్చట వెడలంగ వలయుఁ గి
రాతు లుద్ధతులు ద్వారమున వెడలి
పోవంగఁ గనుఁగొన్నఁ బొలియింతు రీత్రాటి
వలన మయూరభావములు దాల్చి
యీగవాక్షమ్మున నేగుద ముని నృప
తనయుకంఠమున నాత్రాడు గట్టె
నెమలి యై యపుడు రాకొమరుండు వెడలి త్రా
డూడ్చి యాతని చేతి కొసఁగుటయును
నాగుణము కంఠమునఁ గట్ట నాక్షణంబ
తాను బర్హి యె వెడలి రాసూనుచేత
బంధనిర్ముక్తుడై యాత్మభావ మొంది
కడురయంబున నాపల్లె వెడలి వచ్చి. ॥ 27॥

వ. తనమతమున కుల్లసిల్లుమహినాథకుమారుండునుం దానును గాననమార్గంబున నరిగి యరిగి. ॥ 28॥

చ. దళ మగుచీఁకటిం దెరువు దప్పి వదంబులు నొప్పిగూరినన్
సొలసి వనంబులోన నొకశుష్కమహీజముక్రింద నుండఁగా
లలితనిశాకిరాతమహిళాకచభారవిభాసితాబ్జినీ
దళమును బోలి తూర్పుదెసఁ దారకరా జుదయించె నత్తఱిన్. ॥ 29॥

చ. నెలవొడువంగఁ చిత్రముగ నీరసభూరుహ మాకువెట్టి మొ
గ్గల విరిపూవులం దనరి కాచి ఫలించినఁ దత్ఫలావళుల్
దళముగ వారు మోదమునఁ దద్రస మాదటఁ గ్రోలి దాన నాఁ
కలియును దప్పియుం దొలఁగఁగా ముద మందుచు నున్నయంతటన్. ॥ 30॥

గీ. ఆకుజము గుణాకరాఖ్యమిత్రుం డగు
టయును నద్భుతంబుఁ బ్రియముఁ దనర
నర్థితోడ నప్పు డాలింగనము చేసి
యిట్టు లగుటకు గత మేమి యనిన. ॥ 31॥

సీ. ఆపాముకినుకచే నందఱఁ బెడఁబాసి
యడవులలో మిమ్ముఁ దడవి తడవి
యిచ్చోట నొక్కమునీశ్వరుండు సమాధి
నుండు టెఱుంగక యురక నేను
బ్రణమిల్లి చెలులును రాసుతుండు నెచట
నెబ్బంగి నున్న వా రెఱుఁగఁజెప్పు
మనుచుఁ గార్యార్థి నై యందంద ప్రార్థింప
జపవిఘ్నమునకు నాతపసి కినిసి
వట్టితరువవు గ మ్మన్న వంత నొంది
వేఁడుటయు నాదరించి నీ విభుఁడుఁ జెలియు
నిచ్చటికి రాఁగలరు వార లేగుదేర
నెలమిఁ బొంది ఫలింతు వా రెలమి నొంద. ॥ 32॥

క. దళముగ ఫలింప నిఫల
ములరసముల వారు తృప్తిఁ బొందుడు నంతన్
ఫలవృక్షాకృతి విడుచుచుఁ
జెలువంబుగ వాఁరి గదిసి చెలఁగెద వనినన్. ॥ 33॥

వ. ఆక్షణంబ నీరసవృక్షంబ నైతి దేవర యిచ్చుటికి విచ్చేయుకతంబున శాపవిముక్తుండ నైతావకదర్శనంబున ధన్యుండ నైతి నిప్పు డప్పరమమునీంద్రుం డందేని యున్నవాఁ డనినం దద్దర్శనలాభప్రమోదతరంగితాంతరంగు లగుచు నతఁడును దారును నొక్కపథంబున నరుగుసమయంబున.॥ 34॥

క. పొగలు దొడుగుక[1] యొకయెల
నాఁగయుఁ దానును నభంబునం జని చని భూ
భాగంబున ముగురం గని[2]
వేగంబున నవతరించి వినతుం డైనన్. ॥ 35॥

—♦ చిత్రకరుని వృత్తాంతము ♦—

వ. వీఁడె మనచిత్రకరుండు వచ్చె నిట్టిచిత్రంబునుం గలదె యనియుల్లంబున నుల్లసిల్లుచు వానిం బరిపాటి నందఱుం బరిరంభణం బొనరింప నంగనయుఁ ముసుంగిడి తొలంగి యుండె నంతఁ దారొక్కయెడ నాసీనులై యున్నచోఁ గమలాకరుండు చిత్రకరుని వదనంబునం జూడ్కి నిలిపి నీ కీఖేచరత్వంబు మహత్త్వంబు నెట్లు గలిగె నని యడిగిన. ॥ 36॥

మ. అహిరోషంబున నట్లు వాసి చని వింధ్యారణ్యమధ్యంబున
న్సహజస్ఫూర్జితతేజు లిద్ద ఱసురల్ సత్త్వాఢ్యు లేకామిష
స్పృహఁ దర్కింపఁగ వారిఁ జేరఁ జని గంభీరోక్తి వారించి దు
స్సహవాదంబున కెద్దిహేతు వనిన న్వాంతోరుసంరంభు లై. ॥ 37॥

వ. ఒక్కపాత్రంబును నొక్కలాతంబును నొక్కపాగదోయినిం జూపి. ॥ 38॥

శా. ఈ పాత్రంబు నిరంతరేష్టఫలదం, బీయష్టి వ్రాయంగ నే
రూపంబైనను నిక్కువంబ యగుఁ, జేరుం గోరుచో టన్నరుం
డీపాగ ల్దొడినప్డు, మత్పితృధనం బీవస్తువు ల్వీనికై
కోపం బారఁగఁ బోరఁగావలసె మాగుం బాలువోకుండుటన్. ॥ 39॥

క. అనుటయు నతిముత్సరతం
బెనఁగెడు వారలను గాడుపెట్టి పఱచి కై
కొనియెద నీవస్తువు లని
మనమున నూహించి చతుర(మత) మేపారన్. ॥ 40॥

క. ఇరువురు సంగడి విడువక
పరువునఁ జనుచోటఁ గడవఁ బాఱెడువాఁ డీ
వరవస్తువులకు నొడయఁడు
సరభసగతి నరుగుఁ డనిన సమ్మద మొదవన్. ॥ 41॥

క. ఏ విడువఁగ సమసత్త్వులు
గావున నొండొరులం గడవగాఁ జాలక యా
దేవారులు ద వ్వరిగిన
నావలఁ బాఱి రని నెమ్మనమున నలరుచున్. ॥ 42॥

క. త్వరతో యష్టియుఁ బాత్రయుఁ
గరమునఁ గబళించి పాదుకలుదొడి యేనం
బరగతి...నాయంజక
పురమున కరిగితిఁ గుమారపుంగవ వినుమా. ‖ 43 ‖

క. అందొక్క వృద్ధకామిని
మందిరమున విడిసి తదభిమతధనములు పెం
పొందఁగ నిచ్చియు నప్పురి
యందొప్పెడు కాంత గలదె యనియడుగుటయున్. ‖ 44 ‖

ఉ. రత్నరథుండు దానసురరత్నము మాపురిరాజు తత్సుతన్
రత్నవతీసమాఖ్య హరిరత్ననిభాలకఁ బోలుకన్యకా
రత్నము లేదు లోకమున రాజతలీలల నెప్డునుండు నా
రత్నగృహంబునం దనుచు రాసుత యుండెడు మేడఁ జూపినన్. ‖ 45 ‖

వ. నాఁటినిశాసమయంబున మదీయపాదుకామహానుభావంబునఁ దదీయసౌధంబునకుం జని
రత్నకళికాలోకం బగు తదంతరంబున. ‖ 46 ‖

క. తొంగలిఱెప్పల మెఱుఁగులు
తొంగలిగొనుమేను వదనతోయరుహంబున్
రంగారఁ దల్పమున స
య్యంగన నిద్రింపఁజూచి యాత్మగతమునన్. ‖ 47 ‖

క. నాగతి మున్ను నెఱుంగదు
నేగతి మేల్కనుపువాఁడ నీసతి నిద్రా
రాగము లగుచూపుల నను
రాగము వొడమునొ యమర్షరాగ మొదవునో. ‖ 48 ‖

ఉ. అగ్గల మైనమోహమున నల్లన నేనొకయింత డాసినన్
దిగ్గన మేలుకాంచి సుదతీమణి వింతదనంబులేక తా
నిగ్గులుమీఱు కన్నుగవ నెయ్యపుఁ జూపులు సందడింపఁగా
డగ్గఱునేని నాకు నిట డక్కు మనోభవరాజ్యసంపదల్. ‖ 49 ‖

క. అనుచుండ సౌధపాలుఁడు
తన ప్రియ కొకకథను జెప్పి తద్వేళకు నా
కనుకూలంబై కడునిం
పెనయంగా నొక్కపద్య మిట్లని చదివెన్. ‖ 50 ‖

ఉ. లాలితరూపయౌవనవిలాసమనోహర యైతనర్చు నీ
లాలక నిద్రవోవఁ గని యాదటఁ గౌఁగిట మేలుకన్పఁగాఁ
జాలక యాత్మఁ దక్కిన విచారములొందఁగ నూరకుండ నా
కూళఁడు కామరాజ్యమునకు న్వెలిగాఁడె తలంచిచూడఁగన్. ‖ 51 ‖

క. అనుపలు కుపదేశముక్రియ
ఘనమోదము నిగుడఁ జేయఁ గదిరెడుతమకం
బునఁ గౌఁగిలించి యమ్మా
నిని మెలుపారంగ నేను నిద్ర దెలిపినన్. ‖ 52 ‖

క. చంచలనేత్రము లమరఁగ
సంచలతయు సమ్మదంబు సంశయము మది
న్మించిన హస్తస్వస్తిక
కించుక యగునింతియొప్పు గడునలరింపన్. ‖ 53 ‖

ఉ. ఇచ్చు జనించు వేడ్క నొకయించుక వింతదనంబు సేయమిన్
మచ్చిక లేక యుండియును మచ్చిక లగ్గల మైనపోలికిం
బొచ్చెము లేనిసౌఖ్యములఁ బొందితి మేము రహస్యవేళలం
బచ్చనివింటిదేవరప్రభావము భావములం గరంపదే! ॥ 54॥

వ. ఇ ట్లయ్యింతయు నేనును నత్యంతమోదంబునం గంతునిం గృతార్థునిం గావించి తదనంతరంబ. ॥ 55॥

క. నావృత్తాంతముఁ బేరును
నా వెలఁదికిఁ జెప్పి రాత్రి యంగనతోడన్
భావజుకేళిం దేలుచు
నావిడిదల దివసవర్తనంబు గడుపుచున్. ॥ 56॥

ఉ. ఇప్పగిది న్రహస్యముగ నే నొనరింపఁగ బోటు లొక్కనాఁ
డప్పువుఁబోఁడిచన్నుఁగవ నంగజముద్రలు గాంచి రాజుతోఁ
జెప్పకయున్నఁ ద ప్పనుచు శీఘ్రమునం జని యేకతంబునం
జెప్పినఁ గూఁతులాగునకుఁ జిత్తములోపల వంత మీఱఁగన్. ॥ 57॥

చ. తనసుతవర్తనంబు విదితంబుగ నారయఁ బ్రోడ నోర్తు బం
చిన నది యేగుదెంచి యొకచెంగట నుండి రతాంతవేళ మా
నినియును నేను మైమఱచి నిద్దుర వోవఁగఁ జూచి ప్రోడలీ
ల నెఱయ నాదుచేలమున లత్తుకరేఖలు వ్రాసె నచ్చుగన్. ॥ 58॥

క. అంబుజముఖి యిటు లడియా
ళంబులు గావించి చెప్ప లాక్షాంకసమే
తాంబరుఁ బురిఁ దడవుండు ర
యంబున నని రాజు భటచయంబుం బనిచెన్. ॥ 59॥

వ. ఆవృత్తాంతం బంతయు రాజసదనాంతర్వర్తిని యగు నావృద్ధజంతచేత విని యచ్చట నునికి యకార్యం బని నిశ్చయించి పాదుకాసమన్వితపాదుండ నై పాత్రయు లాతంబునుం గొని యాక్షణంబ కమలాక్షి యున్నసౌధంబునకుం జని సకలంబు నెఱింగించి గమనోన్ముఖుండ నగుటయు నిన్నుం బాసి నిమేషం బైనను బ్రాణంబులు నిర్వహింపనేర నీతోడన వచ్చెదఁ దోడుకొనిపొ మ్మనిన నిమ్మగువం గరంబులం బొదివికొని గగనగమనంబున వచ్చి వచ్చి యిచ్చట దేవరం గాంచి యానందకందళితభావుండ నగుచు నవతరించితి ననుచు విన్నవించి. ॥ 60॥

గీ. భక్ష్యభోజ్యలేహ్యపానీయచోష్యముల్
సంకుమదపటీరచంద్రమృగమ
దములు పాత్రమహిమఁ దత్క్షణమాత్రన
పడసి నెచ్చెలులకుఁ బతికి నొసఁగి. ॥ 61॥

వ. మఱియు నక్కుమారు నాలోకించి. ॥ 62॥

క. నాయష్టిమహత్త్వంబున
నీయెడ దేవరకు నుండ నిరవుగ సకల
శ్రీయుతమై తగుపట్టణ
మాయకముగ వ్రాయువాఁడ నని యుత్సుకుఁ డై. ॥ 63॥

సీ. మణిహేమవిస్తారమందిరప్రాకార
సౌధదేవాలయసంచయములు
ఘనసత్త్వబంధురగంధర్వసింధుర
దుర్దమసుభటసందోహళములు

వరధరణిదేవవైశ్యశూద్రాదినా
నాజాతు లైనజనావళులును
నిరుపమలావణ్యసురుచిరగుణగణ్యా
పణ్యాపుణ్యాంగనాప్రకరములును
సన్నుతగృహోపవనములు సర్వనిధులు
నెఱయవ్రాసిన నన్నియు నిక్కువంబు
లై త్రిలోకపురీరాజ్య మనఁగఁదగిన
పట్టణము వొల్చెఁ గన్నులపండు వగుచు. ‖ 64 ‖

వ. ఇట్లు చిత్రంబుగాఁ జిత్రకరుండు పురంబు నిర్మించి దానికిం జిత్రపురం బని పేరిడి యందు రాజమందిరంబునఁ గమలాగరకుమారుని సింహాసనాసీనుం గావించి తానును భీమభటుండును గరుణాకరుండును, సముచితప్రకారంబులం గొలుచుచు మణికనకభాసురనివాసంబుల విశిష్టవిభవంబుల నుల్లసిల్లుచున్నంత. ‖ 65 ‖

చ. చెలువుగ నొక్కలాతమునఁ జిత్రకరాఖ్యుఁడు పట్టణంబుగా
వలసినయట్టిరూపములు వ్రాయఁగ నన్నియు నిక్కువంబు లై
యలవడఁ దత్పురీరమణుఁడై కమలాకరుఁ డన్విభుండు భూ
వలయము నేలఁజొచ్చె ననువార్త జగంబుల నెల్ల మ్రోసినన్. ‖ 66 ‖

క. ఎసఁగిన యీవార్తలు విని
మసలక వేకదలి కాంతిమంతుండును బు
ధిసహాయుండును మోదం
బెసఁగంగా నరిగి యాన్నృపాగ్రణిఁ గనినన్. ‖ 67 ‖

క. ఆనెచ్చెలులం గని యా
స్థానంబున నున్న మంత్రితతియును దానున్
మానవపతి యెదురుగఁ జని
మే నలరు గౌఁగిలించి మించిన వేడ్కన్. ‖ 68 ‖

వ. సింహాసనంబు చేరువ సముచితాసనాసీనులం గావించి వారివదనంబు లవలోకించి. ‖ 69 ‖

గీ. మమ్ము బాసి యరిగి.........
దత్తుఁడను రాజుపురిఁ జేరి తత్తనూజుఁ
డగు విజయసేనుతోడ సఖ్యమ్ము చేసి
యుచితవృత్తిమైఁ దిరుగంగ నొక్కనాఁడు. ‖ 70 ‖

క. ఆనృపనందను సోదరి
మానసభవురాజ్యలక్ష్మి మదిరావతి య
న్మానవతీతిలకం బు
ద్యానవిహారంబు సలుప నరిగెడువేళన్. ‖ 71 ‖

క. విలసితమరాళరాజీ
కలకల మెసగంగ మెలఁగు కమలిని వోలెం
గలనూపురకాంచీమం
జులరావము లెసఁగ నింతి చూడ్కికి నబ్బెన్. ‖ 72 ‖

క. హారావళిలో నయ్యం
భోరుహలోచనకుచాగ్రములు గనుపట్టెన్
శారదనదిఁ గానంబడు
హారిసరోజాతకుట్మలాగ్రములగతిన్. ‖ 73 ‖

ఉ. అవ్వనజాక్షిఁ జూచి హృదయంబున రాగము నివ్వటిల్లఁగా
నివ్వెఱఁగంది ఱెప్ప లిడనేరక చూడఁగ ధైర్యమూలముల్
ద్రవ్వెడుచూపుల న్వికచతామరసానన చూచె నామదిం
బువ్విలుకాఁడు దట్టముగఁ బుష్పశరంబులఁ దూఱనేయఁగన్. ॥ 74॥

క. పులకలు జెమరును గంపము
నెలకొన నొకమాటునందు నిలిచితి నే ను
జ్జ్వలపుష్పబాణబాణా
కులిత యగుచు నెట్టకేనిఁ గోమలి చనియెన్. ॥ 75॥

వ. ఏనును మీనకేతనోదారశరాసారవిదారితమానసుండ నగుచు విజయసేనం గొలువ నరిగి యవసరం బగునంతకు నగరిలో నొక్కెడ వసియించి మదిరావతినిం జింతింపుచున్నంత నన్నాతి యుపమాత గనుంగొని కన్నుసన్న నన్నుం జేరి ధవళాంబరంబునం బొదివినకందుకంబుచందంబున నున్న పూదండ నాకుం జూపి యిట్లనియె. ॥ 76॥

క. ఏతపం బొనరించితొ
మామదిరావతి ప్రియంబు మదిఁ గదురంగాఁ
దా ముదముతోడఁ గట్టిన
యీమాలిక నన్ను నీకు ని మ్మని పనిచెన్. ॥ 77॥

క. వేయింటికి నీవ మనో
నాయకుఁడవు మేదినీశనందన యని తా
నాయుజ్జ్వలదామంబును
నాయఱుతం బెట్టి నాననము వికసిల్లన్. ॥ 78॥

క. ఆలలన తాన కట్టిన
మాలిక ధరియింపఁ దద్రమణికరముల గా
ఢాలింగన మొనరించిన
యాలా గొందుటయు సుఖమయాత్ముఁడ నైతిన్. ॥ 79॥

వ. అ ట్లత్యంతమోదాయత్తచిత్తుండ నై యన్నాతి నన్ను వరియించు నని యున్నంత. ॥ 80॥

క. జగతీపతి తన పుత్రికి
దగువరుఁ డని యొక్కరాజతనయునకుఁ దగ
న్మృగనేత్ర నిచ్చువాడై
యగణితశుభలగ్ననిశ్చయము సేయుటయున్. ॥ 81॥

క. అమ్మాట పిడుగుమ్రోఁత వి
ధమ్మునఁ గర్ణములు వగులఁ దాఁకుటయును ను
ల్లమ్ము గడుఁ దల్లడిల్లఁగఁ
గ్రమ్మడు విరహాగ్ని సైఁపరాక తరలఁగన్. ॥ 82॥

వ. అత్తఱి మదిరావతి పుత్తెంచినపరిచారిక యొక్కతె యరుగుదెంచి న న్నాఱడించి యబ్బోటి తనయాడినమాటలు విను మని యి ట్లనియె. ॥ 83॥

ఉ. భూమివరుండు తన్ను నొకభూపకుమారున కిచ్చునంచు నీ
వేమియుఁ జింతఁ బొందవల దీక్రియ నిన్న వరింతు నెంతయుం
బ్రేమ దలిర్ప నొల్లను వరింపఁగ నామది కియ్యకోలు గా
దామనుజేంద్రుఁ డేల నను నన్యుల కిచ్చు ననాదరంబునన్. ॥ 84॥

గీ. అనెడుపల్కు సుధాసేక మగుచుఁ జవుల
నలరఁజేసె డెందంబు కొందలము మాన్పెఁ

జలనమొందిన ప్రాణంబు నెలవుకొలిపె
నూతనాంగజరాగంబు నూలుకొలిపె. ‖ 85 ‖

వ. అమ్మగువమాటలు విని నమ్మి యిమ్మెయి నూఱడిల్లి యున్నంతఁ గొన్నిదినంబులకు లగ్నదివసంబు వచ్చుటయు. ‖ 86 ‖

సీ. రాజనిశ్చితుఁ డైన రాజకుమారకుం
డభినవవిభవంబు లతిశయిల్ల
నసమానమణితోరణాలంకృతం బైన
రాజమార్గంబున రమణతోడ
నానావిధవిభూషితానేకజనములు
చెలువారఁ దనచుట్టు బలసికొలువఁ
గనకహర్మ్యము లెక్కి కామినీజనములు
తనమీఁద శేషాక్షతములు చల
వివిధశోభనవాద్యము ల్విస్తరిల్ల
నతులవందిమాగధజనస్తుతులు చెలఁగఁ
బ్రీతి మదిరావతీకన్యఁ బెండ్లియాడ
వైభవోన్నతు లలరార వచ్చుటయును. ‖ 87 ‖

క. ఏ నావిభవము గనుఁగొని
మానసమునఁ జాలఁ గుంది మదిరావతిపై
నూనిన యాస విడిచి యతి
దీనతఁ బురి వెడలిపోయి ధృతి మాలి వెసన్. ‖ 88 ‖

క. కాయజవేదన కోర్వక
కాయము విడువం గడంగఁగా దైవగతిన్
నాయున్నయెడకు బుద్ధిస
హాయుఁడు వచ్చుటయుఁ గాంచి హర్షం బెసఁగన్. ‖ 89 ‖

వ. గాఢాలింగనం బొనరించి వృత్తాంతం బంతయు నెఱింగించినం జింతింపవలదు నీహృదయవల్లభ నీక సిద్ధించునుపాయంబు గలిగెడు నని యూఱడించి నీపడినయట్ల యేనునుం బడితి నాకథ విను మని యిట్లనియె. ‖ 90 ‖

గీ. అట్లు వింధ్యాద్రి మిముఁ బాసి యరిగి యేను
బెక్కుగహనంబులు తరించి యొక్కయడవి
నిందిరామందిరం బయి యందమందు
శంఖపాలాఖ్య నొప్పారు సరసిపొంత. ‖ 91 ‖

క. పలువురుబోటులతోడను
జలకేళి యొనర్ప వేడ్కఁ జనుదెంచిన యు
జ్జ్వలయౌవనైకవసతిని
విలసితరూపవతి నొక్కవెలఁదిం గంటిన్. ‖ 92 ‖

క. అంగనకబరీమేఘము
నంగతటిద్ద్యుతియుఁ జూచి యనురాగముతో
నంగజుకేళీమయూరము
భంగిని సమ్మదవిఘూర్ణభావుఁడ నైతిన్. ‖ 93 ‖

క. ఆకాంతయు న న్నచట వి
లోకనములఁ జూచుచుండె లోలాత్మక యై

యాకొలనివంక నొక్కమ
హాకరి యచ్చటికి వచ్చె నంభోవాంఛన్. ‖ 94‖

మ. గళదుద్యన్మదరంజితభ్రమరరేఖం గాలకూటచ్ఛవిః
కలితోదంచితమందరంబువిధ మై కర్ణానిలాలోలదీ
ర్ఘలసన్నిర్మలచామరంబుల బలాకావేష్టితాబ్దంబునా
నలి గర్జిల్లెడు నాగజంబుఁ గని కాంత ల్కొందలం బందఁగన్. ‖ 95‖

వ. ఓడ కోడకు మని యమ్మానినిం జేర నరుగుటయు. ‖ 96‖

క. అతిభీతిరాగయోగో
ద్ధతకంపచ్ఛేదపులకితప్రసభసము
న్నతకుచము లురము గాడఁగఁ
నతివ ననుం గౌగిలించె నతిరభసమునన్. ‖ 97‖

చ. కనుకలిఁ జిక్కి యేను బిగికౌఁగిటఁ జేర్పఁగఁ గోరునాసరో
జనయన యప్డు కుంజరమిషంబునఁ బైఁబడి యిట్లు కౌఁగిలిం
చినఁ బులకించి యిట్టి దని చెప్పఁగరాని సుఖంబుఁ జెప్పిన
న్నను నెఱుఁగంగనేరక మనంబున నేన కరంగుచుండితిన్. ‖ 98‖

వ. ఇవ్విధంబున నభినవసౌఖ్యంబు లనుభవించి యే నయ్యేనుంగు నుద్దేశించి. ‖ 99‖

ఉ. ఓకరిరాజ నీకతన నుత్పలలోచన దాన వచ్చి న
న్జేకొని కౌఁగిలించె వికసిల్లుచు నిట్టిపరోపకారికి
న్నీకుఁ బ్రియాసమాగమము నిచ్చలుఁ గావుతఁ దత్కరోల్లస
చ్ఛీకరశీకరప్రకరసేకసుఖంబులు నివ్వటిల్లఁగన్. ‖ 100‖

వ. అని దీవించితిం దదనంతరంబ యాసామజంబు నపారాశుసీత్కారపూరితశీకరాసారమండితం బైన కరదండం బార్చుచు నామీఁదన కవిసిన నయ్యింతి నోసరిలం జేసి. ‖ 101‖

క. కరికరము వట్టికొని
....
వెరవుమెయి దాఁటి యరిగితి
మరలి కనుంగొనకమున్న మహితరయమునన్. ‖ 102‖

క. ఏను గరి కడ్డుపడునా
లోనన నెచ్చెలులు పద్మలోచనఁ గొనుచుం
గాననము దరిసి రెచ...
.... ‖ 103‖

వ. ....రంబ ప్రవేశించి యున్నంత దంతావళంబు సరఃప్రాంతంబున నెంతయుం దడపు విహరించి యది తొలంగి చనుట యెఱింగి యయ్యెడ వెడలి యయ్యేలనాఁగ చనిన వలని......బున. ‖ 104‖

ఉ. ఆవనజాక్షి నేవలన నారసి కానక యాతురుండ నై
భావజవహ్నిఁ గ్రమ్మికొని భావము గాల్పఁ జరించునంత రా
జీవవిరోధిమండలము చిచ్చుఱపిడ్గును బోలె నెన్నఁ
....చున్. ‖ 105‖

వ. అప్పు డేపారు మదనానలతాపంబున కోర్వక మరణోద్యుక్తుండ నై యాంగికంబు లగుశుభసూచకంబులు గల్గిన నంగనం గనుంగొనియెద నను......డ నై పెక్కెడలం జరించి

యిక్కడకు నరుదెంచి నిన్నుఁ గాంచితి నని తనవృత్తాంతంబుఁ జెప్పిన యనంతరంబ మనోభవాధీనమానసుండ నైనన న్నూఱడించి యిట్లనియె. ‖ 106 ‖

క. ....
........................మునిగుడికిం
జని లో నొక్కెడ నుండఁగ
మనకోర్కి ఫలించు నిచట మసలఁగ నేలా. ‖ 107 ‖

క. అని పలికి నన్నుఁ దోడ్కొని
చనఁగా నిరువురముఁ బుష్పసాయకుగుడికిం
జని గర్భగృహంబున న
మ్మనస............................. ‖ 108 ‖

వ. ......యంబునం గరదీపికాసముదయంబు వెలుంగ నాందోళికారూఢ యై యమందవిభవంబున. ‖ 109 ‖

క. ఘనవాద్యఘోషభీషణ
జనవననిధినడుమ లక్ష్మిసరణి నమరుచుం
జను..................
.....................నంగజుగుడికిన్. ‖ 110 ‖

గీ. వచ్చి చెలువందఁగా నెల్లవారి నిలిపి
యొక్కతియ గుడి సొచ్చి చిత్తోద్భవునకు
మ్రొక్కి కరకమలంబులు మోడ్చి నిలిచి
కన్ను నీ రొల్క నిట్లని విన్నవించె. ‖ 111 ‖

క. అగణితవిలాసు నొక్కని
....
......క వేఱ యొక్కని
మగఁ డని తగిలింపఁ దగునె మనసిజ నీకున్. ‖ 112 ‖

క. ప్రాణేశవిరహ మోర్వం
బ్రాణము విడిచెదను మీఁదిభవమున నైనం
బ్రాణేశ్వరుఁ గందు రతి
ప్రాణే................................ ‖ 113 ‖

వ. నిర్భరతరం బగుసాహసంబున గర్భగృహంబు సొచ్చి కంఠంబున నురి యిడుకొనుటయు. ‖ 114 ‖

క. బాలిక డగ్గఱి యెత్తి కు
చాలింగనపులకదళిత మగుకేల మెడం
గీలుకొనిన యురి వుచ్చిన
నాలోంచి నను నెఱిఁగి యాసమయమునన్. ‖ 115 ‖

క. ఆనందకంపలజ్జల
నూనినమదితోడ వెచ్చనూర్చుచు నయ్యో
జ్జానన సబాష్పగద్గద
యై నన్నుం గౌఁగిలించె నత్యనురక్తిన్. ‖ 116 ‖

వ. అట్లు ప్రియాలింగనసౌఖ్యతరంగితాంతరంగుండ నై యాకురంగలోచనం గనుంగొని. ‖ 117 ‖

క. వనజాతనేత్ర యడలకు
నిను వెరవునఁ గొనుచుఁ బోదు నిమిషములోనన్

మనపాలి పుణ్యదేవత
మనసిజుఁ డిచ్చోటఁ గూర్చె మనలం గరుణన్. ‖ 118‖

వ. అని యూఱడించు సమయంబున బుద్ధిసహాయుండు నన్ను గనుంగొని యిట్లనియె. ‖ 119‖

చ. వెలఁదుక భూషణంబులును వేషము నచ్చుపడంగఁ దాల్చి యే
వెలువడి పెండ్లికన్యయన వేడుక నందల మెక్కి యేగెదం
గలజను లెల్లఁ బారు వెసఁ గామిని దోడ్కొనిపోయి యంబికా
నిలయములోన నుండు మని నేర్పున ధైర్యము విస్తరిల్లఁగన్. ‖ 120‖

చ. కచభర మూడ్చి నుందురుముగా నిడి మించిన పూవుగుత్తులం
గుచములు గాఁగఁ గట్టుకొని కోమలి భూషణవస్త్రమాలికా
ప్రచయము దాల్చి మీసములు రాని మొగంబునఁ గాంతియొప్పఁగా
నచలగతి న్ముసుంగిడి లతాంగిగతి న్వెలి కల్ల నేగినన్. ‖ 121‖

వ. పరిజనంబులు సంభ్రమంబున నెద్దియు నెఱుంగక యాందోళిక యెక్కించుకొని క్రందుకొనం గొలిచి యందఱు నరిగిన. ‖ 122‖

క. మదిరావతిఁ దోడ్కొనిచని
మది రాగం బెసఁగ దుర్గమందిరమున నె
మ్మది రాగిల్లుచు నుండఁగ
నది రాజ్యముకంటె నాకు హర్షముచేసెన్. ‖ 123‖

వ. అట్లుండునంత బుద్ధిసాహాయ్యుండు మూఁడవజామునఁ బ్రియకామినీసహితుం డై యచ్చటికి వచ్చిన నచ్చెరు వందీ పిచ్చలించుచునున్న యంతరంగంబు లలక గాఢాలింగనం బాచరించి యిచ్చెలువ యెచ్చట నీకుం జేకుఱె ననిన హాసభాసితవదనుం డగుచు నిట్లనియె. ‖ 124‖

ఉ. ఏ వనితాకృతి న్నగరి కేగి నృపాత్మజ యుండునట్టి య
య్యోవరి కేగి తల్పమున నొప్ప ముసుం గిడి యున్న యంత న
న్బావరకన్యఁగాఁ దలఁచి పొల్తుక యొక్కతె చేరవచ్చి తా
నావనజాక్షి చిత్తగతి యంతయు మున్నె యెఱుంగుఁ గావునన్. ‖ 125‖

వ. ఎవ్వరు వినకుండ నల్లన నిట్లనియె. ‖ 126‖

ఉ. వందఁగ నేల యిట్లు వలవంత దొఱంగుము రాజకన్యకుం
బొందఁగవచ్చునమ్మ తనబుద్ధికి వచ్చినవానిఁ దండ్రి యా
త్మం దలపోసి యిచ్చినయతండు వరుండని యుండు నెమ్మితో
నందని మ్రానిపండులకు నఱ్ఱులు సాఁపరు పద్మలోచనల్. ‖ 127‖

క. ఈవేగుజాము పెండిలి
యీవిధమున నుండు టుచితమే తలపోయన్
భావజవహ్ని యడంగెడు
భావంబున ధైర్య మింత పట్టుకొలుపుమా. ‖ 128‖

క. మానసభవుశిఖివేఁడిమి
యే నెఱుఁగనె దీని ననఁగ నేటికి విరహా
గ్లానిం గుందుచు మానిని
గా నేరక యున్నదానఁ గమలదలాక్షీ. ‖ 129‖

గీ. శంఖపాలాఖ్య నొప్పారుసరసి పొంత
మన్మథాకారు నొక్క(కుమారుఁ) జూచి

యుల్ల మలరంగఁ జేరుచో నొకగజంబు
విధివశంబున మముఁ బాపె వీకఁ గదిసి. ॥ 130॥

క. కరి ప్రాణేశ్వరుఁ బాపిన
విరహమునకు నోర్వలేక వేఁదురునై యా
మరుఁడు దగిల్చిన చిచ్చున
నురిసెద నది మొదలుగాఁగ నుత్పలనయనా. ॥ 131॥

క. నావుడు మత్ప్రియుఁగా మది
భావించి మునుంగు పుచ్చి భావం బలరన్
నీవల్లభుఁడను నే నని
నావృత్తాంతంబుఁ జెప్పినం దెలిసి వెసన్. ॥ 132॥

క. అంగము తాపము వాయఁగ
నంగన ననుఁ గౌఁగిలించి యాత్మ గరంగం
బొంగెడునాదెసఁ గనుంగొని
యంగన యిట్లనుచుఁ బలికె నవమృదుఫణితిన్. ॥ 133॥

క. ఈమదిరావతితల్లియు
నామాతయుఁ దోడఁబుట్టినా ర ట్లగుటన్
భూమీశునాజ్ఞఁ బెండ్లికి
నే ముదమున వచ్చి కంటి నిచ్చట నిన్నున్. ॥ 134॥

వ. అని చెప్పిన నత్యంతసంతుష్టాంతరంగుడ నై మదిరావతీకల్యాణనిమిత్త మదిరాపానమత్తపరిజన ప్రతీహార ద్వారపాలాదుల వంచించి వచ్చితి నని చెప్పిన నుప్పొంగుచు నీ ప్రొద్ద కదలి యిద్దఱము నన్నార్థుల(?)మై యింతులం దడవికొని కాంతారమార్గంబున నరుగుదెంచి యిచ్చట దేవరం గాంచి కృతార్థుల మైతి మని చెప్పిన నద్భుతరసాయత్తచిత్తుం డయ్యెఁ దదనంతరంబ. ॥ 135॥

క. ఆనరనాయకుఁ డత్తఱి
నేనిక వేఁటాడ దూర మేగి యొకమహా
కాననములోన దుర్గా
స్థానముఁ గని యచటఁ జేరఁ జనియెడునంతన్. ॥ 136॥

—♦ వసంతకునికథ ♦—

క. పరమేశ్వరి కతిభక్తిని
నరబలి యొనరింప వచ్చినకిరాతులు ద
న్నరపాలునిఁ గని పట్టిన
నరుల విడిచి భీతిఁ గాననముఁ దూఱుటయున్. ॥ 137॥

క. బుద్ధ్యధికుండు వసంతకు
వధ్యశిలాగ్రమునఁ గాంచి వసుధాధీశుం
డధ్యానందుం డగుచున్
విధ్యనుకూలతకు నాత్మ వికసిల్లంగన్. ॥ 138॥

క. తనమంత్రులుఁ దానును వా
హనములు వే డిగ్గి చేర నరిగి యతని బం
ధనము లెడలించి యాలిం
గనముల నొనరించి యపుడు ఘనమోదమునన్. ॥ 139॥

వ. అతండును దానును సముచితోపాయనంబు లిచ్చి దేవికి సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి శీతలతరుచ్ఛాయ నాసీనులై యుల్లాసంబున నతం డడుగఁ దమవృత్తాంతం బెఱిఁగింపఁ దదనంతరంబ వసంతకుండు గరయుగంబు మొగిచి మహీకాంతున కి ట్లనియె. ‖ 140‖

—♦ రూపిణికథ ♦—

క. భూరమణ నిన్ను వెదకుచు
ఘోరాటవిలోనఁ దిరుగఁ గొందఱుచోరుల్
క్రూరత మీఱఁగ నొక బే
హారిధనంబు హరియింప నతఁ డాతురుఁ డై. ‖ 141‖

క. మొఱ వెట్టఁగ నావైశ్యుని
వెఱ వంతయుఁ బాపి చోరవీరులనెల్ల
న్నుఱుమాడి యాతఁ డెంతయు
వెఱఁ గందఁగ సొమ్ము లెల్ల వెస నొసఁగుటయున్. ‖ 142‖

వ. అత్యంతసంతోషంబున నతండు వినతుం డై నన్ను బహువిధంబులం గొనియాడి మదనోల్లాసం బనుతనపురంబునకుఁ దోకొనిపోయి యపారధనంబు లిచ్చి సంభావించె నప్పురంబు బహువిధవినోదాస్పదంబు. ‖ 143‖

సీ. శుకుఁ డైన నవ్వీటిజోటులఁ జూచిన
భంగంబు నొందు దర్పకునిచేత
శివుఁ డైన నప్పురిచెలువలఁ జూచిన
మరు లొందు భావసంభవునిచేత
శరజన్ముఁ డైన నప్పురికామినులఁ గన్న
రాగాంధుఁ డగు రతిరాజు చేత
వరదుఁ డైనను నన్నగరకాంతలను గన్న
మదనాతురుం డగు మదనుచేత
బ్రహ్మచర్యంబులకు నెల్లఁ బాయుదెరువు
వివిధనియమంబులకు నెల్ల వీడుకొల్పు
మహితభోగంబులకు న్మది మందిరంబు
ల...............మన్మథోల్లాసపురము. ‖ 144‖

సీ. హాటకహర్మ్యంబు లంగరేఁకులవారు[3]
పరిచారికావళి భటచయంబు
స్మరబంధ చిత్రము ల్సకినలమంచము
ల్చరుపు గీరంబులుఁ బారువంబు
లాలవట్టంబులుఁ గీలుబొమ్మలు మంచి
పైఁడిపన్నెరులు బట్టుతెరలు
నిలువుటద్దములు గంటలయుయాలలు హంస
తూలికపాన్పులు దోమతెరలు
సారమృగమదకర్పూరచందనములు
లలితచీనాంబరాదులు పొలుపు మిగిలి
చెలువు మీఱ మనోహరశ్రీల మెఱసి
యొప్పుదురు వారకామిను లప్పురమున. ‖ 145‖

వ. ఇట్లు మనోహరం బై యొప్పునప్పురంబున నుండి యొక్కనాఁడు దేవాలయంబున కరిగి రూపిణి యనునర్తకీనృత్యంబు చూచుచుండ నయ్యంగన నన్నుం గనుంగొని యంగజాయత్తచిత్త యై తనయనురక్తి చెప్పి నాపాలికి దూతికం బుత్తెంచిన నది ప్రార్థించి తోడ్కొనిపోవఁ దత్సదనంబునకుం జనిన నది యనురాగంబున నాతోడి యిష్టోపభోగంబులం దగిలి. ‖ 146 ‖

ఉ. మెచ్చుదు వీటిలోనఁ బెఱమిండల నెవ్వరుఁ దన్నుఁ గోరి వే
యిచ్చెద మన్న నందికొననీ దొకయప్పుడుఁ దల్లితోడ నా
యిచ్చిన యాగి సెప్పికొను నెందును బాయుట కోర్వ దాత్మలో
నచ్చపలాక్షి నన్నుఁ బ్రియమారఁగఁ బొందినయంతనుండియున్. ‖ 142 ‖

క. ఎడపక నాఁడు న్నాఁటికిఁ
గడునూత్నము లైనరతులఁ గౌతుక మొదవం
బడఁతి యలరింప నెక్కడఁ
బొడిచితె ప్రొద్దు యని యింపు పొంపిరి వోవన్. ‖ 148 ‖

వ. నిరంతరానుమోదంబున నున్నయవసరంబున. ‖ 149 ‖

సీ. జత్తుల వట్టంబు జఱభి మాటలపోతు
పలుగాము డాకిని బందికత్తె
చెడుగు బమ్మెతకత్తె చిక్కొంకి రక్కెస
యోడిసి జూదరిక.........
....
....
....
....
....
....
....
......దినంబులు పోరిపోరి. ‖ 150 ‖

క. ఈపగిదిఁ బోరియును నను
రూపిణిఁ బాపంగలేక క్రూరత నొకరే
పాపాత్మిక యది నాప్రా
ణాపాయ మొనర్పఁ దలఁచి యతిదౌష్ట్యమునన్. ‖ 151 ‖

క. రూపిణికి నాకుఁ జొక్కిడి
యాపొలఁతుకఁ బాపి యిద్దఱతివలచేతన్
మోపించుకొనుచుఁ గొని చని
వే పాఱెడు నీటిలోన విడిచి యరిగినన్. ‖ 152 ‖

క. మోచుకొని యరుగునప్పుడు
చూచుచునుండియును నేను జొక్కుకతమునన్
లేచి చనలేక నదిలో
వెచిన నొకగొంతతడవు వఱద నరుగఁగన్. ‖ 153 ‖

క. అంగంబు నీటిలోన ము
నింగినఁ జొక్కెడలుటయును నెరిఁబడి యేనుం
డంగ వఱదబడి యొకమా
తంగముడొక్క ననుఁ జేరె దైవవశమునన్. ‖ 154 ‖

క. ఆయేనుఁగుడొక్కను బా
హాయుగమునఁ బట్టి యెక్కి యగ్రమునం దే
నాయతరంధ్రము గాంచి యు
పాయంబున లోనఁ జొచ్చి యచలాంగుఁడ నై. ‖ 155‖

వ. కొంతతడవునకు సేదదేఱి యున్నంత నాదంతీకళేబరంబు నదీవేగంబున నంబునిధానంబు సొచ్చిన. ‖ 156‖

ఉ. ఒక్క మహాఖగం బెచటనుండియొ యచ్చటి కేగుదెంచి యా
డొక్క నిజాననాయతపుణ దొరపుఁజంచువున న్వహించి కొం
చెక్కుఁడు వీఁకఁ జంక్రమణ మెంతయుఁ దోపఁగ నేగె నత్తఱిన్
ఱెక్కలు వీచుమ్రోఁతల నెఱింగితి దాని మహాఖగంబుగన్. ‖ 152‖

వ. అంత నమ్మహాఖగంబు లంకాద్వీపంబునకుం బోయె నప్పు డక్కరికళేబరంబు ప్రిదిలి ధరం బడిన నేనును బోరున నందు వెడలి తలచీర యలవరించుకొని యన్నెలవు వాసి నలుదిక్కులుం జూచుచు నరుగ నత్యంతశాంతులగు దైత్యులు కొంద ఱరుగుదెంచి నన్నుం గాంచి నీవు నరుండ విది లంకానగరం బిచ్చటికి నీవు వచ్చుట యచ్చెరు వని పలికి మమ్ము నేలిన కరుణావిభూషణు విభీషణుం గానుపించెదము ర మ్మని కొనిపోయి సముఖంబు చేసిన నాపౌలస్త్యుండు చాలం గరుణించి నన్నతుండనైన నన్నుఁ బ్రసన్నావలోకనంబున నిరీక్షించి యెక్కడనుండి వచ్చి తని యడిగిన నంతలోనన యొక్కయుక్తిం బొడగాంచి కరంబులు మొగిడ్చి. ‖ 158‖

సీ. అనఘ జంబూద్వీపమున మదనోల్లాస
మనఁగ నింపొందు మహాపురంబు
నెలసి యందుల రమాధీశుండు నుద్భక్తి
వరదనామమున సేవకుల కెల్ల
వరము లిచ్చుచు నున్నవాఁ డమ్ముకుందుని
నత్యంతభక్తి నే నాశ్రయించి
దేవ విభీషణదేవరఁ గాంచుపు
ణ్యంబు నా కిమ్మని యర్థి వేఁడ
దేవసన్నిధి నిద్రింప దివ్యమహిమ
నెవ్వరో నన్నుఁ గొనివచ్చి యిచట నిడిరు
నిఖిలభాగవతాగ్రణి నిన్నుఁ గంటిఁ
బరమపుణ్యుని గాంచిన ఫలముఁ గంటి. ‖ 159‖

వ. అనిన నెంతయు సంతసిల్లి కనకరత్నమయంబు లగు శంఖచక్రంబులును గదాంబుజంబులును చెప్పించి యవి యద్దేవునకు సమర్పింపు మని యిచ్చి నాకు దివ్యాంబరాభరణమాల్యంబులు నపరిమితకనకంబును నొసంగి యిరువురు దైత్యుల రావించి వీని నీవస్తుసంతానంబును భరియించి మదనోల్లాసపురంబు సమీపంబున నునిచి రండని పనిచిన వారు నన్నుం గొనివచ్చి యన్నగరంబు చేరువ నునిచి మగుడ నరుగ నత్యంతమోదాయత్తచిత్తుండ నై నాకిచ్చినధనంబు నొక్కకందువ దాఁచి తత్క్షణంబ. ‖ 160‖

చ. కరముల శంఖచక్రములు గైకొని కాంచనరత్నభూషణో
త్కరములు దాల్చి నూతనవికాసమున న్మెయి నివ్వటిల్లఁగా
సరసిజనాభుపోల్కిని నిశాసమయంబున నేను రూపిణీ
వరసదనంబు సొచ్చుటయు వారనివేడ్కలు నివ్వటిల్లఁగన్. ‖ 161‖

క. వనజాక్షుఁడు వచ్చె నటం
చనుమోదముతోడ నిదియు నమ్మయు సాష్టాం

గనమస్కృతు లొనరించినఁ
గని నాచేఁ జిక్కిరనుచుఁ గౌతుక మెసఁగన్. ॥ 162॥

గీ. నేఁడు మొదలుగ వరియింతు నిన్ను నింక
నొరులఁ జేరంగనీ నన నుల్లసిల్లి
పుష్పకోమల యనురక్తిఁ బొంది యుండ
మకరదంష్ట్రయుఁ జిక్కె నామాయఁ దగిలి. ॥ 163॥

వ. ఇట్లుండ నంత నొక్కనాఁడు దనకూఁతును వేడికొని యది యిట్లనియె. ॥ 164॥

క. ఓకాంత నిన్ను వేఁడెద
నాకమునకు బొందెతోన నను నంపఁగదే
నీకాంతుఁడు శ్రీకాంతుని
నేకాంతమునందు వేఁడి యేక్రియ నైనన్. ॥ 165॥

గీ. అనుచుఁ బ్రార్థించుటయుఁ దన యమ్మమాట
నాకుఁ జెప్పిన నే నెమ్మనమున నగుచు
నమ్మకరదంష్ట్రఁ గాకు సేయంగఁ దలఁచి
దానిఁ బిలిచి యే నిట్లంటి మానవేంద్ర. ॥ 166॥

సీ. ఎల్లి యేకాదశి నెంతయు నిష్ఠను
స్నానదానంబు లొనర్చి నీవు
పెడతలం జెంపల నడునెత్తి ముందట
నైదుకూఁక ట్లుండునట్లు గాఁగఁ
దల బోడ గావించి తనువులో సామున
సిందూరము నలంది చేత నొక్క
యడిదంబుఁ బూని దిగంబరవై రాత్రి
నిచ్చెనఁ దెప్పించి నెమ్మితోడ
నాదుగుడిపొంతఁ జాల నున్నతిఁ దనర్చు
తోరణస్తంభ మెక్కి యెవ్వారు నెఱుఁగ
కుండ నిచ్చెన దప్పించి యుండు మువిద
యట్టు లైనను నేగెద వమరపురికి. ॥ 167॥

వ. అనుచుం జెప్పినయప్పలుకులు నిజంబుగా మనంబున నిశ్చయించి మఱునాఁడు మద్వచనప్రకారంబున నన్నియుం జేసి నాఁటి నిశాసమయంబునఁ దోరణస్తంభంబున కరుగునప్పు డంతకుమున్న యేనును నతిరయంబునం జని హరిమందిరం బెక్కి యేకాదశీవ్రతపరాయణులై యున్న విప్రులు విన నేఁడు మహామారీపతనం బగు నేమఱకుండుం డని పలికి వారు గానకుండ నేను సురిఁగి యరిగితి వారు వెడలి వచ్చి చూచి యరసి యెవ్వరిం గానక యది యాకాశవాణిపలుకుగా నిశ్చయించి. ॥ 168॥

క. హస్తములు మోడ్చి శాంతి
స్వస్తికమంత్రములు నెరయ వారందఱు లో
కస్తవ్యోక్తుల దుర్గం
బ్రస్తుతి సేయంగ నర్ధరాత్ర మగుటయున్. ॥ 169॥

వ. అంతకమున్న యెవ్వరు నెఱుంగకుండఁ దోరణస్తంభం బెక్కి యున్న మకరదంష్ట్ర యయ్యవసరంబున. ॥ 170॥

క. స్తంభాగ్రతలమునను సం
స్తంభమ్మునఁ బవనుచేతఁ దల్లడపడుచుం

గుంభినిపై నుఱుకుదునా
యంభోరుహనయన యనుచు నతిరావమునన్. ॥ 171॥

వ. ఎలుఁ గిడిన నయ్యేలుంగు విని యిదియ మహామారీభాషణం బనుచు నమ్మహీసురులు మస్తకన్యస్తహస్తులై ప్రస్తుతించుచు నోదేవీ! మాకీర్తనంబు లుల్లంఘింపక మామీఁద లఘింపక మమ్ము మన్నింపు మనుచు నుండ సైరింపలేక మకరదంష్ట్రి కంపంబు నొందుచు మఱియును. ॥ 172॥

క. పడుదుం బడుదు ననంగాఁ
బడకు పడకు మనుచు వారు ప్రార్థింపంగా
నెడపని పలుకులమ్రోఁతయు
గుడిఁ బ్రతిరావమును శ్రవణఘోరంబయ్యెన్. ॥ 173॥

క. తెలతెలవాఱినఁ బౌరులు
గలవారందఱును జూచి కలకల నగఁగా
బలునగుఁబాటుల కోర్వక
యిలపై నా జంత కూలి యీల్గె రయమునన్. ॥ 174॥

వ. ఏ ని ట్లాగోరంపుజఱభి యభిమానంబును బ్రాణంబునుం గొని సమాధానంబున రూపిణితో నభిమతసుఖంబు లనుభవించుచు నున్నంత. ॥ 175॥

క. కమలాకరుఁ డనుపతి చి
త్రముగాఁ దనమంత్రివరుఁడు వ్రాసిన నిజమై
నమహాపురి నున్నాఁ డ
త్యమితోన్నతి ననుచు జగము లాడఁదొడఁగినన్. ॥ 176॥

క. ఆవార్తలు విని తత్పతి
వీవని మది నిశ్చయించి యిచ్చయలరంగా
నావనితారత్నమునకు
నావృత్తాంతంబు చెప్పినం బ్రియ మెసఁగన్. ॥ 177॥

క. ఏనును నీవుఁ గదలి య
మ్మానవపతి పురికిఁ బోదమా యనవుడు న
మ్మానినివచనంబుల క
త్యానందముఁ బొంది సకలధనములుఁ గొనుచున్. ॥ 178॥

ఉ. దేవరఁ గాన నర్థిఁ జనుదేరఁగ నొక్క వనంబులో గిరా
తావలి నన్నుఁ దాఁకిన నుదగ్రత నందఱు కన్నిరూపులై
చేవ దలిర్ప ఖడ్గమునఁ జెండఁదొడంగిన బంధుల న్వెస
న్వేవురఁ గూర్చి తెచ్చి కడు వీఁక దలిర్పఁగఁ జుట్టుముట్టినన్. ॥ 179॥

క. తెగి యేను దునుమం దొడఁగినఁ
బగగొని ఖడ్గహతి కోర్చి పైఁబడి కొందఱ్
దెగఁగాఁ గొందఱు గాల్సే
యెగయకయును మెలఁగ మిడుకనీక యదిమినన్. ॥ 180॥

క. బెట్టు వడియుండ నొక్కటఁ
బట్టి నిగళబద్ధుఁ జేసి భామను సొమ్ముల్
ముట్టడిగొని యిచ్చోటికి
బట్టుకొనుచు వచ్చి రిపుడు బలి యిచ్చుటకున్. ॥ 181॥

వ. అంత నాభాగ్యంబున నిచ్చటికి దేవర విచ్చేసితి రనిన నత్యంతసంతుష్టాంతరంగుం డై భీమభటాదులవలనుం గనుంగొని 'నేఁ డిట్టిపుణ్యదివసం బగునే యని పలికి

వసంతకువలను గనుగొని వలయుభటవర్గంబుం గొని చని కిరాతపల్లి ముట్టుకొని మనసొమ్ములతోడ రూపిణిం గొనితెం డనిన నపరిమితపరివారుం డై చిత్రకరాదులతోడ దాడి వెట్టి శబరాలయంబు ముట్టికొని. ‖ 182 ‖

చ. అమితకిరాతవీరులఁ గృతాంతునిపాలికిఁ బుచ్చి బోరునన్
రమణినీ వర్ణనీయమృగరాజి ధనాదుల సంవినోదపా
త్రము లగుపకుల న్శబరరాజమనోహరకన్యకావలిం
బ్రమద మెలర్పఁ గైకొని ధరావరుపాలికి వచ్చి రంతటన్. ‖ 183 ‖

శా. తారానాయకబింబరత్నకలశీధారాళనిర్యత్సుధా
సారాభ్రంకషదుగ్ధవార్ధిలహరీసంతాననిత్యప్రభా
పారంపర్యపరాభవారభటికుప్రాగల్భ్యభాస్వద్యశో
హారశ్రేణిపరిష్కృతాఖిలదిశాహస్తీంద్రకుంభస్థలా. ‖ 184 ‖

క. శ్రీరామాయణభారత
పారాశరసూక్తికూర్మపద్మప్రముఖ
పారపురాణవిలోచన
గౌరవమతిధన్య మంత్రిగణమూర్ధన్యా. ‖ 185 ‖

మాలిని. శరదమృతమయూఖశ్లాఘతేజోమయంగా
హరిహరపదపద్మధ్యానధన్యాంతరంగా
నరపతినయవిద్యానర్తకీనాట్యరంగా
పరబలతిమిరాళీభంజనోద్యత్ప్రతంగా. ‖ 186 ‖

గద్యము. ఇది శ్రీమద్వెన్నెలకంటి సూరనామాత్యపుత్ర హరితసగోత్రపవిత్ర సుకవిజనమైత్రీవిధేయ అన్నయనామధేయప్రణీతం బైన షోడశకుమారచరిత్రంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

---

1. పాగలు దొడికొని
2. మగుడంగని - శబ్దరత్నాకరము
3. యీ పద్యము మూఁడవయాశ్వాసములో నున్నదని - శబ్దరత్నాకరము.

శ్రీరస్తు

షోడశకుమారచరిత్రము

తృతీయాశ్వాసము

(గ్రంథపాతము - అలభ్యము)

శ్రీరస్తు

షోడశకుమారచరిత్రము

చతుర్థాశ్వాసము

(గ్రంథపాతము - అలభ్యము)

శ్రీరస్తు

షోడశకుమారచరిత్రము

పంచమాశ్వాసము[1]

క. శ్రీచరణాంబుజసేవా
వైచిత్రీనిరత శిష్యవర్గమహాశ్రీ
ప్రాచుర్యమూలకరుణా
సూచితమాహాత్మ్య యన్నసూరామాత్యా. ‖ 1 ‖

వ. అమ్మహీపాలునితో బేతాళుం డొక్కకథ విను మని యి ట్లనియె. ‖ 2 ‖

—♦ భోజనవనితాశయ్యాచంగులకథ ♦—

మ. నుతిపాత్ర మ్మగునంగదేశమున విష్ణుస్వామి యన్భూవరుం
డతిధన్యుండు శ్రుతాన్వితుండు మఖదీక్షాయుక్తుఁ డై సౌఖ్యవి
శ్రుతులన్ యౌవనరమ్యులం దనదుపుత్రు ల్మువురం జూచి త
త్క్రతుకృత్యంబున కొక్కకచ్ఛపము దేరం బంచె వారాశికిన్. ‖ 3 ‖

క. పనిచినఁ జని వార్ధితలం
బున నారసి యొక్కకూర్మముం గని పాలకం
పును బిచ్చిలంబు నగుత
త్తను వంటఁగ రోసి తరుణతాగర్వమునన్. ‖ 4 ‖

మ. వనితాచంగుఁడ దీనికంపునకు నోర్వంజాలఁ జేపట్ట నే
నని యం దొక్కఁడు వల్కె; నొక్కరుఁడు శయ్యాచంగుడన్ దీనిమై
ఘనదుర్గంధము దుస్సహం బనుచు సోఁకం బాసె; నొక్కండు భో
జనచంగుం డను దీని ముట్ట యిచ్చన్ రోసె భూమీశ్వరా. ‖ 5 ‖

మ. ఘనగర్వాంధమనస్కులై యిటులు దీక్షాభంగదోషంబుల
న్జనకుం డుండునధోగతిం దలఁప కాచారంబు ధర్మక్రమం
బును నూహింపక కచ్ఛపంబుఁ బొరిచూపుల్ సూచి వే యంట కే
చినగర్వంబున నేగి రుద్ధతులకు న్సిద్ధించునే ధర్మముల్. ‖ 6 ‖

వ. చని యాయువ్వురుం దమలోన వాదు మానక తమ తారతమ్యంబులం దగువారి నడిగి తెలిసికొంద మని కడంక విటంకాధీశుం డైన సేనజిత్తుపాలికి నరిగి. ‖ 7 ‖

క. సంగడిన నిలిచి భోజన
చంగుండను నేను యువతిచంగుఁడ శయ్యా
చంగుఁడ నే మువ్వురలో
నం గడుసుఖ యెవ్వఁ డనిన నవకుతుకమునన్. ‖ 8 ‖

క. ఈరే యిచ్చట నిలువుం
డారసెదఁ బ్రభాత మగు డనంతర మనుచు
న్వారల నెంతయు నాదర
మారంగా నిలిపి నృపతి యాదివసమునన్. ‖ 9‖

క. రాజమృగనాభిపరిమళ
రాజితకలితోపదంశరసయుతగంధ
భ్రాజితశాల్యోదనమును
భోజనచంగునకు మోదమునఁ బెట్టుటయున్. ‖ 10‖

క. అన్నంబు కమరువలచుచు
నున్నది భోజనము సేయ నొల్ల ననుచుఁ దా
నున్ననఁ దొలంగి వచ్చిన
నన్నరపతి కారణంబు నరయించుటయున్. ‖ 11‖

వ. పితృవనక్షేత్రంబునం బండిన ధాన్యంబున నైనయన్నం బిది యన్నెలవు ప్రేతధూమావృతం బగుటచేతం గమరువలచెడి ని ట్లెఱుంగునే యని కొనియాడి వాని భోజనచంగుంగా నిశ్చయించి. ‖ 12‖

గీ. ఒప్పు గలుగుదాసి నొక్కతెఁ జందన
మాల్యపట్టవస్త్రమండనములఁ
జెలువు మీఱునట్లు చేసి నారీచంగు
పాల నుండు మనుచుఁ బంచుటయును. ‖ 13‖

వ. అది డగ్గఱిన నాసుభగుండు దానియొడలు మేఁకగదురు వలచుటయును నాక్షణంబ. ‖ 14‖

గీ. ముక్కు మూసికొనుచు మునుకొని రోయుచుఁ
జాల నేవ పడుచు శయ్య డిగ్గి
యిట్టికష్టకాంత నెందును గానము
వెదకి యనిన మనుజవిభుఁ డెఱింగి. ‖ 15‖

వ. ఆదాసిం బిలిపించి యిట్టికంపు వచ్చుటకుం గారణం బేమి యని పరికించి. ‖ 16‖

గీ. జనని కడచిన నత్యంతశైశవమునఁ
గోలె నది యొక్క మేఁకచ న్గుడిచి పెరుఁగు
టెఱిఁగి నాఁ (డది యెఱుఁ)గుట యిచ్చ మెచ్చి
యధిపుఁ డతని నారీచంగుఁ డని నుతించె. ‖ 17‖

క. సంగతసప్తాస్తరణో
త్తుంగం బగుపాన్పు ప్రియముతో నిడి శయ్యా
చంగు శయనింపఁ బనిచిన
సంగం బాశయ్యఁ జేర్చి యాక్షణమాత్రన్. ‖ 18‖

క. ఒడ లొత్తె ననుచు వాఁ డెలుఁ
గడరఁగ వాపోవుచును రయంబున నాయి
ల్వెడలి చనుదేర భూపతి
యడుగుచు నాశ్చర్య మంది యంగ మరయఁగాన్. ‖ 19‖

వ. ఏడుపఱుపులక్రింద నున్నవెండ్రుక యొత్తిన. ‖ 20‖

క. ఒడల వలయంబులాంఛన
మడరఁగ నొకరోమ మొత్తి యరుణచ్ఛవి నే

ర్వడి యునికి సూప నచ్చెరు
వడి శయ్యాచంగుఁ డనుచుఁ బ్రస్తుతి చేసెన్. ‖ 21 ‖

క. ఈవిధమున నవ్విభుఁ డా
మూవురయంతరము నరసి మోదంబున సం
భావించి యిష్టధనములు
భావ మలర నిచ్చుటయును బరమప్రీతిన్. ‖ 22 ‖

వ. భోగపరాయణు లై యానగరంబున నుండి రంత నక్కడ. ‖ 23 ‖

క. తనయాగము మానినఁ ద
జ్జనకుఁడు భార్యయును దానుఁ జాల నియతిమై
ననశవదీక్షాపరతం
దనువు దొరఁగి సురనికేతనంబున కరిగెన్. ‖ 24 ‖

వ. అని కథ చెప్పి యీముగురయందు జనకుమరణం బెవ్వరిం జెందు నని యడిగిన. ‖ 25 ‖

సీ. ప్రకటంబుగా నేడుపఱుపుల క్రిందట
నున్నట్టి వెండ్రుక యొత్తినట్టి
యత్యంతభోగి శయ్యాచంగుఁ బొందదు
కమఠంబుఁ బట్టనికడిఁదియఘము
మేలుఁ గీడు నెఱుంగఁజాలెడునట్టి త
ద్జ్ఞులుగాని యెంతయు సుఖులుగారు
గాన భోజనచంగకామినీచంగుల
యాగవిఘ్నంబున నైనయఘముఁ
దల్లిదండ్రులు గడచిన తద్దురితము
పొందు ననిన నదృశ్యుఁ డై భూజమునకు
వీఁక వేతాళుఁ డరిగిన వెంట నరిగి
బలముమీఱఁగఁ బట్టి భూపాలసుతుఁడు. ‖ 26 ‖

వ. మగిడి చనఁ దొడంగిన నింక నొక్కకథ విను మని వేతాళుం డిట్లనియె. ‖ 27 ‖

—♦ జ్ఞానవిజ్ఞానశూరుల కథ ♦—

సీ. సురపురిజయిని నాఁ బరఁగునుజ్జయిని ము
న్పుణ్యసేనుం డను భూవిభునకుఁ
జాలనిష్టుఁడు హరిస్వామి యన్విపుండు
వినుతచరిత్రుఁ డై పెనుపునొందు
నతనికి వేదవేదాంగపారగుఁడు దే
వస్వామి యనియెదు వరసుతుండు
భువనసన్నుత యనఁబొల్చు సోమప్రభ
యనుకన్యయును గల్గిరామృగాక్షి
జ్ఞాని కొండెను నన్న విజ్ఞాని కొండె
నధికశూరున కొండె నిమ్మన్యునొల్ల
నిదియ నిశ్చయ మనుటయు నిచ్చయలర
నతఁడు నట్టుల చేసెద ననియె నంత. ‖ 28 ‖

మ. ఇనవంశుం డగురాజు తత్పురముపై నేతెంచినం దాను మా
ర్కొనఁగా నోపక పుణ్యసేనమనుజేంద్రుం డాహరిస్వామి న

జ్జనవాథాగ్రణిపాలికిం బనుప నుత్సాహంబుతో నేగి పో
యిన కార్యంబు ఘటింపఁ జేసి పురివై యేతేరఁగా నయ్యెడన్. ॥ 29॥

క. శ్రీనందనసమభావుఁడు
భూనందితుఁ డొక్క విప్రపుత్త్రుఁడు నాకు
స్నీనందన నిమ్మని సుజ
నానందచరితుని నతని నర్థి నడిగినన్. ॥ 30॥

క. జానివొ శూరుండవొ వి
జానివొ నాతనయ యిట్టిచందమునానిం
గాని వరియింప దన వి
జ్ఞాని నని పరీక్ష నేర్పెసఁగఁ జెప్పుటయున్. ॥ 31॥

క. ప్రమదంబు నొంది విప్రో
త్తమ నాసుత నీకు నిచ్చెద న్నేఁటికి స
ప్తమ మగుదివసమున వివా
హము చేసెద ననుచు నిశ్చయంబుగఁ బలికెన్. ॥ 32॥

గీ. సదమలజ్ఞాని యొకరుండు సదనమునకు
వచ్చుటయుఁ గన్నతల్లి భావం బెలర్పఁ
దనయ నిచ్చితి నేఁడవదినమునందు
నీకుఁ బెండ్లి చేసెద నని నిశ్చయించె. ॥ 33॥

క. అతనిసుతుఁ డొక్కయెడ కొక
క్రతువునకుం జనిన నతనిఁ గని రూపబలా
న్వితుఁ డొకవిప్రసుతుఁడు స
న్నుతచరితా నాకు నీయనుజ నిమ్మనినన్. ॥ 34॥

క. జ్ఞానివో శూరుండవొ వి
జ్ఞానివొ నాయనుజ యిట్టిచందము వానిం
గాని వరియింప దన్నను
నే నతిశూరుండ ననుచు నెంతయుఁ గడఁకన్. ॥ 35॥

వ. ధనుర్విద్యాకౌశలంబును మల్లవిద్యపెంపునుం బ్రకటించిన. ॥ 36॥

క. ప్రమదంబు నొంది విప్రో
తమ నాయనుజాత నిచ్చెద న్నేఁటికి స
ప్తమ మగుదివసమున వివా
హము చేసెద ననుచు నిశ్చయంబుగఁ బలికెన్. ॥ 37॥

వ. ఇవ్విధంబునం బ్రత్యేకనిశ్చయంబులు చేసికొని హరిస్వామియు దేవస్వామియు సదనంబునకు వచ్చి యొండొరువుతోడం దమతమనిశ్చయంబులు చెప్పక కన్యతల్లి నొడివినదినంబునకు వలయుపదార్థంబు లలవరించి రంత. ॥ 38॥

క. శూరుండును విజ్ఞానియు
జ్ఞానియు నాలగ్నతిథికి సంభ్రమ మెసఁగం
గా నరుగుదెంచి రత్తఱిఁ
గానఁబడకపోయె విప్రకన్య యరుదుగన్. ॥ 39॥

ఉ. దానికిఁ దల్లడిల్లి వసుధామరవర్యుఁడు జ్ఞానిఁ జూచి యే
మైనది నాతనూజ యని యడ్గిన నింతకము న్నదృశ్యుఁడై
దానవుఁ డొక్కఁ డింతిఁ గొని తద్దయు వేఁకను వింధ్యభూమి భృ
త్కాననభూమి సొచ్చె ననఁగా విని యెంతయు సంభ్రమంబునన్. ॥ 40॥

మ. వెఱవార న్వెసనేగుతే రొకటి యావిజ్ఞాని గావింప సు
స్థిరశౌర్యం బెసఁగంగ శూరవరుఁ డాతే రెక్కి వింధ్యావనీ
ధరకాంతారము సొచ్చి యుగ్రగతి నాదైత్యేంద్రునిం దాఁకి
భీకరబాణంబుల వానిఁ ద్రుంచి వడి నాకన్యామణిం దెచ్చినన్. ‖ 41 ‖

తే. కరము ముదమంది పుత్రికఁ గౌఁగిలించి
తగిన పెండిలికొడుకుల ముగురఁ గాంచి
ముప్వురును నుపకారు లీముగురయందు
దగినవరుఁ డెవ్వఁడని చింతఁ దగిలియుండె. ‖ 42 ‖

క. అని కథచెప్పి నరేంద్రా
ఘను లాముగురందు విప్రకన్యావరణం
బున కెవ్వఁడర్హుఁ డనుటయు
జననాయకుఁ డిట్టు లనియె సరసత మెఱయన్. ‖ 43 ‖

ఉ. ఆరసి జ్ఞానదృష్టిఁ గమలానన యున్నెడఁ జెప్పినాతఁడుం
దేరు ఘటించి నాతఁడు మదిం బరికింపఁగఁ గన్యరాకకుం
గారణమాత్రముల్ దనుజఘస్మరుఁడై వరవర్ణిఁ దెచ్చె నే
పారఁగఁ గాన శూరుఁడ మహార్హుఁడు కన్య వరింప నావుఁడున్. ‖ 44 ‖

క. ఘనరయమున వేతాళుఁడు
చని తరు వెక్కుటయ వెంటఁ జని పతి మగుడం
గొనితేరఁగ నింకొకకథ
విను మని యాతనికి వింతవేడుక దనరన్. ‖ 45 ‖

—♦ మదమంజరికథ ♦—

క. మనుజేశ్వర శుద్ధపటుం
డనురజకుం డొకఁడు మోహనాకార మహీ
జనవినుతను మదమంజరి
యనియెడివరపుత్రిఁ గనియె నంబవరమునన్. ‖ 46 ‖

వ. అన్నారీమణిమోహనాకారంబు గనుంగొని ధవళుం డనురజకుండు మనోభవాధీనమానసుం డైన వానిజనకుం డెఱింగి దానిజననీజనకుల నొడంబడిచి యక్కన్యం దనతనూజునకు వివాహంబు గావించుకొని పురంబునకుం దోకొని పోయిన. ‖ 47 ‖

క. ధవళుండును వేడుక నా
ధవళాంశుముఖి న్వినూత్నధవళాంబుజచా
రువిలోచనఁ బొంది మనో
భవసౌఖ్యము నొందుచుండెఁ బాయనివేడ్కన్. ‖ 48 ‖

ఉ. అంతట నొక్కనాఁడు దనయల్లుని గూతును దోడితేర న
త్యంతముదం బెలర్పఁగ నిజాత్మజు శుద్ధపటుండు పంపఁగా
నెంతయుఁ బ్రీతి వాఁ డరిగి యిద్దఱఁ దోడ్కొని యేగు దెంచుచో
సంతతశోభితం బయిన చండికగేహముపొంత నక్కడన్. ‖ 49 ‖

క. ధవళుఁడు దనమఱందిని
ధవళేక్షణ సచట డించి తానొకఁడుఁ బ్రభా
ధవళ మగు భద్రకాళీ
భవనంబున కరిఁగి యధికభక్తియుతుం డై. ‖ 50 ‖

క. తను విధి కడుఁ బ్రేరేపఁగ
మును మ్రొక్కితి నని కఠారమునఁ దనగళముం
దునుముకొని తల యుమాపద
వనజంబులమీఁద నిలిపి వ్రాలె ధరిత్రిన్. ‖ 51 ‖

వ. అత్తెఱం గెఱుంగక యెంతయుం దడ వెదురుచూచి వానిమంది దేవిమందిరంబున కరిగి యాచందం బైనయతనిం గనుంగొని డెందంబునం దల్లడిల్లి నాకు వీనితోడిద లోకంబు గాక యని శిరంబు దెంచుకొని తానునుం గూలిన. ‖ 52 ‖

క. పడఁతుక యయ్యిద్దఱు నటఁ
దడయుటకును మది భయంబు దనుకఁగ వెస న
గ్గుడిలోని కరిగి యిరువురుఁ
బడినవిధముఁ జూచి శోకభయవిహ్వల యై. ‖ 53 ‖

క. ఆవరుఁడు సహోదరుఁడును
జీవంబులఁ బాసి యుండ జీవముతో నే
నీవార్త తల్లిదండ్రుల
కేవిధమునఁ జెప్పఁ బోదు నిం కిట ననుచున్. ‖ 54 ‖

క. జీవంబు విడుచుతలఁపున
దేవీభవనంబుపొంత దీర్ఘతరువునం
దీవ యురి వెట్టి తత్స్తుతి
యీవిశ్వసవిత్రి నిట్టు లని నుతియించెన్. ‖ 55 ‖

శా. శ్రీరామాధిపవాగ్వధూవరులు నీశ్రీపాదసేవారతుల్
శ్రీరమ్యంబులు నీమహత్త్వములు నీశృంగారసాహిత్యలే
ఖారూపంబు మహీశుదేహము జగత్కళ్యాణి నీసత్త్వ మె
వ్వారుం బ్రస్తుతి సేయనేర్తురె కృపావారాశి కాత్యాయనీ. ‖ 56 ‖

వ. అని వినుతించినం బ్రసన్న యై యాజగన్మాత సోదరునిం బతిని బ్రతికించెద నయ్యిరువురశిరంబులు దేహంబులఁ గదియింపు మనిన సంతసిల్లి యంధకారంబున నెఱుంగక. ‖ 57 ‖

గీ. మగనిబొంది నన్నమస్తకం బొనగూర్చి
యన్నశిరము మగని నంటఁగూర్చఁ
దలలు వీడువడినతనువులతో వారు
జీవకలితు లైరి దేవికరుణ. ‖ 58 ‖

వ. అని కథఁ జెప్పి వేతాళుండు నరేంద్రా వీరిలోన నింతికిం బతి యెవ్వఁ డగు నని యడిగిన నవ్వుచు సకలేంద్రియంబులందును శిరంబు ప్రధానం బగుటఁ బతిశిరంబువాఁడు పతి యగు ననిన వేతాళుం డెప్పటియట్ల తరువున కరిగిన మగుడం బట్టి తెచ్చునప్పుడు వేతాళుం డతని యాతాయాతంబుల డస్సితివి యే నడుగుప్రశ్నంబుల కుత్తరంబులు సెప్ప నీవ కాని యెవ్వరు నేర రింక నొక్కకథ విను మని యిట్లనియె. ‖ 59 ‖

—♦ దేవసేనచరిత్రము ♦—

క. మును వీరబాహుఁ డనియెడు
మనుజేశ్వరుపీట రూపమహిమోన్నతుఁ డై
పెనుపొందెను ధనవంతుం[2]
డను వైశ్యకుమారుఁ డుజ్జ్వలాకారమునన్. ‖ 60 ‖

గీ. అతఁడు దేవసేన యనియెడుకన్యక
యౌవనాభిరామ నసమధామఁ
జూచి మన్మథాస్త్రశోషితహృదయుఁ డై
యాత్మలోనఁ దాప మగ్గలింప. ‖ 61 ‖

క. పరమేశుఫాలశిఖి యు
ద్ధురతం దనుఁ గాల్ప మంటతోడను మదనుం
డురవడి డెందము సొచ్చిన
కరణిం గామాగ్ని లోనఁ గాల్పఁ దొడఁగినన్. ‖ 62 ‖

వ. ఆవాలుఁగంటి యొంటి విహరించునెడకుం జని తలం పెఱింగించిన నది లజ్జావనతవదన యగుచు నిట్లనియె. ‖ 63 ‖

గీ. నను సముద్రదత్తుఁ డనుగుణాధికునకు
నిచ్చినాఁడు తండ్రి యెల్లి పెండ్లి
యనఘ నేను బరునియంగన నైయుండఁ
దగునె యిట్టితలఁపుఁ దలఁప నీకు. ‖ 64 ‖

క. అనుటయు నాధనదత్తుఁడు
మనసిజదందహ్యామానమానసుఁ డై ప్రా
ర్థన మొనరింపంగా ని
ట్లనియెం గమలాయతాక్షి యతిమధురముగన్. ‖ 65 ‖

గీ. పెండ్లి యాడి యేను బ్రియుని బొందకమున్న
నిన్నుఁ జెందు దాన నిక్కువంబు
నమ్ము రాకయున్న నాసుకృతము నీద
యనినఁ బ్రియముతోడ నరిగె నతఁడు. ‖ 66 ‖

సీ. అపరదినంబునయందు శోభనలగ్న'
మాసన్న మగుటయు నసమమహిమఁ
దల్లియుఁ దండ్రియుఁ దగుకులోచితమంగ
ళోపచారములు పెంపొందఁ జేసి
చెలవారఁ గన్యకు శృంగార మొనరించి
భద్రంబు మీఱ సముద్రదత్తు
నకుఁ బెండ్లి యొనరించి నాటి నిశావేళ
నాతనిశయ్యకు ననుచుటయును
దనమనంబున నెంతయుఁ దమక మడరఁ
గవియ వేడుకపడిన నాకాంతుతోడ
భయము లజ్జయు మదిలోనఁ బాయఁబెట్టి
యెంతయును ధైర్యమున నింతి యిట్టు లనియె. ‖ 67 ‖

గీ. అధిప యేను సత్యహానికి నోర్వక
యొకటి నీకుఁ జెప్ప నుత్సహించి
వెఱచి యున్నదాన విపులధైర్యముతోడ
నవధరింపవలయు నత్తెఱంగు. ‖ 68 ‖

వ. నిన్న ధనదత్తుఁ డనువాఁడు నన్నుఁ గామించి యేకతంబునం బట్టి సమకట్టిన వాని కారించుటకు నోర్వక యేను వివాహానంతరంబున వచ్చెద నని వానికి సత్యంబు చేసితి నాసత్యంబుఁ బాలింపు మనిన నొడంబడి సముద్రదత్తుండు తన్నుం బంచిన. ‖ 69 ‖

క. ఆరమణి రత్నభూషణ
హారావళి వెలుంగ నొంటి నరుగఁదొడంగెం
దారావళివృతమూర్తి
స్ఫారాకృతి యొప్పు రాత్రిసతియుం బోలెన్. ॥ 70॥

వ. ఇట్లు విజనం బగు పౌరమార్గంబున నిరర్గళగతి నరుగు సమయంబున. ॥ 71॥

సీ. మిడిగ్రుడ్డులును గోరమీసంబులు మహాభు
జములు విస్తీర్ణవక్షఃస్థలంబు
నతికఠినంబుఁ గాలాంజనాభము నైన
విగ్రహంబును గుర్కువెండ్రుకలును
నీలాంబరంబును నిర్దయభావంబు
నత్యంతభయదంబు నగుచుఁ దనరు
ఘనతరనిబిడాంధకారభయంకర
శబరసేనాపురస్సరుఁడు వోలె
నసమనక్షత్రరత్నచౌర్యమున కంబ
రంబుఁ బ్రాఁక నమర్చిన రజ్జు వనఁగ
మెఱసి యసిదీప్తిపుంజంబు మిన్నుముట్టఁ
జోరుఁడొక్కండు వచ్చి యాసుదతిఁ జేరి. ॥ 72॥

క. ఎక్కడిదానవు నడురే
యెక్కడికిం బోయె దొంటి నిప్పుడు నాచే
జిక్కతి రమ్మని యక్కఱ
యక్కటికము దొలఁగి తమక మడరెడుమదితోన్. ॥ 73॥

గీ. రాజవదన యేఁ జోరులరాజ నాకు
నీవుఁ దొడవులుఁ జిక్కితి నిలువుమనుచు
మగున కరపంకజమువట్టి తిగిచె రాజు
కదళిఁ గబళించు నున్మదగజ మనంగ. ॥ 74॥

వ. ఇట్లు కరంబు వట్టి తిగిచినం గరంబు భయంబునొంది యథైన నీతొడవులు గైకొని నన్నరుగంగనిమ్ము క్రమ్మఱ మగిడి వచ్చెద ననిన నవ్వుచు నవ్వనితం గనుంగొని. ॥ 75॥

చ. మనసిజరాజ్యలక్ష్మి యగుమానవతీమణి నేకతంబునం
గనుఁగొని యిచ్చ నీప్సితసుఖంబులం బొందక నీవు వోయిర
మ్మనియెడు కూళుఁడుం గలఁడె యంగన యిట్టులు వల్కె దేటికి
న్వనితలు నేఱులు న్మగిడి వచ్చుట గల్గునె పాసిపోయినన్. ॥ 76॥

క. అనవుడు నావనజానన
తనవృత్తాంతంబు జెప్పి తడయక వత్తుం
జననిమ్ము బొంక నావుడు
విని చోరుం డాత్మలోన విస్మితుడగుచున్. ॥ 77॥

సీ. వామాక్షి క్రమ్మఱ వచ్చుట నిజమేని
మును నీవు ధర్మదత్తునకుఁ జేసి
నట్టి సత్యము సేయు మనుటయుఁ బ్రియమంది
యాపద్మలోచన యట్ల చేసెఁ
దస్కరుకడఁ బాసి ధర్మదత్తునిపాలి
కరుగుటయును జోద్యమంది యతఁడు
సత్యంబు దప్పక చనుదెంచినప్పుడ
వరదేవతవు నీవు పద్మగంధి

కన్య వైననాఁడు కడువేడ్కఁ గోరితి
గాని యిప్పు డన్యకాంత వైతి
కాన నన్నుఁ జేరఁ గాంతునిపాలికిఁ
జనుము నెమ్మి ననుచుఁ బనుచుటయును. ॥ 78॥

క. ఇంతి యసత్యభయంబున
నెంతయు వెసఁ జోరుకడకు నేగి తనదువృ
త్తాంతముఁ జెప్పిన మది న
త్యంతాశ్చర్యంబు నొంది యాతఁడు కరుణన్. ॥ 79॥

క. నీసత్యమునకు మెచ్చితి
నీసత్యముఁ దగవుఁగలదె యింతులకెందున్
నీసొమ్ము నిన్నుఁ గైకొను
నాస యుడిగె నాథుకడకు నరుగు మనుటయున్. ॥ 80॥

క. తన పతికడకుం దాఁ జని
వనితామణి తాను బోయి వచ్చిన విధ మె
ల్లను జెప్పిన విని పతి మె
చ్చెనరఁగఁ గైకొని సుఖాబ్ధి నోలలనార్చెన్. ॥ 81॥

వ. అని కథ చెప్పి వేతాళుండు. ॥ 82॥

క. ఆముప్వురలో సాత్త్విక
తామహితుం డారయ ధనదత్తుఁడొ చోరుం
డో మగువమగఁడొ యనుటయు
నామనుజాధీశుఁ డిట్టులను నాతనితోన్. ॥ 83॥

సీ. పరపురుషునికడ కరిగెద నన్నష్ట
విడువంగఁదగు నింతి విడువఁడయ్యెఁ
దలపోయఁగ సముద్రదత్తు చిత్తంబున
సత్త్వగుణంబు లేశంబు లేదు
పరశాంత నృపదండభయమునఁ గవియని
ధనదత్తునందు సత్త్వంబు లేదు
ముచ్చు ప్రాణములపై వచ్చినం జేరిన
యర్థంబు విడువని యట్టివాఁడుఁ
దలఁప నిట్లయ్యె లోభ మింతయును లేక
మణివిభూషలు మానినీమణియుఁ దనకు
నబ్బి యుండఁగఁ బొమ్మని యట్లు పనిచె
జగములోపలఁ జోరుండె సాత్త్వికుండు. ॥ 84॥

వ. అనిన వేతాళుండు జనపతికి నదృశ్యుం డగుచు వృక్షంబున కరిగిన వెనువెంటం జని తన్ను మనుజవిభుండు పట్టి తెచ్చునప్పుడు మఱియు నిట్లనియె. ॥ 85॥

క. అడిగిన నెవ్వారికి నే
ర్పడఁ జెప్పఁగరానియట్టిప్రశ్నంబులు చొ
ప్పడఁ జెప్పితి నీమదికిం
గడ గలదే యింక నొక్కకథ విను మనియెన్. ॥ 86॥

—♦ వైశ్యకన్యకథ ♦—

గీ. (పూర్వకాలంబునను) భానుపురమునందు
ఘనుఁడు సూర్యప్రభుం డను మనుజనాథుఁ
డలఘుకీర్తి చందనమలయాద్రి యనఁగ
నెమ్మి రాజ్యంబు సేయు కాలమ్మునందు. ‖ 87 ‖

క. ధరలోనఁ దామ్రలిప్తా
పురి ధనదత్తుఁ డను వైశ్యపుంగవుఁడు మనో
హరకాంతిరూపగుణములఁ
గర మరుదుగఁ దనరునట్టి కన్నియఁ గనియెన్. ‖ 88 ‖

క. కప్పారు తుఱుమునున్నతి
యెప్పారెడు చన్నుఁగవయు నురుతరగరిమ
న్విప్పారు నితంబంబును
నప్పొలఁతికి జవ్వనమున నందము చేసెన్. ‖ 89 ‖

క. అంతట విధికృతి జనకుం
డంతము నొందుటయుఁ దాను నమ్మయు దుఃఖా
క్రాంతయయి రాజవరులకు
నెంతయు భయమంది యరమెలను గొనుచున్. ‖ 90 ‖

వ. పుత్రియుం దానును నర్ధరాత్రసమయంబునఁ బురంబు నిర్గమించి. ‖ 91 ‖

క. తమభీతిశోకతమములఁ
దమమధికంబైనఁ దెరువు దప్పి యరిగి శూ
లమున నిడినచోరుని న
గ్రమునం గని యులికిపడుచుఁ గపించుతఱిన్. ‖ 82 ‖

క. వడిఁ గొల్తు కంఠమున వెలు
వడి యునికిం జెసి నొప్పెపఱవఁగ వాఁడుం
గడుపుబ్బ ములుగఁ దొడఁగిన[3]
నెడగలుగుచు వైశ్యకాంత యెవ్వఁడవనినన్. ‖ 93 ‖

మ. తెలివా చోరుఁడ శూలసంగతుఁడ నైతిం గ్రూరకర్మంబుచేఁ
గొఱఁతం బొందితిఁ జావురా దకట నాకుం దొల్లి పాపంబులే
గుఱి లేకుండఁగఁ జేయఁబోలుదుఁ గడున్ గుప్పించె జల్వేదన
ల్దఱిచై యెందును బాపకర్ములకు నేలా మంచిచా వబ్బెడున్. ‖ 94 ‖

వ. అని పలికి మీ రెవ్వ రెవ్వలకినిం బోయెద రనిన నవ్వని తనియె. ‖ 95 ‖

క. పతి చచ్చినఁ దల్లడిలుచు,
సుతఁ జేకొని దిక్కుమాలి చుట్టలకడకున్
గతి చెడి పోయెద నని తా
నతిదుఃఖిత యగుచునుండె నాసమయమునన్. ‖ 96 ‖

క. రేరాజు వొడిచి యెక్కిన
జోరుం డావైశ్యకాంతసుత నతిసుభగా
కారం గనుఁగొని కడుఁ బ్రియ
మారఁగ నిట్లనియె దానియంబికతోడన్. ‖ 97 ‖

సి. అమితధనంబు శుల్కముగ నిచ్చెద నీకుఁ
దనయ నాకొసఁగి చేదారవోయఁ
బుత్రార్థముగ నన్యపురుషుని బొందంగ
ననుమతి యిచ్చెద నవ్విధమునఁ
బుత్రునిఁ గనిన నాపుత్రుఁ డై వాఁడు దు
ష్కర్ముని నను నూర్ధ్వగతికి బుచ్చు
నాత్మసంభోగసౌఖ్యానందకందళి
తాభిలాషుండ నై యడుగ నిపుడు
వీఁడు గాఱు లాడెడు నని విడిచిపోక
యింతి నిచ్చెద ననుమన్న నియ్యకొనుఁడుఁ
దన సమీపంబునందున్న ధనము నూపఁ
బుచ్చుకొని తనసుత దారవోసె; నతఁడు. ॥ 98॥

వ. ఇట్లు ధారవోయించుకొని ప్రముదితాంతరంగుం సంతానార్థంబుగా నక్కన్య యన్యపురుషుం బొంద ననుమతి యిచ్చి యాక్షణంబ ప్రాణంబులం బాసిన నచ్చోటు వాసి ఘనం బగుధనం బాబరించుకొని పుత్రికాసమన్విత యై సూర్యప్రభుని పురంబునకం జని ధనంబిచ్చి తగువారిచేత నచ్చోరునికి నగ్నిసంస్కారాదులు చేయించి తన పినతండ్రి యగు ధనపాలుని మందిరంబునకుం జని సుస్థితి నుండి యొకనాఁడు. ॥ 99॥

క. సౌధమున నుండి వేడుక
నాధనవతి యొకమహీసురాత్మజు రూప
శ్రీరాముని వరకాంతిసు
ధాధామునిఁ జూచి రాగతరళిత యగుచున్. ॥ 100॥

క. మానసభవబాణాహతి
మానము గోల్పోయి తనదుమాతకు మదిలో
నూనినవిప్రకుమారుని
పై నెయ్యముఁ దనదుతాపభరముం దెలిపెన్. ॥ 101॥

వ. దెలిపినం జోరవాక్యంబు మనంబునం దలంచి యఘంబు లేమికి నిశ్చయించి యెవ్వరు నెఱుంగకుండ వానిం దోతేర నొక్కదూతికం బుచ్చిన నాసొబగుం డి ట్లనియె. ॥ 102॥

గీ. పంచశతరూప్యకంబులు వాయ కేను
నిచ్చలు వ్యయంబు సేయుదు నేఁడుమాత్ర
మిప్పు డేనూఱురూకల నిచ్చితేని
నరుగుదెంతు లేకున్న రా ననుచుఁ బలికె. ॥ 103॥

ఉ. అప్పుడ యేగి దూతి యతఁ డాడినమాటలు వైశ్యకాంతకుం
జెప్పిన దాని చేతికిని శీఘ్రమ యర్థము నిచ్చి యేరికిం
జెప్పక రాత్రి రమ్మనినఁ జేకొని తా నడురేయి వచ్చి య
య్యొప్పులకన్య నింపు మెయి నోలల నార్చె సుఖాంబురాశిలోన్. ॥ 104॥

వ. ఇత్తెఱంగున నత్తెఱవతోడి యభీష్టలీలలం దగిలి యారాత్రి గడపి ప్రభాతంబున నిజనివాసంబున కరిగి హారలతానామవారవనితాలోలుం డై యుండె, దత్సమాగమంబున వైశ్యపుత్రి దౌహృదలక్షణంబున నుల్లసిల్లి. ॥ 105॥

క. గొంతివిధంబున గర్భం
బెంతయు గూఢముగఁ దాల్చి యినసమతేజుం
గాంతినిధి రాజలక్షణ
వంతు శుభాకారు నొక్కవరసుతుఁ గాంచెన్. ॥ 106॥

వ. ఆపుత్త్రుఁ గాంచిననాఁటిరాత్రి గౌరీరమణుండు రమణికి గలసన్నిధిసేసి యిట్లని యానతిచ్చె. ॥ 107॥

మ. తరుణీ నీసుతుఁ బెట్టెలోనిడి నృపద్వారంబునం బెట్టు మే
వ్వరునుం గానకయుండ నిష్టు చని లేవం గాంచి సూర్యప్రభుం
డురుతేజంబున వానిఁ జూచి మదిలో నుప్పొంగుచుం బుత్త్రుఁగా
నిరవద్యోత్సవలీలమైఁ బెనుచు వీని న్నాదు దివ్యాజ్ఞ మై. ॥ 108॥

వ. అనుటయు. ॥ 109॥

క. పతి లేనిసుతుఁడు గలుగుట
యతినింద్యం బగుట మున్న యాత్మ వగచున
య్యతివ పరమేశునానతి
నతిసంతోషంబు నొందె నాక్షణమాత్రన్. ॥ 110॥

చ. తనకపు డీశ్వరుండు విదితంబుగ నత్తెఱఁ గెల్లఁ జెప్పిన
న్విని ప్రియ మంది సజ్జ నిడి నిర్మలచేలము గప్పి తత్సుతుం
బెనుచు ఋణంబులేమికయి పెంపున మాడలు వేయి కొంగునం
దొనరఁగఁ గట్టికొంచుఁ జని యుంచెను రాజగృహంబు వాకిటన్. ॥ 111॥

వ. అ ట్లెవ్వరు నెఱుంగకుండ నప్పట్టిం బెట్టి వచ్చి యక్కోమటిలేమ తనతల్లి గృహంబున నిశ్చింతంబున నుండె నంతకమున్న మేదినీకాంతుండు సంతానార్థియై పరమేశ్వరప్రార్థనంబు చేయుట నద్దేవుండు కరుణించి నాఁటిరాత్రి కలలోనం బొడసూపి యఖర్వసార్వభౌమపాత్రం బగు పుత్త్రుండు ప్రభాతంబున నగరివాకిట నుండెడుఁ గైకొని పెనుపు మని యానతిచ్చిన నానతుఁ డై యానందంబునుం బొంది వేకువ నగరి మొగసాలకుం జని యబ్బాలునిం గాంచి మహోత్సవంబు లొనరించి చంద్రప్రభుం డను పేరిడి పెనుప నక్కుమారుండు గ్రమవర్ధితుండును, సకలవిద్యావిశారదుండును నై సంపూర్ణయౌవనంబు నొందిన సమయంబున. ॥ 112॥

క. ప్రభువరుఁ జంద్రప్రభు నిల
కభిషిక్తుం జేసి (యడవి) కరిగి నగసుతా
విభుఁ గొలుచుచు సూర్యప్రభుఁ
డభిషతయోగాభినిష్ఠ నసువులు దొఱగెన్. ॥ 113॥

క. జనకుండు మేను దొఱఁగుట
విని చంద్రప్రభుఁడు నాత్మవివశుం డై యో
లిన పారలౌకికక్రియ
లనూనముగఁ జేసి గయకుఁ జని యచటన్. ॥ 114॥

వ. వేదచోదితానుష్ఠానంబు నొనరించి పిండప్రదానంబు సేయం గరం బెత్తుటయు నక్కజంబుగా నాసమయంబున. ॥ 115॥

గీ. అంచితపవిత్రభూషణం బైనకరము
కంకణసముజ్జ్వలం బైనకరము గాఁగ
సలఘుశంఖశస్త్రాంకిత మైనకరము
మూఁడుకరము లాభూపాలుమ్రోల నిలిచె. ॥ 116॥

క. ఆకరములఁ గని (ఘన)చిం
తాకులమతి యగుచుఁ బిండ మాకరములలో
నేకరమున నిడనేరక
వే కరముం దిగిచికొనుచు విన్నఁదనముతోన్. ॥ 117॥

వ. వేదశాస్త్రపారగు లగు నచ్చటిపెద్దలకు నాహస్తములు సూపి యిట్లగుటకుం గారణం బేమి యన వారు విచారించి యిట్లనిరి. ‖ 118 ‖

చ. పరమపవిత్రహస్త మిది బ్రాహ్మణహస్తము శంఖశస్త్రప్రభా
సుర మయియున్నహస్త మిది చోరునిహస్తము రత్నకంకణ
స్ఫురణ దలిర్చుహస్త మిది భూపతిహస్తము వీనిలోన నే
కరమును బాత్రమో నిజముగాఁ గన రాదని పల్కి రందఱున్. ‖ 119 ‖

వ. అని కథ చెప్పి వేతాళుండు భూపాలా యాకరంబుల మూఁటియందు నేగరంబు పిండప్రదానంబున కర్హం బని యడిగినం బుడమిఱేఁ డిట్లనియె. ‖ 120 ‖

ఉ. కొంగున మాడ లూడ్చికొని కొడ్కని పెంచినరాజు తండ్రి గాఁ
డంగజకేళికార్థము తదంబిక వేఁడిన విప్రుఁడుం దలం
పంగ గురుండు గాఁడు కులభామిని గాఁగ వరించె వాని మా
తం గమియంగ నర్థ మిడి తండ్రగుఁ జోరుఁడు వాని కారయన్. ‖ 121 ‖

వ. పిండప్రదానంబునకుం జోరుకరం బరయ నర్హం బనుటయు నదృశ్యుం డై యెప్పటిభూజాతంబున కరుగ వెనుకన చని తన్నుం బట్టి తెచ్చునెడ వేతాళుండు నమ్మహీపాలున కిట్లనియె. ‖ 122 ‖

క. ఎన్నేనియుఁ బ్రశ్నములకు
నెన్నఁగఁ దగునుత్తరంబు లిచ్చితి నాకున్
నన్ని ట్లలజడి వెట్టుచు
నున్నాఁ డని తలప కింక నొకకథ వినుమా. ‖ 123 ‖

—♦ ధర్మరాజుకథ ♦—

క. మనుజేశ ధర్ముఁ డనియెడు
మనుజాధీశ్వరుఁడు, తొల్లి మార్తుర చేతన్
ధనమును రాజ్యముఁ గోల్పడి
తననగరము విడిచి తరళితస్వాంతుండై. ‖ 124 ‖

క. ఆవిభుఁడు ఖడ్గదీప
వ్యావృతహస్తుఁ డయి చంద్రవతి యనుదేవిన్
లావణ్యవతి యనెడుసుత
నావనమునఁ గొనుచు నొకఁడు నరిగెడు వేళన్. ‖ 125 ‖

చ. అలఘుమణిద్యుతం బొలుచు నావిభు భూషణరాగుఁ జూచి బో
యలు గడువీకఁ దాఁకుటయు నందట ముస్మిడిశాతహేతి ని
ర్దళితులఁగా నొనర్చి భుజదర్పము మానక నిల్చి వారిచే
నలుగులవేదన న్వివశుఁ డై హరివీటికిఁ దాను నేగినన్. ‖ 126 ‖

ఉ. అన్నరనాథుఁ డీల్గుటయు నాతని కామిని దానుఁ బుత్రియు
న్విన్నఁదనంబు దోప నటవీస్థలి నేగెడుచోటఁ జన్నులుం
బెన్నిఱివేణులున్ జఘనబింబములుం గడు వీఁగఁ జేయఁగా
సన్నపుఁగౌను లెంతయును సంచల మందఁగ నార్తి గూరుచున్. ‖ 127 ‖

క. ఉలుకుచు నేగిరి వెస బె
బ్బులిరాకకుఁ దొలఁగులేళ్ళపోలికి భయసం
చలితవిలోచననీలో
త్పలరోచులు గప్పి విపినభాగము లొప్పన్. ‖ 128 ‖

వ. అట్లరిగి యరిగి యత్యంతపథిశ్రాంతి నొంది. ‖ 129‖

క. [4]లుంగలవంగ......
........................నన్ గిరిసరసీ
తుంగతలవనముఁ దూటి ల
తాంగులు వేస నడఁగి యుండి రచ్చట నంతన్. ‖ 130‖

వ. చండవిక్రముం డనుమండలనాథుండు సింహవిక్రముం డనుతనయుండునుం దాను నక్కాననంబునకు వేఁట వచ్చి యప్పొలంతులు చనినచొప్పు గాంచి పుత్రు నవలోకించి.

క. అడుగులు నిడు పగుకాంతయు
నడుగులు కుఱుచ లగునంబుజాక్షియును భయం
బడరఁ జనినారు వీరలఁ
బొడగని (మన)పురికిఁ గొంచుఁ బోయేదమేనిన్. ‖ 132‖

క. చరణములు నిడుపు లగునా
సరసీరుహనేత్ర నాకు సన్నపుఁ బాదాం
బురుహములయింతి నీకును
[5]గరనీత లటంచు నూత్నకౌతుక మెసఁగన్. ‖ 133‖

క. చరణంబులచొప్పునఁ జని
సరసీతటికాననమున శ్రమపడిన మనో
హరవనదేవతలో యనఁ
గర మొప్పెడుసతులఁ గాంచి కడుముద మొదవన్. ‖ 134‖

ఉ. వాడియు నొప్పు సేసె ముఖవారిరుహంబులు ఘంటికావళి
న్వీడియు వేడ్కఁ బెంచె నెఱివేణులు గ్రమ్మెదుఘర్మవారిలోఁ
గూడియు సమ్మదంబు నొడఁగూర్చెను మేనులు చూడ్కి భీతి న
ల్లాడియుఁ బొల్చె నీసతులయందము సుస్థితి నెట్టులుండునో. ‖ 135‖

వ. అని యిట్లభినందించి సమయంబు చేసికొనినవిధంబునం బెద్దయడుగులముద్దియం దండ్రియుం గుఱుచయడుగులతెఱవఁ బుత్రుండును నత్యనురాగంబునం గైకొని పురంబునకుం గొని చని యల్లన నయ్యింతులవిధం బంతయు నెఱింగి. ‖ 136‖

క. కుఱుచడుగులయది తల్లియుఁ
గుఱుచలు గానడుగులయది కూఁతురు నయినన్
వెఱఁగంది వారినియతిం
దొఱఁగక వరియించి రరయ దుర్నయ మైనన్. ‖ 137‖

వ. అని కథ చెప్పి వేతాళుండు నరేంద్రా వారిరువురకును నవ్వారిజనేత్రలవలన ననేకపుత్రు లుదయించిరి తత్తనయులు దమలోన నేమి యగుదు రని యడిగిన. ‖ 138‖

క. ఎప్పగిది విచారించినఁ
జెప్పంగానేర రాక చింతాకులుఁ డై
చెప్పఁగరా దీప్రశ్నముఁ
జెప్పు మనుచు నడిగె నేమి సేయుదు ననుచున్. ‖ 139‖

వ. నిర్విణ్ణుం డై మౌనంబునం జనుచున్న యమ్మానవేంద్రువలన సంతుష్టుం డై వేతాళుం డిట్లనియె. ‖ 140‖

మ. ధరణీనాయక నీదుశౌర్యమును సత్యంబుం బ్రతాపంబు ని
ద్ధర నెవ్వారికి లేదు నీ దగుచరిత్రం బెప్ప విన్వారలం

గర మర్థిం బులకింపఁ జేయుచు శిరఃకంపంబు చేయించు ని
సరిగా సన్నగఁ బోలు రాజు గలఁడే సర్వజ్ఞచూడామణీ. ‖ 141 ‖

చ. నరవర బ్రాహ్మణుండు నిను నా కుపహారము చేయఁ బూనె న
స్థిరుఁ డతిపాపచారి ననుఁ దెమ్మని పంచుట నిట్లు నీవు న
స్వరమతిఁ గొంచుఁబోవుటయు నాకుఁ బ్రణామము సేయఁ బంచి నీ
శిరము హరించుఁ దోనె యిటు చెప్పితి నీకు హితోపదేశమున్. ‖ 142 ‖

క. నిను నాకు మ్రొక్కు మనఁగా
మును మ్రొక్కి యెఱుంగ నేను మ్రొక్కెడువిధ మి
ట్లని చూపు మనుచు మ్రొక్కఁగ
దునుము వెస న్వానిశిరము దోరసిచేతన్. ‖ 143 ‖

వ. ఇవ్విధంబు నాచేత వినక మోసపోయి తేని నీశిరంబును హృదయపద్మంబును నాకు నివేదించి వాఁడు విద్యాధరచక్రవర్తిపదంబు నొందు నీవు పరమపుణ్యుఁడవు గావున నీ కట్టి యపాయంబు పుట్టదు నీవు వానిశిరంబు ద్రుంచి తదనంతరంబ తద్వక్షోదళనం బాచరించి హృదయపద్మంబు వుచ్చి నన్నుం బూజింపుము నీకు మనోరథసిద్ధి యయ్యెడు నని దీవించి యే నీశవంబురూపంబునం బాసి యవ్వటపి కరిగి భిక్షుం డాకర్షింప వచ్చి యందుఁ బ్రవేశించి నీకు వరదుండ నయ్యెద నీవు దీని నేదియు నెఱుంగనివాఁడవుగా నీకళేబరంబుఁ గొని చను మని పంచిన వినతుండై యమ్మేదినీకాంతుండు. ‖ 144 ‖

క. ఆక్షణము శవము గొనిచని
భిక్షున కొగి నిచ్చుటయును బ్రియమున నీన
ర్వక్షితియు నీవ యేలుచు
నక్షయ మగుపెనుపుఁ బొందు మని దీవించెన్. ‖ 145 ‖

వ. ఇట్లు తపోధనుండునుం బోలె నాశీర్వాదంబు చేసి. ‖ 146 ‖

సీ. వివిధసత్సాధనవిరచితం బగుచు వి
చిత్రచిహ్నంబులచెలువు గలిగి
యుండెడు నయ్యగ్నికుండంబులనడుమ
నృపు తెచ్చినశవంబు నిలువఁబెట్టి
యాభిక్షుకుఁడు దక్షిణాభిముఖుం డయి
మహనీయ యనుమంత్రమహిమఁ జేసి
వేతాళు నర్థి రావించి శవంబునం
దమర నిశ్చలమతి నావహించి
యరుణచందనకుసుమమాల్యముల నర్ఘ్య
ముఖ్యవిధులను బూజించి సౌఖ్య మెసఁగ
నధిప వేతాళపతికి సాష్టాంగవినతి
సేయు మిష్టార్థములు నిన్నుఁ జేరు నెందు. ‖ 147 ‖

వ. అనవుడు. ‖ 148 ‖

క. మ్రొక్కుగొనఁ గాని యొరులకు
మ్రొక్కి యెఱుఁగ నాకుఁ జూపు మ్రొక్కెడితెఱఁ గే
మ్రొక్కెద మఱి యనవుడు విధి
ద్రెక్కొని సాష్టాంగ మున్నతిం జేయుటయున్. ‖ 149 ‖

క. భూరమణుఁడు సంభ్రమమున
దోరసిచే భిక్షుశిరము దునిమి సుభక్తిన్

బోరున వేతాళున కుప
హారము గావించి ప్రణతుఁడై లేచి వెసన్. ‖ 150‖

క. ఆతపసి పేరురంబును
హేతిశితాగ్రమునఁ జీరి హృత్పద్మమునన్
వేతాళుని బూజించెను
నాతఁడు గడు వరదుఁడయ్యె నాసమయమునన్. ‖ 151‖

వ. పితృవననివాసుఁ డైన పరమేశ్వరుండు సర్వదేవపరివృతుం డై పుణ్యశ్లోకుం డగు నమ్మహీకాంతునకు సన్నిధిచేసి యతనికి విద్యాధరచక్రవర్తి పదం బొసంగి యంతర్హితుం డయ్యె నంతం బ్రభాతం బగుటయు మహేశ్వరప్రసాదంబున విద్యాధరులు వచ్చి తోడఁ గొనిపోవ విద్యాధరచక్రవర్తి పదంబున కభిషిక్తుం డై నిజపురంబున కరుగుదెంచి యుభయరాజ్యసౌఖ్యంబుల ననుభవించుచుఁ బెంపొంద నక్కాలంబునందు. ‖ 152‖

మ. అహిలోకంబునఁ బన్నగేశ్వరసముద్యత్కాంతిఁ బోషించుచున్
మహి దుగ్ధాబ్ధి హిమాగతారనగధామవ్రాతము ల్విస్ఫుర
న్మహిమం గూర్చుచు నింగి తారరుచులం బాలించుచు న్సర్వలో
కహితుం డానరనాథుకీర్తి పరఁగెన్ గంగాప్రవాహాకృతిన్. ‖ 153‖

క. అనుచుఁ ద్రివిక్రమసేనుని
వినుతచరిత్రంబుఁ జెప్పి వేతాళుఁడు నా
కును వాహనముగఁ జేయుట
కనుకూలం బైన మంత్ర మది దయ నిచ్చెన్. ‖ 154‖

వ. ఆమంత్రం బత్యంతనిష్ఠతో ననుష్ఠించి తత్ప్రభావంబున వేతాళవాహనుండ నై వచ్చి దేవరం గాంచి ధన్యుండ నైతి ననిన నక్కుమారకేసరి విక్రమకేసరి నభినుతించి రానిచెలుల కెదురుచూచుచుఁ బూజ్యసామ్రాజ్యభోగంబు లనుభవించుచు నొక్కనాఁడు. ‖ 155‖

శా. ఆపస్తంబపవిత్రసూత్ర హరితఖ్యాతాన్వవాయామృతా
కూపారామరభూజ భక్తివినతక్షోణీశచూడామణీ
దీపారాధితపాదపీఠధరణీతేజఃప్రతిష్ఠాపన
వ్యాపారావతషట్సహస్రకులచూడాకల్పరత్నాంకురా. ‖ 156‖

క. మరకతమౌక్తికవిద్రుమ
కురువిందమహేంద్రనీలగోమేధికవి
స్ఫురితమణిఖచితభూషణ
పరితోషణసుకవిలోక భవ్యవివేకా. ‖ 157‖

ఉత్సాహ. బంధురప్రబంధబంధభవ్యనవ్యభాషణా
సింధుసమగభీరతానిశేషనిత్యభూషణా
సింధురాతప్రచురతురగసేవ్యవాజిశిక్షణా
బంధుమిత్రసుకవినికరపాలనావిచక్షణా. ‖ 158‖

గద్యము. ఇది శ్రీమద్వెన్నెలకంటి సూరనామాత్యపుత్ర హరితసగోత్రపవిత్ర సుకవిజనమైత్రీవిధేయ అన్నయనామధేయప్రణీతం బైన పోడశకుమారచరిత్రంబునందుఁ బంచమాశ్వాసము.

1. తృతీయ చతుర్థాశ్వాసములు లభింపలేదు.
2. ధనదత్తుఁడు, ధర్మదత్తుఁడు - అని యీకథలోనే కలదు.
3. కడుపుర్గములంగ్గందొడంగిన- నెడగలయుచు
4. లుంగలనంగచూతనుల గంద్దములం బెనంగినన్ -మూ.
5. కరిణీతలలంచు - మూ.

శ్రీరస్తు

షోడశకుమారచరిత్రము

షష్ఠాశ్వాసము

క. శ్రీహర్షముఖ్యసుకవిస
మాహితకావ్యప్రపంచమాధుర్యసుధా
గాహనలీలారసిక
వ్యాహారవిహార మంత్రియన్నయసూరా. ॥ 1 ॥

సీ. దేదీప్యమనమై తేజరిల్లుచునున్న
మణిహేమమయసుధామండపమున
వివిధదేశాగతభువనాధినాథులు
బలసి యిర్దిక్కులఁ గొలిచియుండ
జలజయతాక్షులు చారుచామీకర
చమరవాలముల నందముగ నిడగ
నిందిందిరములకు విందులు గావించు
మాలతీకుసుమము ల్మౌళి దనర
నాసుధర్మలో దేవత లర్థిఁ గొలువ
నమరకాంతలు వింజామరముల నిడఁగఁ
బారిజాతభూజాతపుష్పములు ముడిచి
యున్న యింద్రునిగతిఁ గొలువుండె విభుఁడు. ॥ 2 ॥

వ. అయ్యవసరంబున. ॥ 3 ॥

సీ. చిత్తజాజ్ఞాలక్ష్మి చేతి పూసెలకట్టె
కరణి బెత్తము గేలఁ గరము మెఱయ
గనకకుంభములపైఁ గాయువెన్నెలవోలెఁ
జన్నులఁ జందనచర్చ దనరఁ
జపలాలతాసంగి శారదాభ్రమువోలెఁ
గట్టిన వెలిపట్టుపుట్ట మమర
వదనేందునకుఁ బొంచి యొదిఁగినరాహునాఁ
గక్షభాగమున ఖడ్గంబు వ్రేల
రమణి యై యున్నశృంగారరసమువోలె
నుర్విపైఁ గరజానువు లొంద మ్రొక్కి
యల్లనల్లన యాప్రతీహారకాంత
వినయ మెసఁగంగ నిట్లని విన్నవించె. ॥ 4 ॥

చ. పలికెడుఁ బెక్కుదేశములభాషలు నచ్చుపడంగ సర్వవి
ద్యల విలసత్కవిత్వమునఁ దద్దయు మీఱెడు నెల్లవారు నిం

పుల విలసిల్లఁ బాడెడు నపూర్వముగా నొకచిల్క యొక్కకో
మలి గొనితేర వచ్చె గరిమంబున దేవరఁ గాంచు వేడుకన్. ‖ 5‖

గీ. మాట లమృతరసముతేట లై పరఁగ వా
తెఱల కెంపు నింపు నెఱయఁ జేయఁ
జిలుకకంటె నొప్పు జలజాతలోచన
జలజనయనకంటెఁ జిలుక యొప్పు. ‖ 6‖

వ. అనిన విని యమ్మహీపతి యత్యంతకుతూహలంబున మంత్రులం గనుంగొని. ‖ 7‖

క. చిలుక యటె పెక్కుభాషలఁ
బలికెడునఁట సరసమధురఫణితిఁ గవిత్వం
బులు చెప్పెడునఁట మతియ
గ్గలమఁట యాచిత్ర మెందుఁ గలదే జగతిన్. ‖ 8‖

వ. అనిన నత్తెఱం గతిచిత్రంబు రావించి యవధరింపు మనుటయు నవ్విభునాజ్ఞం జేసి యాప్రతీహారి యాకాంతం దోడ్కొని తెచ్చి సమ్ముఖంబు సేయుటయు. ‖ 9‖

చ. చిలుకకు దాది యైన సరసీరుహలోచన రాజసూతి కిం
పెలయఁగ మ్రొక్కఁ బయ్యెద యొకించుక జాఱఁగ బాహుమూలదీ
ప్తులు లలిఁ ద్రుళ్లియాడ సరిఁ దోరపుఁజన్ను లొకింత నిక్కఁగా
సులలితముద్రికారుచులు చూచుకరోచులమీఁదఁ జెందఁగన్. ‖ 10‖

వ. ఇట్లు మ్రొక్కి తదనంతరంబ పరిచారికకరంబున నున్నరత్నపంజరం బల్లన యందికొని. ‖ 11‖

క. రాజితమణిపంజరయుత
రాజశుకముఁ బుచ్చి మనము రంజిల్లఁగ నా
రాజవరుమ్రోల నిడి యా
రాజానన యిట్టు లనియెఁ బ్రమదం బెసఁగన్. ‖ 12‖

సీ. అష్టభాషల మధురాశువిస్తరచిత్ర
కవితలు చెప్పు సత్కవులు మెచ్చ
నామ్నాయములు నాల్గు నంగంబు లాఱును
నఖిలశాస్త్రంబులు నవగతములు
నూతనరీతుల ధాతువిభ్రమముల
రసములు మెఱయు వర్ణకము వాడు
నేపురాణంబుల నేకథ యడిగినం
దడఁబాటు లేక యేర్పడఁగఁ జెప్పు
నోలి నవధానములు వేనవేలు సూపు
శబ్దవిజ్ఞాని నెనను సరకుగొనదు
గౌతముని నైనఁ దొడరి తర్కమున గెలుచు
నవధరింపు మీకీరంబు నవనినాథ. ‖ 13‖

వ. అని పలికినయనంతరంబ యారాజకీరంబు రాజు నవలోకించి. ‖ 14‖

ఉ. తామరచూలినెమ్మొగము దామరల న్మనునంచలేమ నె
త్తామరపూవుకోడ లెలదామరయిండులబొమ్మకొమ్మ వె
ల్దామరపన్నియ న్మెఱయుతల్లి యొకప్పుడు నీతలంపుఁ గ్రొ
త్తామరలోన నెమ్మొగముదామర విప్పుగ నుండుఁగావుతన్. ‖ 15‖

వ. అని యాశీర్వాదం బొనరించి బుగ్యజుస్సామాధర్వణంబులయందును శిక్షాకల్పజ్యోతిర్నిరుక్తవ్యాకరణచ్ఛందంబులందును మీమాంసాదు

లగుతత్త్వాపబోధనంబులయందును బ్రాహ్మంబు శైవంబు పాద్మంబు వైష్ణవంబు భాగవతంబు భవిష్యత్తు నారదీయంబు మార్కండేయంబు నాగ్నేయంబు బ్రహ్మవైవర్తంబు లైంగంబు వారాహంబు స్కాందంబు వామనంబు గౌతమంబు గారుడంబు మాత్స్యంబు వాయవ్యంబు నను మహాపురాణములయందును, నారసింహంబు, నారదంబు, శివధర్మంబు, మాహేశ్వరంబు, గాలవంబు, మానవంబు, బ్రహ్మాండంబు, వారుణకాళికంబులు, సాంబంబు, సౌరంబు, మారీచంబు, కూర్మంబు, బ్రాహ్మభార్గవసౌరవైష్ణవంబులు నను నుపపురాణంబులయందును, సరసకవినిర్ణయంబు లగుకావ్యనాటకంబులయందును, సకలప్రసంగంబులయందునుం దనకు నత్యంతపరిచయంబు గలుగుట తేటపడ నతిహృద్యవిద్యాగోష్ఠి యొనరించిన సకలజనంబులు నద్భుతానందకందళితమానసు లయి కనుంగొన రాజుపుంగవుండు రాజకీరంబు నవలోకించి. ‖ 16‖

క. ఏవీటనుండి వచ్చితి
వేవిధమున నీవు సేరి తీలేమకు నీ
విద్యామాహాత్మ్యం
బేవిధమునఁ గలిగె నాకు నేర్పడఁ జెపుమా. ‖ 17‖

వ. అనుటయు. ‖ 18‖

సీ. శ్రుతులు పుట్టినయిల్లు మతిజనంబులపంట
యాగమగోష్ఠీవిహారదేశ
మష్టమహాసిద్ధు లందెడుకందువ
పరమయోగీంద్రుల పట్టుగొమ్మ
సిద్ధసారస్వతసిద్ధి కావాలంబు
శబ్దశాస్త్రమునకు జన్మభూమి
నిశ్రేయసంబుల నిచ్చెన మహనీయ
మహిమలగని శ్రీల మనికిపట్టు
గరుడగంధర్వకిన్నరఖచరసిద్ధ
పన్నగామరకోటుల బ్రదుకుఁజోటు
సర్వసర్వంసహావిభూషణ మనంగఁ
దనరె శారదాపీఠంబు మనుజనాథ. ‖ 19‖

క. అందుందు భారతి శతా
నందసదానందకారణవికాసముతో
బృందారక బృందార్పిత
మందారలతాంతసురభిమందిర యగుచున్. ‖ 20‖

గీ. అమ్మహాదేవి లీలావనాంతరమున
బాల్యమున నేను విహరింపఁ బరమయోగి
యొక్కరుఁడు వచ్చి కదలక యుం
.... ‖ 21‖

ఉ. ....
....
.... లనొల్లక నన్నెకోరెడుం
గావలయుం దదాప్తకృతిగాఁ దగునార్యఁ దలంచి చూడఁగన్. ‖ 22‖

వ. అని నిశ్చయించి ధీరోదాత్తుం డగుట సభాజనులసన్నిధి నడుగక యేకాంతంబున నడుగం దలంచి నానావిధభూషణచీనాంజరంబులు నలిమధురరసవత్ఫలంబులు నొసంగి శుకంబుతోడం గళావతిని వీడుపట్టున కనిచి సత్వరంబుగా మజ్జనభోజనంబు లొనరించి యేకతంబున నుండి కళావతిని రావించి యారాజశుకంబుతో నిట్లనియె. ‖ 23‖

క. శుకవర నీచదివినయా
ర్యకు రెండర్థములు గలిగినట్లున్నవి చె
ప్పక మాకుఁ దెలియకున్నది
ప్రకటంబుగఁ జెప్పు దీని భావము దెలియన్. ‖ 24 ‖

వ. అనవుడు శుకం బిట్లనియె. ‖ 25 ‖

క. త్రిదశాధిపుపురిపోలిక
విదిశాపురి యొప్పు మాళవీవిలసనసం
పద నైలింపవధూజన
సదమలవిలసనముతోడ సరియై యునికిన్. ‖ 26 ‖

క. ఆవీడు మేఘమాల
క్ష్మావల్లభుఁ డేలు నతని గాదిలిసుత హం
సావళి గతినిర్జితహం
సావళి యన నొప్పు మిగుల నవనీనాథా. ‖ 27 ‖

సీ. కమలాక్షు చేపట్టు గలిగియు శంఖంబు
పూఁబోఁడికంఠంబుఁ బోలదయ్యె
నజునకుఁ బుట్టిని ల్లయ్యునుం దామర
బాలికకనుదోయిఁ బోలదయ్యె
భవు నాశ్రయించియుం బాలేయకరరేఖ
లోలాక్షినిటలంబుఁ బోలదయ్యె
మదనుని గుణ మయ్యు మధుకరమాలిక
పొలఁతికుంతలములఁ బోలదయ్యె
ననిన సర్వాంగపరవిలాసాభిరామ
యైన హంసావళికి నెనయైనసతులు
గలరె మనుజేంద్ర మూఁడులోకములయందు
నాలతాతన్వి తనుఁదాన పోలుఁగాని. ‖ 28 ‖

గీ. చన్నుదోయి చాల నున్నతిఁ జెలువొందెఁ
బెరుఁగుఁ గటియు దాన పిన్న ననుచుఁ
బడఁతినడుము సిగ్గుపడి డాఁగెనోనాఁగ
నారుమాటునంద యడఁగియుండు. ‖ 29 ‖

సీ. నెలచందురునికాంతి నెమ్మోము సృజియించి
యకలంకవిలసనం బలవరించి
కలువరేకుల మించు కన్నులు గావించి
నిత్యవికాసంబు నెలవుకొలిపి
చక్రవాకవిభాతిఁ జన్నులు గల్పించి
పాయనియొప్పులు పరఁగఁజేసి
కరికుంభవిస్ఫూర్తి గటిచక్రమొనరించి
కొమరారునునుజిగి గుదురుకొలిపి
వనజభవుసృష్టి నిచ్చఁ గైకొనక తాన
మీనకేతుండు వేడ్క నిర్మించెఁగాక
మూడుజగములఁ గలుగు పూఁబోఁడులందు
మాళవేశ్వరకన్యకఁ బోలఁగలరె. ‖ 30 ‖

గీ. కాంత మెఱుఁగుఁజన్నుఁగవయును బొదలింపఁ
గుందెఁ గంటె కుంభికుంభయుగము

లేమి పొదుపు సేయ నేమగునో యని
నడుము సన్నముగ నొనర్చె నజుఁడు. ‖ 31 ‖

సీ. కరతలంబులయొప్పు సరసిజంబులఁ బోల
నెఱచందురుని బోలె నెమ్మొగంబు
తనువుటూర్పులయింపు గనుగాలి మించిన
నవరోమరేఖ పన్నగము మించె
నలకలు తేఁటుల చెలువంబు గెలువ నా
సికయొప్పు హేమపుష్పకము గెలిచె
ఘనకుచంబులు శైలగరిమంబు మీఱిన
రదనదీప్తులు వజ్రరశ్మి మీఱెఁ
గారణమ్ములేక కడుఁబరస్పరవైర
మయ్యె నొక్కొ మేనియందె యిప్పు
డవయవముల కనుచు నతిచింత డస్సె నా
నడుము సన్న మయ్యె నలినముఖికి. ‖ 32 ‖

వ. అని మఱియు బహుప్రకారంబుల నయ్యంబుజవదనవిలసనం బభినందించి యయ్యిందువదన న న్నెఱింగినతెఱం గవధరింపు మని యిట్లనియె. ‖ 33 ‖

క. సిద్ధులచే నను బడసి స
మిద్ధగరిమఁ బొందెఁ గాన యీయింతి గడున్
శుద్ధమతి నెల్లనాఁడును
సిద్ధారాధనముఁ దగఁ బ్రసిద్ధిగఁ జేయున్. ‖ 34 ‖

క. అది కారణంబుగా మా
సదనమునకు సిద్ధులెల్ల జనుదెంచుట నొ
క్కదినంబున సిద్ధుఁ డొకఁడు
సదమలతేజుండు వచ్చి సంభావితుఁడై. ‖ 35 ‖

క. అనుపమవనితారూపం
బును మోహనపురుషరూపమును బాగుగవ్రా
సినపట మాతనిహస్తం
బున నుండఁగఁ గాంచి వినయమున నిట్లంటిన్. ‖ 36 ‖

క. ఈవిధముల యొప్పిదములు
భూవలయములోనఁ గలుగఁబోలవు దేవా
యేవారి రూపులొకొ యివి
నావుడు నిట్లనియె నాననము వికసిల్లన్. ‖ 37 ‖

క. ఆకాశగతి యదృశ్యత
యాకర్షణవిద్య మాకు నలవడియుండున్
లోకవిశేషంబు లదృ
శ్యాకారతతోడఁ జూచి యఖిలమునందున్. ‖ 38 ‖

క. సకలజనమోహనాకృతి
నొకపురుషుని నొక్కచోట నుజ్జ్వలరూపా
ధిక నొకరమణీరత్నము
నొకచోటం జూచి యభినవోల్లాసమునన్. ‖ 39 ‖

క. విను సిద్ధులచేఁ బలుమఱు
వినియునికిని నీకుఁ జూపు వేడుకమై వ్రా

సినవాఁడఁ జూడు మని ప్రియ
మెనయంగా నాకుఁ జూపి యిట్లని పలికెన్. ‖ 40 ‖

క. ఈరూపువాఁడు సోమకు
లారూఢుఁడు రాజమకుటహారిమణీవి
స్ఫారపదాంభోజమహో
దారుఁడు కమలాక్షరాభిధానుఁడు జగతిన్. ‖ 41 ‖

క. ఈరూపుచెలువ మాళవ
భూరమణుని కన్య సకలభూభువనలస
న్నారీతిలక మనఁగఁ బెం
పారిన హంసావళీసమాహ్వయ చిలుకా. ‖ 42 ‖

క. నిత్యముగా వారికి దాం
పత్యము సమకూరెనేని భావజరతిదాం
పత్యము విష్ణురమాదాం
పత్యమునుం బోలె నెందుఁ బ్రస్తుతి కెక్కున్. ‖ 43 ‖

క. నలుని దమయంతిఁ గూర్చిన
కలహంసమువోలె నీవు గాంచెదు కీర్తుల్
చిలుకా పలుకులనేర్పులు
తొలఁకాడఁగఁ గూర్పు మివ్వధూవరులఁ దగన్. ‖ 44 ‖

వ. అని చెప్పి యప్పురుషవరుండు నిజేచ్ఛ నరిగిన. ‖ 45 ‖

క. మిమ్మిరువురఁ దగఁ గూర్పఁగ
నెమ్మనమున వేడ్క నాకు నెగడుటయును నీ
కొమ్మ నను దోడుకొనిచన
నమ్మాళవరాజుపురికి నరిగితి మధిపా. ‖ 46 ‖

సీ. హేలాసమాగతమాళవీలోచన
　　　　ద్విగుణీకృతోత్పలవిలసనంబు
నీరజమకరందనిష్యందవర్ధిత
　　　　వాఃపూరపూర్ణప్రవాహమహిమ
సలిలసంగ్రహణార్థసంగికాదంబినీ
　　　　కాదంబకదంబమేదురంబు
పానీయపానగతానేకఘోటక
　　　　ప్రతిభటోత్తుంగతరంగరాజి
యగుచు లోచనానందసమగ్రగరిమఁ
　　　　బరఁగు వేత్రవతీనది పరిఘ గాఁగ
ధారుణి సమస్తపురవరోత్తంస మగుచుఁ
దనరు నవ్విదిశాపురి ధరణినాథ! ‖ 47 ‖

వ. ఏ మప్పురంబు సొచ్చి యందుల యొప్పిదంబులు గన్నులపండువులు సేయుచుండ రాజమందిరంబున కరిగి. ‖ 48 ‖

సీ. దౌవారికాలోకధవళమరీచులు
　　　　నవ్యమౌక్తికతోరణములు గాఁగ
ద్వారదారుస్థితగారుత్మతద్యుతి
　　　　లలితరంభాస్తంభకలన గాఁగ
దేహళీకలితసందీప్తవజ్రంబులు

రంగవల్లిజాలరచన గాఁగ
నుపరిభాగసాపితోజ్జ్వలరత్నమం
డలములు నవదర్పణములు గాఁగ
సహజశోభ నలంకారమహిమ మెఱయ
నంద మొందు తద్వారంబు నందు నిలిచి
ధారుణీశులు గొలువ నొప్పారుమాళ
వునకు మారాక యెఱిఁగించి పుచ్చుటయును. ॥ 49॥

వ. నూతనకౌతుకంబున మమ్ముం గానుపించుకొని బహుమానం బొనరించి. ॥ 50॥

క. దిన మెల్లను మాగోష్ఠిన
యనురాగరసాబ్ధి నోలలాడుచు మాకుం
గనకాంబరమణిభూషణ.
ఘనరసవత్ఫలము లిచ్చి గౌరవ మెసఁగన్. ॥ 51॥

వ. సకలసంవిధానంబులు సేయించి మాకు నొక్కమణిహర్మ్యంబు విడిదల నిచ్చిన నుండి మఱునాఁడు. ॥ 52॥

సీ. హాటకరచితకవాటనాసాశిలా
శోభితప్రతిహారసుందరంబు
మణికిలితవిటంకమానితస్తంభాగ్ర
గోపానసీసుప్రదీపితంబు
నచకీరతురగాదినవ్యమనోహర
బహురూపచిత్రవిభ్రాజితంబు
రత్నరాజితచిత్రరంగవల్లీజాల
రంగత్ప్రభాభాసిరంగతలము
నఖిలదిక్పాలచిత్రరూపాంచితంబు
సర్వలక్షణశోభితసన్నుతంబు
నైనహంసావళీకన్యయాటయింటి
కరిగితిమి తద్విశేషంబు లపరిమితము. ॥ 53॥

క. అమలమణికుట్టిమంబులఁ
దమనీడలు చూచి బోటితండం బనుచున్
రమణమెయిఁ జేరుముగ్ధ
ప్రమదల నవ్వుదురు ప్రౌఢభామాజనముల్. ॥ 54॥

గీ. చిత్రసరసులలో వ్రాసి చెలువు మిగులు
హంసబృందంబుఁ గనుఁగొని యర్థితోడఁ
బోటి రాయంచపదువులు వోవుఁ జేర
నిక్కువపుహంసలా యని నృపకుమార. ॥ 55॥

వ. ఇట్లతిరమ్యం బయిన నాట్యభవనం బంతయుం గలయం గనుంగొని యం దొక్కరుచిరకుడ్యభాగంబున భవదీయమనోహరాకారం బచ్చుపడ వ్రాసి యచ్చోటు వాసి చని విడిదల నున్నంత హంసావళి యచ్చటికిం జని యచ్చిత్రరూపంబుం గనుంగొని యత్యంతమనోహరంబు లగుతద్విలాసంబులం దగిలి చూచి పచ్చవిలుతుబారిం బాఱి యే నారూపంబు లిఖయించుట యచ్చటిజనంబులవలన విని పరిచారికలచేతం దనపాలికి నన్నుం బిలిపించికొని సముచితసంభావనంబు లొనరించి భవద్రూపచిత్రరూపంబుఁ జూపి యిట్లనియె. ॥ 56॥

క. చిలుకా యిట్టివిలాసము
గలపురుషుఁడు జగమునందుఁ గలఁడో యీయు

జ్జ్వలరూపము నీకరకౌ
శలము మెఱయ వ్రాసితో నిజంబుగఁ జెపుమా. ‖ 57‖

వ. అనిన నానేర్పువిధంబును దేవరయన్వయనామధేయవిలాసరాజ్యవైభవంబులు వినిపించి మనోభవాధీనమానసం గావించిన నతిప్రయత్నంబున నీచీనాంబరంబునందుం దాన యీయార్య లిఖియించి యిచ్చి నాకు వివిధవిశేషసంభావనంబు లొసరించి పుత్తేర నిచ్చటికి వచ్చితి నని యాయార్యాక్షరపంక్తి మనోహరం బైనకళావతీకరస్థం బగునంబరం బవ్విభునిముందటం బెట్టి యవధరింపు మనిన వేడ్కలు సందడింపం గరంబు చాచి యందుకొని. ‖ 58‖

క. పద్యము రెండర్థములను
హృద్యం బగుటకును వ్రాల యేర్పాటునకుం
జోద్యముఁ బొంది కరంగుచు
నుద్యత్పులకాంగుఁ డగుచు నున్నంత వెసన్. ‖ 59‖

క. కీరత దొఱంగి యది గుణ
నీరధి యగుతమవివేకనిధి యై తనకున్
బోరునఁ బ్రణమిల్లుటయును
భూరమణుం డద్భుతంబుఁ బొందిన మదిలోన్. ‖ 60‖

వ. దిగ్గన సింహాసనంబు డిగ్గి యిచ్చ యలరం గవుంగిలించుకొని తా నెప్పటియట్ల యాసీనుండై యతని సముచితాసనంబున నునిచికొని యాక్షణంబ భీమభటాదు లగుమంత్రుల రావించిన వార లతనిం గని ప్రమోదమానసు లై పరిరంభణంబు లాచరించి రయ్యెందఱ నుచితాసనంబుల నుండ నియమించి సకలవిద్యాధారం బగుకీరంబు వివేకనిధి యగుట జెప్పి యతని నవలోకించి నీ వింతతడవు శుకంబ వై యుండి సహజాకారంబు దాల్చుటకుం గారణం బేమి యని యడిగిన ముకుళితకరకమలుండై యతం డిట్లనియె. ‖ 61‖

గీ. ఉరగకోపంబుచేత నాతురతఁ బొంది
మిగుల దవ్వుగ నేగి కాశ్మీరభూమి
శారదపురంబునకుం గొంత చేరు వైన
కానలోఁ దప మొనరించుమౌనిఁ గాంచి. ‖ 62‖

ఉ. అతఁడు మౌనసన్నియతుఁ డౌట యెఱుంగఁగనీనియట్టి కా
ర్యాతురవృత్తి నానతుఁడ నై నను నేలినరాజు నాసఖి
వ్రాతము నెట్లు గాంతు మునివల్లభ యానతి యీఁగదే కృపా
న్వీతతత నంచు నెల్లడర వేమఱు మానక వేఁడఁజొచ్చినన్. ‖ 63‖

వ. సమాధివైకల్యంబునకుఁ గోపంబు దీపించిన. ‖ 64‖

క. బాలిశవృత్తిం బలుమఱుఁ
బ్రేలి నియమవిఘ్న మాచరించితి నాకున్
బాలశుకంబవు గమ్మని
చాలం గృపమాలి మౌని శాప మొసఁగినన్. ‖ 65‖

చ. అమితభయంబు సందుచుఁ దదంఘ్రులకుం బ్రణమిల్లి కార్యదా
హమున భవన్మహానియమ మాత్మ నెఱుంగక వేఁడికొంటిఁ గా
ని మదము నొంది కా దిదియ నిశ్చయ మిత్తెఱఁ గీవు దివ్యబో
ధమునఁ దలంచి చూచి కృప దప్పక నన్ను ననుగ్రహింపవే. ‖ 66‖

చ. అనవుడు దివ్యదృష్టి ననఘాత్మునిఁగా ననుఁ జూచి యత్తపో
ధనుఁడు కుమార! నాపలుకు దప్పదు బాలశుకంబ వైన నీ

కనవరతంబు సత్ఫలము లాదటఁ బెట్టుచుఁ బెంప దిక్కు గ
ల్గు నఖిలవిద్యలందు నధికుండవు నౌదు ద్విమాసమాత్రలోన్. ‖ 67 ‖

సీ. రాజకీరంబ వై యాజన్మవిధ మెఱుం
గకయున్న నాయనుగ్రహమువలన
నెమ్మి మై నొకనాతి నినుఁ గొనిపోవంగ
ఘనరాజ్యమహిమలఁ దనరుచున్న
మీరాజుకడ కేగి యారాజు గోరెడు
మగువయొప్పులును ప్రేమంబుఁ జెప్పి
యాక్షణంబునన శుకాకృతిఁ బెడఁ బాసి
యారూపు ధరియించి యధిపుతోడ
నర్థి నీ చెలులఁ గని యత్యంతమహిమ
బరఁగు దని సుప్రసన్నతఁ బలికె నాతఁ
డంతనుండి యి ట్లైతి లో నతని నెఱుఁగ
నధిప మిముఁ గాంచి ధన్యుఁడ నైతి ననిన. ‖ 68 ‖

వ. ఇచ్చ నచ్చెరు వందుచు నత్తఱి నత్తెఱంగునకుం జింతాక్రాంత యై యున్న కళావతిం గనుంగొని నీవు నెమ్మనంబున నుమ్మలికంబు నొందకుము సర్వజ్ఞత్వంబున నీచిలుక యగునట్టిచిలుకం గలిగించి నీ కిచ్చెద మని యూఱడించి చిత్రకరు నవలోకించిన నమ్మహాచతురుఁడు. ‖ 69 ‖

క. వెలసిన సర్వజ్ఞతచేఁ
జెలువశుకముఁ బోలునట్టిచిలుకవు గమ్మం
చిల నొక్కశుకాకారముఁ
జెలువారఁగ నాత్మయష్టిచే వ్రాయుటయున్. ‖ 70 ‖

క. అచ్చిలుక తాన క్రమ్మఱ
నచ్చుటఁ బొడసూపినట్టు లఖిలజ్ఞతయున్
మెచ్చులమాటలుఁ దొల్లిటి
యచ్చుగ నొక రాజకీర మచ్చుటఁ బొడమన్. ‖ 71 ‖

క. ఆరాజశుకము వేడుక
నారాజాననకు నిచ్చి యద్భుతమోద
శ్రీరంజిల్లుట కలరుచు
నారాజవరేణ్యుఁ డభిమతార్థము లిచ్చెన్. ‖ 72 ‖

వ. ఇచ్చి సముచితప్రకారంబుల వీడుకొలిపి హంసావళివలని కోరికలు గుఱి[1] కొలుపఁ దద్దిగ్విజయంబు నెపంబున నప్పురంబునకుం జన నిశ్చయించి సకలదండనాథుల దండయాత్రకు నియమించి ప్రయాణభేరి వేయించిన. ‖ 73 ‖

సీ. ఉలికివాహములు లంకెలు వైచుకొనుటయు
నినుఁడు సారథికిఁ దో డెత్తఁగడఁగె
వననిధి పిండలివండుగాఁ గలఁగినఁ
బెనురొంపి నౌర్వాగ్ని పొనుఁగుపడియె
మూర్ఛిల్లి ఫణికూర్మములు మీఁద వ్రాలిన
మొదలిశక్తికి మెడ గుదియఁబడియె
మేదిని వడఁకిన మేదినీధరగండ
శైలంబు లందంద రాలఁదొడఁగె
దిక్కు లల్లాడె ధర మ్రొగ్గె దిగ్గజములు
అఖిలమును నిండి బ్రహ్మాండ మవియఁజేయఁ

గనకకోణసంతాడితఘనతరప్ర
యాణభేరీమహారావ మడరుటయును. ‖ 74‖

వ. ఇట్లు ప్రస్థానభేరీరవంబు చెలంగ సైన్యంబు నలుగడ నడవం దొడంగిన. ‖ 75‖

సీ. ఘనరేణువులు గప్పి ఖచరవిమానముల్
మంటిముద్దలు వోలె మింటఁ దనర
దట్టంపురజములఁ దారకంబులు బ్రుంగి
యవని బాఁతినముత్తియములఁ బోల
మెలఁగ మిడుకరాక మేఘవర్గంబులు
దట్టంపుధూళిచేఁ దల్లడిల్లఁ
బాంసువు వొదివినం బర్వతప్రకరంబు
దూబలలాగునఁ దోఁచుచుండ
దరువులెల్లను రూపేది చొరువు లయ్యె
నడవులన్నియు బడితల గెడవు లయ్యె
మెట్టలన్నియుఁ జెడి కాలుమెట్టు లయ్యె
నరవరేణ్యునిసైన్యంబు నడచుటయును. ‖ 76‖

—♦ ప్రభాకరుని కథ ♦—

వ. ఇ ట్లతిభయంతరం బగుసైన్యంబు నడచి నడచి యొక్కయతిరమ్యస్థలంబున విడిదల గావించి మంత్రుల రావించి కొలువిచ్చి సముచితసల్లాపం బొనరించు సమయంబున గగనంబున నరిగి యరిగి యత్యుజ్జ్వలప్రభావిరాజమానం బగు విమానం బొక్కటి యాకొలువుచక్కటిం గొంతతడవు నిలిచి తదనంతరంబ తత్ప్రాంతంబున నవతరించినం గనుంగొని డెందంబున నద్భుతంబు నొంది. ‖ 77‖

గీ. ఈవిమానంబు గలుగువాఁ డెవ్వఁ డగునొ
యేమికతమున వచ్చెనో యిప్పు డనుచు
నందఱును నవ్వలన చూచునంతలోన
నవ్విమానంబు డిగి తేజ మతిశయిల్ల. ‖ 78‖

క. తమచెలియైన ప్రభాకరుఁ
డమితానందంబుతోడ నరుదెంచిన భూ
రమణుఁడును మంత్రులు డెం
దమునఁ బ్రమోదంబు నద్భుతముఁ దనరారన్. ‖ 79‖

వ. సముద్ధితు లగునంత సంతసంబునఁ బఱతెంచి భూపాలునకుం బ్రణామం బాచరించి యతని కౌఁగిలి వడసి క్రమంబున భీమభటాదులం బరిరంభణం బాచరించి యనంతరంబ సింహాసనంబున నాసీనుండై కమలాకరుండు ప్రత్యేకంబు నందఱి నిజాసనాసీనులం గావించి ప్రభాకరునకు సముచితాసనంబు పెట్టించి యతనివదనంబునం జూడ్కి నిలిపి నీకు విమానయానం బెట్లు గలిగె నని యడిగినం గరంబులు మొగిడిచి. ‖ 90‖

క. భూనాథ మిమ్ముఁ గానక
దీనతఁ గాననములోనఁ దిరుగుచు నొకచో
మౌనీంద్రు నొకనిఁ గనఁగొని
యానతి యొనరింప నాతఁ డాదర మెసఁగన్. ‖ 81‖

క. తనదివ్యబోధమున నా
మనమువిధం బెల్ల నెఱిఁగి మది వగవకు మీ

జనపతిఁ గలసెదు నలువురు
వనితల వరియించి మహితవైభవనిధి వై. ‖ 82‖

క. ధర వర్ధమానపురమునఁ
బరోపకారి యనుధరణిపాలుఁడు గలఁ డా
నరపతి తనసుత యెవ్వని
వరియింపక యున్న నాత్మ వగ గదురంగన్. ‖ 83‖

సీ. నరులకు దూరమై పరువంపునెత్తావి
గొమరు మీఱెడుపువ్వుగుత్తి వోలెఁ
బుడమి నెవ్వరికిఁ జేపడక యుజ్జ్వలభాతిఁ
బంబినపెన్నిధానంబు వోలెఁ
గనకసంగతి లేక ఘనశాంతి నొప్పునం
దనరారుమహితరత్నంబు వోలె
జనులదృష్టికి నగోచర మయి కడవలో
వెలుఁగొందుఘనదీపకళిక వోలె
వరునిపొందు లే కున్నది వారిజాక్షి
యడవిఁ గాసినవెన్నెల యగునొ యింకఁ
దరుణిజవ్వన మనుచుఁ జింతాసముద్ర
మగ్నుఁడై యున్నవాఁడు కుమారచంద్ర. ‖ 84‖

క. ఆనెలఁతఁ గోరి తిరుగుము
నానాయాసములుఁ బొంది నలుగురువిలస
న్మానినులకుఁ బతి వై మీ
భూనాథునిఁ జెలులఁ గాంతు పొ మ్మని పనుపన్. ‖ 85‖

వ. ఆమునీంద్రునకు వినతుండ నై చని వర్ధమానపురంబుం జొచ్చుసమయంబున. ‖ 86‖

క. కనకపురిఁ గనినవారికి
దనపుత్రిక గగనలేఖఁ దగుధనములతో
మనుజేంద్రుం డొసఁగుదు నని
జను లెఱుఁగఁగ నగరవీథి జాటఁ బనిచినన్. ‖ 87‖

శా. ఏచందంబున నబ్బునో యబల యం చే నాత్మ నూహింపఁగా
నా చా టప్పుడు నాదుకర్ణముల కత్యానంద మొందించిన
న్వాచాలత్వ మెలర్ప హేమపురము న్వర్ణించి యేఁ గంటి నం
చాచంద్రాస్య వరించువాడ నిది కార్యంబంచు ధైర్యంబునన్. ‖ 88‖

వ. సముచితాలంకారశోభితుండ నై రాజమందిరద్వారంబున కరిగి ప్రతీహారపాలు నాలోకించి. ‖ 89‖

క. కనకపురం బేఁ జూచితి
ననుటయు వాఁ డపుడు నన్ను నధిపతికడకుం
గొనిపోవ నాతఁ డుబ్బుచుఁ
దనపుత్రిక మ్రోల నిలిపెఁ దద్దయు వేడ్కన్. ‖ 90‖

సీ. కామినీనీలాలకములఁ జిక్కినవేడ్క
బలిమి నేకరణిని బాపరాక
సతియిర్కుఁజన్నులసందుఁ దూఱినచూడ్కి
ధీరతఁ గదలించి తెలియరాక
పడఁతుక కౌదీవఁ దొడివడ్డభావంబు

నెట్టును నిలువంగఁబట్టరాక
భామినిగురునితంబంబు నెక్కినమది
నేచందమున దిగియింపరాక
కోరిక లెలర్ప భావజుబారిఁ బాఱి
ప్రేమ దనరార భువనాభిరామ యైన
యవ్విలాసినిచెలువంబునందుఁ దగిలి
నన్ను మఱచియుండితి నరనాథచంద్ర. ॥ 91॥

వ. ఆసమయంబున. ॥ 92॥

క. అప్పొలఁతి కనకనగరం
బెప్పగిదిం బొలుచు ననిన నే యుక్తిమెయిం
జెప్పితిఁ గొన్నివిశేషము
లప్పురిచెలువంబు లనుచు నంగనతోడన్. ॥ 93॥

క. నామాటలు విని నవ్వుచుఁ
గామిని గడుధూర్తు వీఁడు గారులు పలికెన్
హేమనగరంబున విధం
బేమియు నెఱుఁగఁ డని పలికి యెంతయునలుకన్. ॥ 94॥

క. నను వెడలఁగఁ ద్రోపించిన
మనమునఁ జింతిలక మౌనిమాట యమోఘం
బని తలఁచి యతనిచేతనె
కనకపురముజాడ యెఱుఁగఁగాఁ గోరి వడిన్. ॥ 95॥

క. ఏనును మునివరుఁ గాంచిన
యానెలవున కేగి యచట నామహితాత్ముం
గానక పూనిక మానక
కానఁ గలయ నంత దిరుగఁగా నొక్కయెడన్. ॥ 96॥

క. మునివరుఁడుం......దప
మొనరింపఁగఁ గాంచి వినతి యొనరించి జగం
బున నే దేశములోనిది
కనకపురము చెప్పవయ్య కరుణ ననుటయున్. ॥ 97॥

సీ. కనకపురంబుఁ గల్గొనినవారును విన్న
వారును గలుగ రివ్వసుధలోని
వనధిలో నుత్కటం బనుదీవియందు స
త్యక్రముం డనియెడు దాశరాజు
గలఁ డతఁ డీధాత్రిఁ గలపట్టణంబుల
నన్నియు నెఱుఁగు వాఁ డున్నయెడకు
నరిగి యాపురము నీ వడుగంగఁ జెప్పెడు
బొ మ్మన వినతితో నమ్మునీంద్రు
వీడుకొని బహుపర్వతవిపినరాష్ట్ర
పంక్తిఁ దఱియించి యొకకరపట్టణమున
కరిగి యాద్వీపమునకుఁ దా నరుగువారి
నెమ్మిఁ దడవంగ దైవయోగమ్మునందు. ॥ 98॥

క. అనఘుఁడు సముద్రదత్తుం
డనువైశ్యం డందుఁ జనఁగ నాయితపడునా

తనిఁ గూడి యతఁడు నేనును
ననుఁగుల మై యోడ యెక్కి యరిగెడు వేళన్. ‖ 99‖

క. శ్రీలలనాధీశ్వరు నఱ
కాలఁ దనరుతిలక మనఁగఁ గడు మెఱసి లస
న్నీలాభ్రఖండ మొక్కటి
యాలోసం బ్రబలె దుర్జనాపద వోలెన్. ‖ 100‖

క. అంభోదపటలదర్శన
సంభవపవనోద్ధవిపులజలపూరముచే
నంభోధరమార్గం బపు
డంభోనిధిభంగి నుండె నతిభయదంబై. ‖ 101‖

సీ. వితతవర్ణవితీర్ణవిద్రుమవల్లులు
పరఁగెడుఘనజటాపంక్తి దొరయ
నంబుపానసమాగతాంబుదపటలంబు
దనరారుకుంజరాజినము గాఁగఁ
బ్రబలవాతోద్ధూతభంగసంఘంబులు
విస్తరిలెడుహస్తవితతిఁ బోల
ఘోరతరస్ఫురద్ఘుమఘుమాఘోషణం
బారభటీభాతి నతిశయిల్లఁ
బ్రళయకాలతాండవలీలఁ బ్రజ్వరిల్లు
ఫాలలోచను నుగ్రరూపంబు వోలె
నంబరంబును దిక్కులు నాక్రమించి
యతిభయంకర మయ్యె నాయంబుదంబు. ‖ 102‖

వ. ఆలో నమ్మహావాయువు తలక్రిందుగా వేసిన. ‖ 103‖

క. కలజను లందఱు నెంతయుఁ
గలకలమున నార్తిఁ బొందఁ గల మవియంగాఁ
గలఁగక సముద్రదత్తుఁడు
పలక యొకటి వట్టి యీఁదెఁ బటు ధైర్యమునన్. ‖ 104‖

క. నను నప్పు డొక్కమీనము
గని మ్రింగుట నల్ల దాని ఘనతరకుక్షిం
దనువైకల్యము నొందక
యనపాయత నుండితిం జిరాయువు కలిమిన్. ‖ 105‖

శా. నాపుణ్యంబున నొక్కజాలరి వలం దన్మత్స్యముం బట్టి గ
ర్భాపాయం బొనరించి నన్నుఁ గని యత్యాశ్చర్యముం బొంది య
త్యాపన్నత్వముతోను ద న్నడుగఁ దా నద్దీవిపే రుత్కట
ద్వీపం బన్న విధి న్నుతించి కడుఁ బ్రీతిం బొందు డెందంబుతోన్. ‖ 106‖

క. యతిపతి చెప్పిన సత్యా
వ్రతుఁ డనువృద్ధుకడ కేగి వానికి నేఁ జె
ప్పితి నాదగు వృత్తాంతం
బతఁ డెంతయుఁ జోద్యపడఁగ నాద్యంతంబున్. ‖ 107‖

క. నామాటలు విని దాశ
గ్రామణి కనకాఖ్యపురము గల దిల ననఁగా

నేము వినము వినకున్నను
నే మగు విను మప్పురంబు నెఱుఁగుతెఱంగున్. ‖ 108‖

ఉ. దీవులవార లెల్లఁ జనుదెంతుగు బారసి గాఁగ నెల్లి ల
క్ష్మీవిభుఁ గొల్వ నచ్చటికిఁ జేరుపఁ బుష్కరనామసంజ్ఞ మ
న్దీవికి హేమపట్టణము నిశ్చయ మద్ది యెఱుంగవచ్చు
నీవును నేను నచ్చటికి నేగుద మంచుఁ బరోపకారతన్. ‖ 109‖

క. నను నాదీవికిఁ దోడ్కొని
వవనిధినడుమ నరుగ నొకవటముసమీపం
బున నోడ దైవవశమున
ఘనమగుసుడిఁ బడిన నేను గంపింపంగన్. ‖ 110‖

గీ. చలన మొందక యవ్వటశాఖఁ బట్టి
వేగ మెక్కు కలము సుడి వెడలఁదెచ్చి
నిన్ను నెక్కించుకొనియెద నన్న నట్ల
యతిరయంబున నెక్కితి నక్కుజంబు. ‖ 111‖

క. సుడివెంపర వడి ముంపఁగ
వెడలింపఁగరాక దాశవిభుఁడు వివశుఁడై
జడనిధిఁ గలంబుతోడన
పొడవడఁగెను నాదుమనము పురపురఁబొక్కన్. ‖ 112‖

వ. ఆలోన లో నార్తిం బొంది యిట్లంటిని. ‖ 113‖

మ. చెలులం గానక కానలో దిరుగఁగాఁ జేమాయల న్మానినుల్
వలలం బెట్టిన నిక్కువంబు లనుచు న్వాంఛారతి న్వచ్చి యా
పలుపాటు ల్వడి వీనిఁ జేరి యితఁడుం బాపంబు దైవంబుచేఁ
బొలియంగా నిటు దిక్కుమాలుదునె యంభోరాశిమధ్యంబునన్. ‖ 114‖

క. తరుణుల వరించి కనియెద
ధరణీశ్వరు ననినయాస దైవము చెఱిచెన్
మరణము శరణని యంతః
కరణంబున నిశ్చయింపఁగా నట్టియెడన్. ‖ 115‖

వ. ఆక్రోశంబు దనర నాకాశవాణి యిట్లనియె యక్షుం డొక్కరుం డొక్కమహామునిశాపంబున నిచ్చట నీవృక్షం బై నిలిచె నీవు దొఱంగిపోయిన శాపమోక్షంబు నొందెడు నీవు మరణోద్యోగంబు మాని నేఁ డీతరువున వసియింపు మెల్లి గనకపురంబుఁ గనియెద వనిన సద్భుతం బంది యదియుం జూచెదఁగాక యని యున్నంతను. ‖ 116‖

క. భూపాల నాఁటిరాత్రి మ
హాపక్షులు గొన్ని వచ్చి యందలిఘనశా
ఖాపంక్తి నంది యాశ్చ
ర్యాపాదసమున్నతోజ్జ్వలాకారమునన్. ‖ 117‖

వ. అట్లుండి యమ్మహావిహంగంబు లెల్ల రేపకడఁ గదలి కనకపురంబునకుం బోద మని తమలో మనుష్యభాషల సంభాషించిన సంతోషించి. ‖ 118‖

క. అం దొక్కపక్షిఱెక్కల
సం దల్లనఁ దూఱి నెమ్మి శయనించితి నేఁ
జెంది వసించుట యించుక
యుం దెలియకయుండె దాని కురుతనువగుటన్. ‖ 119‖

క. వేవినఁ గద లెఱుఁగుచు నే
నీవికొని వసింపఁ బక్షు లెల్లను జనఁగా
నావిహగము చని కనకపు
రీవృక్షమునందు నిలువఁ బ్రియ మెసలారన్. ‖ 120‖

క. ఆపులుఁగుఁజేనిఁజెక్కల
లోపల మెలపార వెడలి లోచనపర్వం
బై పూర్ణగరిమఁ దనరెడు
నాపురముం జొచ్చి వీథి నరిగెడువేళన్. ‖ 121‖

క. మేడపయినుండి కనుఁగొని
వేడుక యెసలార నొక్క వెలఁది వనుపఁగాఁ
బ్రోడచెలి వచ్చి నన్నుం
దోడుకొనుచు నరిగె నవ్వధూమణికడకున్. ‖ 122‖

వ. అప్పుడు. ‖ 123‖

సీ. జిగిదొలఁకాడెడు చిగురాకుఁగెమ్మోవి
పగడంపుఁదీఁగెల బాగుఁ దెగడ
నిడువాలుఁగన్నుల నెఱయు క్రొమ్మించులు
దొలుకారు మెఱుఁగుల చెలువు గెలువఁ
జెన్ను దొలంకెడు చిఱునవ్వు నెమ్మోము
నిండుఁజందురునకు నెఱసు చూప
నునుమించు పచరించు ఘనకుచయుగళంబు
కనకకుంభంబుల గారవింపఁ
బలుకనేర్చిన కనకంపుఁ బ్రతిమవోలె
రామయై యొప్పు శృంగారరసమనంగ
నఖిలమోహనమూర్తియై యతిశయిల్లు
నన్నలినగంధిఁ బొడగంటిఁ గన్ను లలర. ‖ 124‖

క. ననుఁ గనుఁగొని యయ్యంగన
యనురాగముఁ గౌతుకంబు నలవడ సంభా
వనము లొనరించి మదిలో
ననురాగము బెరయ నిట్టు లనియె న్నాతోన్. ‖ 125‖

సీ. వీరచూడుఁ డనెడువిద్యాధరుఁడు గాంచె
వనితల నలువుర వారిలోన
నగ్రజఁ జంద్రప్రభాఖ్యమైఁ దనరుదు
నాతోడఁ బుట్టిననలినముఖులు
పద్మరేఖయు శశిప్రభయును సుప్రభ
యును ననువారల ముని శపింప
భూమిపై జనియించి పుట్టెఱింగినవారు
వారలఁ బాసినవగపుచేత
వనమునకు నేగెఁ దపసి యై జనకుఁ డిప్పు
డేను జెలియండ్రరాకకు నెదురుచూచు
చున్నదాన మనంబున నొండుతలఁపు
మాసి బోటులతోడఁ గుమారచంద్ర. ‖ 126‖

క. నరుఁ డొకరుం డాతురుఁ డై
నిరుపమవిలసనుఁడు వచ్చి నిన్నును నీసో

దరులను వరించు నని శాం
కరి యాసతి యిచ్చె నాకుఁ గరుణదలిర్పన్. ‖ 127 ‖

ఉ. అంబిక యాన తిచ్చిన సమగ్రవిలాసివి నీవ కాఁగ డెం
దంబున నిశ్చయించి ప్రమదంబు వహించితి ని న్వరింతు నె
య్యంబునఁ గన్యకున్ జనకు నాజ్ఞన నాథువరించు డెందు న
ర్థం బటుగాన తండ్రికిఁ బ్రియం బెసలారఁగఁ జెప్పివచ్చెదన్. ‖ 128 ‖

క. ఏ మరిగి వచ్చుదాఁకను
నేమంబున నిచట నుండు నిశ్చలమతి వై
యీమేడమీఁది నెలవుల[2]
కై మఱచియుఁ బోకు మనుచు నరిగెఁ జెలులతోన్. ‖ 129 ‖

వ. ఇంతి యరిగినయనంతరంబ. ‖ 130 ‖

క. ఈమీఁది నెలవు చూడకు
మీ మఱచియు ననుచుఁ జెప్పి మెలఁతుక చనె నం
దే మేమి యుండునో యని
యామీఁదటి నెలవు కేగి యాసీమమునన్. ‖ 131 ‖

క. వరరత్నమయమునుం గడుఁ
గర మొప్పెడునఱలు మూఁడు గని యం దొకమం
దిరము కవాటంబు దెఱచి
పరికింపఁగ లోన నొక్కపర్యంకమునన్. ‖ 132 ‖

వ. ముసుం గిడినరూపంబుఁ గనుంగొని తదావరణంబు దొలఁగించిన. ‖ 133 ‖

సీ. గవిసన వుచ్చిన నవకాంతి నొప్పారు
వలరాజుకోదండవల్లి యనఁగఁ
బేటిక దెఱచిన బెడఁగు మీఱుచు నున్న
పూవిల్తురత్నంపుబొమ్మ యనఁగ
నొఱ వాప నందంద మెఱుఁగులు చల్లెడు
పుష్పబాణునిఖడ్గపుత్రి యనఁగ
నలువ నిడ్డముసుంగు దొలఁగఁబుచ్చిన నొప్పు
భావజుపట్టపుదేవి[3] యనఁగ
మెఱసి వెడలంగ వెలుఁ గొందుమెఱుపు వోలె
ముసుఁగు వుచ్చినఁ దనుదీప్తి ముసుఁగువడఁగఁ
జూడఁ గన్నులపండు వై సొబగు మిగులు
కామినీమణిరూపంబు గాన నయ్యె. ‖ 134 ‖

క. ఆరూపు చూచి మదనవి
కారము మదిఁ దనర నిద్రగదిరినయది యి
న్నారీమణి నిద్ర దెలిపి
యారయఁగ సుఖాబ్ధి నోలలాడెద ననుచున్. ‖ 135 ‖

గీ. తెలిపి తెలిపి యెట్లుఁ దెలియకయుండిన
నిద్ర గాదు దీర్ఘనిద్ర యనుచు
నట్టు నిట్టు నిట్టియసమానవిలసనం
బేల గలుగు ననుచుఁ జాల బ్రమసి. ‖ 136 ‖

వ. కొంతతడవునకు డెందంబునం దెలివి నొంది యూర్పు లరసి సజీవం బని నిశ్చయించి యాశ్చర్యంబు నొంది. ॥ 137 ॥

క. చైతన్యము లే కుండియు
నీతరముం జెన్ను గలిగె నింతితనువునం
జైతన్యము గలిగిన నీ
నాతిచెలువు వొగడ వశమె నలువకు నైనన్. ॥ 138 ॥

వ. అని యెప్పటియట్ల చేల గప్పి తొలఁగి వచ్చి యాసంగడి సున్నమందిరంబుఁ బ్రవేశించి ముందటిచందంబు రూపు గనుంగొని ముసుంగు వుచ్చిన. ॥ 139 ॥

క. చంచత్ప్రభఁ గనుపట్టెను
దంచితకాంతిని సముజ్జ్వలాకృతితోడన్
సంచారభేదమున ని
ద్రించినశారదశశాంకరేఖయుఁ బోలెన్. ॥ 140 ॥

క. తొంగలిఱెప్పలమెఱుఁగులు
తొంగలిగొనుమేను వదనతోయరుహంబున్
శృంగారనిద్రఁ గూరె ల
తాంగి యనుచుఁ దలంచి చాల ననురక్తి మెయిన్. ॥ 141 ॥

వ. తెలిపి యెట్లునుం దెలియకున్న మున్నింటియింతిచందం బగుట యెఱింగి నివ్వెఱఁ గందుచు. ॥ 142 ॥

క. అత్తరుణి రూపురేఖయుఁ
జిత్తమునకుఁ జాల వేడ్క సేయఁగఁదొడఁగెం
జిత్తరువుచందముననుం
బుత్తడిరూపుగతి రత్నపుత్రికపోల్కిన్. ॥ 143 ॥

వ. అని యచ్చెలువచెలు వుగ్గడించి. ॥ 144 ॥

క. ఆవనితకు ముసుఁ గిడి చని
యావలిమందిరముఁ జొచ్చి యందును నొకవ
స్త్రావృతరూపము పొడగని
యావరణము వుచ్చి చూడ నాశ్చర్యముగన్. ॥ 145 ॥

వ. పరోపకారిభూపాలనందనరూపం బగుటయు నాపోవక కనుంగొని విస్మయంబుఁ బొంది యరసి మున్ను పొడగన్న యన్నాతులయట్ల యగుటం దెలిసి యుల్లంబు జల్లన మూర్ఛిల్లి యెంతయుం దడవునకుం గొంతతెలివిం బొంది. ॥ 146 ॥

శా. ఈవామాక్షి సముద్రముం గడచి యెట్లేతెంచెనో వచ్చెఁబో
చావంగాఁ గత మేమి ఖేచరజనస్థానంబునన్ దీనికై
చావు న్నోవును నొందుపాటువడి బల్చందంబులం జేరితిన్
దైవంబా యిటు లేల చేసితివి తంత్రంబో మరుంజంత్రమో[4]. ॥ 147 ॥

వ. అని దైవంబు దూఱి యవ్వామనయన నుద్దేశించి. ॥ 148 ॥

సీ. తరుణి నీకుచపర్వతము లెక్కఁగాఁ గోరి
దారుణోన్నతపర్వతంబు లెక్కి
మగువ నీముఖచంద్రమండలాగ్రుతిఁ జూడఁ
దమకించి బహుమండలములు చూచి
యంగన నిన్ను రాగాబ్ధి ముంపఁ దలంచి
యతి దుష్కరం బైనయబ్ధి మునిగి

జలజాక్షి నినుఁ జూపువలఁ దగుల్పఁగఁ బూని
పలుపాటు లను విధివలలఁ దగిలి
కనకపురము గాంచి కడుఁ బ్రమోదము నొంది
నిన్నుఁ జూతు ననుచు నున్నచోట
నేల వచ్చి తిచట కేల యీదశ నొంది
తేల నన్ను నొంచె దిందువదన. ‖ 149‖

వ. అని విలాపించుచు మదనతాపంబునం గాలుకొనలేక సౌధోపరిభాగంబునం జరియించుచున్నంత. ‖ 150‖

క. క్షితినాథ మాయతురగం
బతిరయమున మేడమీఁది కరుదెంచి సము
న్నతఖురమునఁ జిమ్మిన న
ద్భుతముగ నావర్ధమానపురమునఁ బడితిన్. ‖ 151‖

క. పడి మూర్ఛ నొంది యెంతయుఁ
దడవునకుం దెలివి నొంది తత్పుర మగుటే
ర్పడ నెఱిఁగి నాదుపాటులు
గడుప మ్మగుటకును వగవఁగా నవ్వేళన్. ‖ 152‖

క. కనకపురి గనినవారికిఁ
దనపుత్త్రికఁ గనకరేఖఁ దగుధనములతో
మనుజేంద్రుఁ డొసంగెడు నని
జను లెఱుఁగఁగ నగరవీధిఁ జాటం గంటిన్. ‖ 153‖

క. ఆచాటు విని కనకపురి
చూచినరూపంబు రాజసుతగా దనుచు
న్నాచిత్తము కలఁక యుడుగ
వేచని తొంటిగతిఁ బతికి వినిపించుటయున్. ‖ 154‖

క. ఆనరపతిపుత్త్రికయునుఁ
దానును నొక్కెడన యుండి తగఁ బిలిపింపం
గా నరిగిననునుఁ గనుఁగొని
యానెలఁతుక తొంటిధూర్త యని పలుకుటయున్. ‖ 155‖

సీ. నాఁ డెఱుంగం గాని నేఁ డెఱింగితిఁ శైలి
యత్యగమ్యం బైనయప్పురమున
కరిగి చంద్రప్రభ యనుకాంతఁ బొడగంటి
నది తనసోదరు లైనసతులు
మునిశాపమున మర్త్యమును బొంది రని చెప్పి
నను వరించెద నని జనకుకడకు
నరిగిన నేను సౌధాగ్రంబునకు నేగి
మూఁడుతల్పంబుల మూఁడుయువతి
రూపములఁ గంటి నం దొక్కరూపు నీదు
రూప మై యున్న వెఱఁగంద నేపు మిగిలి
తురగ మొక్కటి నినుఁ జేర గొరిజఁ జిమ్మఁ
బడితి నిప్పురిలోపలఁ బద్మనయన. ‖ 156‖

వ. అనినమాటలు విని యాక్షణంబ యమ్మానిని విగతజీవ యైన నాశ్చర్యంబు నొంది యంతన తెలి వొంది యాకనకపురిసౌధాగ్రంబునం గనినమానినీరూపంబులు మూఁడును దత్సోదరుల నైజరూపంబులు గానోపు నందు మూఁడవరూపం బీయింతిది, దీని జీవం బచ్చటి కరిగినది

నాకు నిచ్చుటం దడయం బని లే దన్నలువుర వరియింపక కమలాకరమహివరదర్శనంబును సమకూరదు గాన మున్ను చనినమార్గంబునం జనియెదం దత్తరుణీవరణంబు దైవనిర్మితం బగుట నాకు నవశ్యంబును హేమపురదర్శనంబు సిద్ధించు ననుచు నిశ్చయించి వెడలి మున్ను చవినసముద్రతీరంబున కరిగి యచ్చట. ‖ 157 ‖

క. జలనిధిలోపల నాఁ డట
కల మవిసిన బ్రదికి వచ్చి కడఁ జేరిన యా
చెలికాని వైశ్యునిం గని
యలరుచు నాక్రమముఁ జెప్ప నాతఁడు ప్రీతిన్. ‖ 158 ‖

ఉ. న న్నొకయోడఁ బెట్టి జతనంబుగ వారిధిలోనఁ బంచినన్
మున్నిటి దాశనాథునితనూభవు లున్నడ కేగి యేను మున్
జన్నవిధంబుఁ దజ్జనకుచన్న తెఱంగును జెప్ప నయ్యె నీ
వన్న వధించి వచ్చి తని పల్కుచు నెంతయుఁ బాపబుద్ధు లై. ‖ 159 ‖

క. చండికి బలిసేయుద మని
చండతఁ బాదములఁ పెద్దసంకెల యిడినన్
బెండువడి వారి గృహమున
నుండఁగ నవ్వేళ దైవయోగము కతనన్. ‖ 160 ‖

ఉ. అన్నువకౌను మించుదొలఁకాడెడుమేనును వల్దచన్నులుం
జెన్నుమొగంబునుం గురులుఁ జిత్తజుతూపులఁ బోలుచూపులున్
న న్నలరింప నిందుమతినాఁ జను దాశనరేంద్రుపుత్రి నా
యున్ననికేతనంబునకు నొక్కతెయుం జనుదెంచి వేడుకన్. ‖ 161 ‖

చ. జలజదళంబులం జఱచి చంద్రమరీచుల గేలిసేయుచుం
గలువలయొప్పులం దెగడి కారుమెఱుంగుల మించి కామున
మ్ములచెలువంబు గీడ్పఱచి ముత్తెపుజల్లులఁ బోలఁ జాలుచూ
పుల ననుఁ గప్పి నామది నపూర్వకుతూహల మావహిల్లఁగన్. ‖ 162 ‖

గీ. దాశరాజపుత్రి తద్దయు వేడ్కతో
జెలువ మడరుచూపువలలు విచ్చి
యవ్వి(గ)బ్బులగుట నపుడ నాకన్నులం
గలుగఁ జేసెఁ దనదుకులవిధంబు. ‖ 163 ‖

వ. అట్లు నన్నుం దగులించి తనమనంబున మిగులన్ దిగు లొంది. ‖ 164 ‖

క. పర్వినకూరిమిఁ జనవున
గర్వంబున నపుడ నానిగళ మూడ్చి గృహం
తర్వర్తు లెఱుంగఁగ గాం
ధర్వవివాహమున నన్నుఁ దగవరియించెన్. ‖ 165 ‖

శా. ఆలీలావతితోడిలీలలఁ బ్రియం బారంగ నం దుండఁగా
బాలేఁదుం గలయంధకారముగతిం బ్రద్యోతీదంష్ట్రాకన
త్కోలం బొక్కటి వచ్చి తత్పురమునం గోలాహలోదగ్రతం
గ్రాలంగాఁ గని విల్లు గైకొని భుజగర్వం బఖర్వంబుగన్. ‖ 166 ‖

చ. చని కూడముట్టి యుజ్జ్వల
ఘనశరమున నెఱను నొవ్వఁగా నేయుటయుం
దను కొంది పంది యతలం
బున గొందికి సరిగే నొక్క భూవివరమునన్. ‖ 167 ‖

క. వెంటనె యతలమునకుఁ జని
యంటఁ దఱిమి జమునిపొలి గనిచి యచట నే
గంటిఁ గొలనిదరి వాలుం
గంటి నొకతె నొంటి మెలఁగఁగా నచ్చోటన్. ‖ 168‖

ఉ. అన్నగుమోమునుం జిగియు నా తెలిగన్నులక్రొమ్మెఱుంగు లా
పెన్నెఱివేణినీలరుచిపెంపును నాబిగిచన్నుదోయియ
త్యున్నతిసొంపు నామృదుతనూజ్జ్వలకాంతియుఁ గాంతలందు ము
న్నెన్నఁడుఁ జూడ నేను జరియించిన భూములలోన భూవరా. ‖ 169‖

వ. అమ్మోహనాకారం జేరం జనుటయు నది యి ట్లనియె. ‖ 170‖

క. ధరణీశ్వరనందన నే
సురరిపుచేఁ బడితి వాఁడు సూకర మై నీ
శరమున నిహతిం బొందెను
వరియింపుము నన్ను ననిన వారని వేడ్కన్. ‖ 171‖

క. అనుపమ మగునా తొయ్యలి
మనసిజభోగములఁ దేల్చి మచ్చికతో నిం
పెనయఁగ సొవృత్తాంతము
వినిపించుటయుం బ్రమోదవికసితముఖియై. ‖ 172‖

సీ. కనకరేఖయు దాశకన్యయు నేను జం
ద్రప్రభారమణి సోదరుల మేము
మునిశాపవశమున ముగ్వురమును మర్త్య
జనిఁ బొందినారము గనకపురముఁ
జూచినమనుజునిం జూచినం గనకరే
ఖకు దొంటి శాపమోక్షంబు గలుగు
వానిఁబొందఁగ దాశవరతనూజకు నాకు
మనుజజన్మము మానుననియుఁ గలదు
కనకరేఖయుఁ దనమూర్తి గలసె నిన్నుఁ
బొందెఁ గావున నటు చను నిందుమతియు[5]
నేను నరిగెద మాతొంటిమేని కేము
పొందగల మింక నిను హేమపురము నందు. ‖ 173‖

క. ఏ నీమేను దొఱఁగిచనఁ
గా నీవును వీఁక వెడలు గహ్వర మాలో
నానిజదేహము నొంది వి
మానముఁ బుత్తేర రమ్ము మాపురమునకున్. ‖ 174‖

వ. అని పలికి యాక్షణంబ మే ననలజ్వాలలం దొఱంగి యరుగుటయును నావచ్చిన మార్గంబున వెలువడి విమానంబున కెదురుచూచుచున్నంత. ‖ 175‖

క. రాజితమణిఘృణు లెసఁగ
న్రాజమరాళములు పూనిన విమానంబుం
దేజోనిధి యొకఁడు ఖచర
రాజాజ్ఞం దెచ్చుటయును బ్రమదం బెసఁగన్. ‖ 176‖

క. ఆవరయానము నెక్కి న
భోవీథిని వీఁకఁ గనకపురమున కరుగం

గా విరచూడుఁడు బహుసం
భావనము లొనర్చి యపుడు భావం బలరన్. ‖ 177 ‖

క. శ్రీ నెఱయఁగఁ దనకన్యల
నానలువుర నోలిఁ బరిణయము చేసి లస
చ్చీనాంబరమణిభూషణ
నానావిధపంక్తు లిచ్చినం బ్రమదమునన్. ‖ 178 ‖

వ. ఆలీలావతులతోడి యభీష్టలీలల విహరించి మిమ్ముఁ గాంచుతెఱం గూహించి. ‖ 179 ‖

ఉ. మానినుల న్వరించి మఱి మానవనాథునిఁ గాంచె దంచు నా
కానతియిచ్చె మౌని తడయం బని లేదు విమాన మెక్కి యం
భోనిధి మీదుగా నరిగి భూస్థలి చూడఁగ నెవ్విధంబునం
గానఁగ నయ్యె నం చరసి గ్రక్కున నే గెద నన్ దలంపునన్. ‖ 180 ‖

వ. వచ్చి వచ్చి యిచ్చట దేవరం గాంచి కృతార్థుండ నైతి ననిన నందఱు బ్రమోదభరితు లైరి తదనంతరంబ. ‖ 181 ‖

ఉ. భట్టియుగంధరాదినరపాలకమంత్రిమహాప్రవాహసం
ఘట్టనధీధురంధర వికారవిదూరవిలాసబంధురా
పట్టపటావళీకనకభద్రమదావళభూరిభూషణా
రట్టజవాజిరత్ననికరక్రమపూజితకాలకంధరా. ‖ 182 ‖

క. శారదనీరదనారద
పారదబిసశారదాబ్దభాస్వరితయశః
పూరఘనసారపూరిత
సారసగర్భాండభాండ సదవనశౌండా. ‖ 183 ‖

మందారదామము. సంగీతసాహిత్యసారస్యలోలా
శృంగారలక్ష్మీవశీకారలీలా
అంగాధిపౌదార్యహారిప్రదానా
అంగీకృతశ్రీమదాదిప్రధానా. ‖ 184 ‖

గద్యము. ఇది శ్రీమద్వెన్నెలకంటి సూరనామాత్యపుత్ర హరితసగోత్రపవిత్ర సుకవిజనమైత్రీవిధేయ అన్నయనామధేయప్రణీతం బైన షోడశకుమారచరిత్రంబునందు షష్ఠాశ్వాసము.

---

1. గొరికొలుప-మూ. బురికొలుప?

2. నిలుపుల అని కలదు.

3. పట్టనదేవి- మూ.

4. చేశితిది నితంత్రంబ్బొమరుంజ్జంత్రమో- మూ.

5. ఇందుమతి బిందుమతి యను రెండురూపములుం గలవు.

శ్రీరస్తు

షోడశకుమారచరిత్రము

సప్తమాశ్వాసము

క. శ్రీభార్గవకామందక
వైభావసవోపధార్యవాసవమంత్రి
ప్రాభవవిడంబధీగుణ
శోభితపాడ్గుణ్యా యన్నసూరవరేణ్యా. ‖ 1‖

చ. ఎదురుగ వచ్చి కాంచు ధరణీశుల రాజ్యము లిచ్చి నిల్పుచు
న్మదమున మాఱుకొన్న నృపమండలి నింద్రునివీటి కంచుచుం
బదవులు మార్చి దుర్నృపుల బంధనశాలలఁ బెట్టఁ బంచుచు
న్విదితబలాఢ్యుఁ డానృపుఁడు విశ్రుతలీలల పాలుచున్నెడన్. ‖ 2‖

గీ. పుత్రవర్ధన మనియెడు పురమురాజు
గాన రాఁడు దేవర నతిగర్వి యనుచుఁ
జారు లెఱిఁగింప నధికరోషమునఁ గదలి
వీఁక జని యప్పురముమీఁద విడియుటయును. ‖ 3‖

క. అరదంబు లెక్కి యిద్దఱుఁ
బురము వెడలి వీఁక వచ్చి భూమి యద్రువ ను
ద్ధురగతి నార్చుచు బలములఁ
బొరిగొనఁ దొడఁగుటయు విని విభుం డలుకమెయిన్. ‖ 4‖

వ. అయ్యిరువురం బరాజితులం చేసి పట్టితెం డని చుడబలు లగుతనమంత్రులం బంచినం బని
పూని వారు సన్నద్ధు లై తేరులు దోలుకొని యాశూరులం జేర నరిగి చూచి యయ్యిరువురును
దమదృఢముష్టియు దీర్ఘబాహుండును నైనం బరమానందంబు నొందునంత
నాభీమభటాదులుం గని యుల్లంబున నుల్లసిల్లి. ‖ 5‖

—♦ దృఢముష్టిదీర్ఘబాహులకథ ♦—

క. వా రిరువురు సంభ్రమమునం
దేరులు డిగఁగా రథావతీర్ణు లయిన వే
వా రందఱు నమ్మంత్రులు
జేరియుఁ బరిరంభణంబు చేసి ముదమునన్. ‖ 6‖

వ. భూపాలుపాలికిం గొని చనిన నవ్విభుండు దవ్వులనే యామంత్రులం గని యామోదంబున
నెదురు చని తత్ప్రణామంబు లాదరించి యెత్తి యిరువుర నొక్కకౌఁగిటం జేర్చి గారవించి
యుచితాసనంబుల నుండ నియోగించి సింహాసనాసీనుండై తదీయవదనంబులం జూడ్కి
నిలిపి మీ రెచ్చటం జరియించి యిప్పురంబున కరుగుదెంచితి రని యడిగిన దీర్ఘబాహుండు
కరకమలంబులు మొగిడ్చి. ‖ 7‖

గీ. వింధ్యమున నేను మి మ్మటు వెదకఁ బూని
పెక్కుభూములఁ జరియించి యొక్కనాఁడు
వరవిభవరమ్య మైనట్టిపురముఁ జొచ్చి
యం దొకమహీసురునియింటి కరుగుటయును. ‖ 8 ‖

వ. ఆయింటి ముదుసలి శోకవ్యాకుల యై యుండి నన్ను నాలోకించి. ‖ 9 ‖

శా. ఓయన్నా! జమువీటికిం బయన మై యున్నాఁడు నాపట్టి నా
కాయం బుద్ధురవేదన న్నిలువ దింక న్నాధనం బేల (పో
వే యంచున్) నెలుఁగెత్తి యేడ్చుటయు నిర్వేదంబునం బొంది యే
నాయంబం గృపఁ జేరి కన్నుఁగవనీ రందంద చే నొత్తుచున్. ‖ 10 ‖

వ. తత్పుత్రమరణోద్యోగంబునకుం గారణం బేమి యని యని యడిగిన. ‖ 11 ‖

సీ. ఈవీటిరా జగుదేవసేనుతనూజ
దుష్టలబ్ధాఖ్య యద్భుతవిలాస
సంపూర్ణయౌవనోజ్జ్వల పురిఁ గలయట్టి
కొమరుల నిచ్చ యొక్కరునిగాఁగ
బలిమిమై నయ్యింతి పిలిపించికొను నందుఁ
బోయినవా రెల్లఁ బొలిసిపోవ
నింతకుమున్న యనేకులు చనిరి నా
వరతనూజాతునివరుస నేఁడు
దీని వల దని మాన్పంగ దిక్కు లేదు
నింతతోడ మాసంసార మెల్లఁ దీఱె
ననుచుఁ గ్రమ్మఱ నెలుఁ గెత్తి యడలుటయును
నభయహస్తంబు నిచ్చి యి ట్లంటి నేను. ‖ 12 ‖

క. నీకొడుకుఁ గాచి యారే
యాకన్నియపాలి కేన యరిగెద నింకన్
శోకంబు మాని నెమ్మి న
నాకులగతి నుండవమ్మ యని పలుకుటయున్. ‖ 13 ‖

క. ఓహో యి ట్లనఁ దగునే
దేహము వడ నుడుగు సుతుఁడు దీఱినవగ ము
న్మోహమున నిన్నుఁ బంచిన
యాహత్య దొరంగు నయ్య యన్నిభవములన్. ‖ 14 ‖

ఉ. ఎవ్వరి నేమి చేసితినొ యేఁ దొలుబామున నాకుమారకుం
డివ్విధిఁ బోయెడుం గొడుక యీజననంబున నింక నేరికిన్
నొవ్వి యొనర్ప నోడుదుఁ దనూజునికై నిను సద్గుణాఢ్యు నే
నెవ్విధిఁ జావఁ బంతు ధన మిచ్చెదఁ గైకొను మన్న నావుడున్. ‖ 15 ‖

క. లావును వెరవును గలుగుదు
నేవిజయుఁడ నెల్లకడ నరేంద్రతనయచేఁ
జావక జయింపనోపుదు
నావాక్యము నెమ్మనమున నమ్ముము జననీ. ‖ 16 ‖

వ. అని యూఱడం బలికి నాఁటి నిశాసమయంబున రాజకన్యకాసదసంబున కరిగి రత్నదీపప్రభాశోభితం బైన తదంతరంబున నాకాంత హంసతూలికాతల్పంబున నున్నంత. ‖ 17 ‖

క. తొలుకారుమెఱుఁగు కైవడిఁ
బులుకడిగిన మరునిశరము పోలికి సత్యు
జ్జ్వలరత్నపుత్రికాకృతిఁ
బోలఁతుక చనుదెంచె నెరుసు పొంపిరిపోవన్. ‖ 18 ‖

వ. అయ్యింతితోడనె ఘోరాకారుం డగు నొక్క రక్కసుం డరుగుదెంచె నయ్యవసరంబున. ‖ 19 ‖

చ. జలదము పొంతఁ గ్రొమ్మెఱుఁగుచాడ్పున శైలముఁ జేరియున్న పు
ష్పలతికభంగి రాహుకడఁ జంద్రసముజ్జ్వలలక్ష్మి పోల్కి న
య్యలఘునిశాటుమ్రోలఁ జెలువారెడు నాసతిఁ జూచి వానిదో
ర్బల మొకచీరికిం గొనక రాగముఁ గౌతుకముం దలిర్పఁగన్. ‖ 20 ‖

క. తప్పక చూచుచు నుండఁగ
నప్పొలఁతియు నన్నుఁ గాంచి యనురాగముతో
ఱెప్పయిడక కనుఁగొనఁగా
నప్పుడు నామీఁదఁ గడఁగె నసుర యలుకమై. ‖ 21 ‖

క. సురవైరిఁ జూచి యేనును
గర మలుకఁ గరాసి నెఱికి కమలాకరభూ
వరుబంట దీర్ఘబాహుఁడ
నురుతరముగ నన్నుఁ జూచె దొరినిశాటా. ‖ 22 ‖

గీ. అనిన దైత్యుండు తనయాగ్రహంబు విడిచి
యీవు కమలాకరుని బంటవేని నేను
నీదుకూరిమిచెలిమామ నిన్ను వెదుక
నరుగుదెంచితి ననిఁ బ్రియంబునొంది. ‖ 23 ‖

క. ఏమిత్రుమామ ననుటయు
ధీమహితుం డైనయట్టి దృఢముష్టికి నే
మామ నని చెప్పుటయు నే
నామోదతరంగితాంతరంగుఁడ నగుచున్. ‖ 24 ‖

వ. అతం డేమికతంబున నీకు నల్లుం డయ్యె నిప్పు డెచ్చట నున్నవాఁడు చెప్పవయ్య యని యడిగినఁ దద్వృత్తాంతం బతనిచేత నేవిన్నదియు నేనుం గన్నదియును వివరించెద నాకర్ణింపుము. ‖ 25 ‖

క. వంధ్యోద్యమఖిన్నతమై
వింధ్యాటవి నతఁడు మిమ్ము వెదకి తిరుగుచున్
సంధ్యాసమయంబునఁ ద
ద్విం‍ధ్యనిలయగృహము చేరి విధి కడలుతఱిన్. ‖ 26 ‖

వ. విస్తారోదారం బైన యయ్యాగారంబున నొక్క దిక్కున నర్ధరాత్రసమయంబున. ‖ 27 ‖

క. సాధకుఁ డొకరుం డొకబిం
బాధరఁ గొనివచ్చి యేమి యర్థించియొ య
మ్మాధవికి బలియొనర్చుట
కై ధృతిలేే కడలఁ బట్టి కట్టి తెగువ మై. ‖ 28 ‖

క. కరవాల మెత్తుటయు మదిఁ
గరుణ వొడమ ధానిఁ జూచి గ్రక్కున శౌర్యో
ద్ధురుఁడై బలువిడి నాతని
శిరము దునిమి దేవికి బలి చేసి వినతుఁడై. ‖ 29 ‖

క. ఆవనితకట్టు లూడిచి
భావము వెఱ వాయఁ బలికి పద్మనయన నీ
వేవానిసుతవు నిను వీఁ
డేవిధమునఁ దెచ్చె నాకు నెఱిఁగింపు మనన్. ‖ 30‖

వ. భయసంభ్రమంబులు మనంబున ముప్పిరిగొన నప్పయోరుహలోచన నేను మాణిక్యపురాధీశ్వరుం డైన రత్నకేతుని తనూభవను రత్నప్రభ యనుదానను నేఁటి సంధ్యాసమయంబున మహోత్సేధం బగు సౌధాగ్రతలంబున నిద్రింప నిద్దురాత్ముండు నన్ను నెత్తికొనితెచ్చి యచ్చట ని ట్లొనర్పనిడికొనియున్నవాఁ డింతలో నీవు నాపాలిభాగ్యదేవతవు వోలె వచ్చి నాప్రాణంబులు గాచితివి, నీయధీనంబ నైతి నీచిత్తంబుకొలఁది నడవంగలదాన నని విన్నవించిన నతండు. ‖ 31‖

క. నిను దోడుకొనుచుఁ జని నీ
జనకున కొప్పించి యిచ్చుఁ జనియెద నని య
వ్వనజాయతలోచనఁ దో
డ్కొని తెలతెల వేగునంతకును బురి కరిగెన్. ‖ 32‖

వ. అరిగి రాజమందిరద్వారంబున నిలిచి యాకాంత నంతఃపురంబులోపలికిం బనిచిన శోకవేగంబున బలవించుచున్న తజ్జననీజనకుల పాలికిం జని తన వృత్తాంతం బంతయు నెఱింగించిన సంభ్రమించి. ‖ 33‖

క. మనమున నత్యద్భుతమును
ఘనమోదము నుల్లసిల్లఁగా నప్పుడ యా
తని దోడి తెచ్చి గౌరవ
మెనయఁగ నర్ఘాసనమున నిడికొని ప్రీతిన్. ‖ 34‖

వ. తద్వృత్తాంతం బడిగి యతండు చెప్ప నంతయు నాకర్ణించి కులపౌరుషంబుల నధికుంగా నెఱింగి యుల్లంబున నుల్లసిల్లి. ‖ 35‖

గీ. ప్రాణదానం బొనంగితి వట్లుగాన
సౌసుతకు నీవ తగుప్రాణనాయకుండ
వఖిలగుణములయందు నత్యాధికుండు
వరుఁడు నీకంటెఁ గలఁడె యీవనజముఖికి. ‖ 36‖

వ. కావున నీరాజవదన వరియించి నారాజ్యలక్ష్మి కధ్యక్షుండవై యుండు మని యత్యంతప్రియపూర్వకముగాఁ బ్రార్థించిన. ‖ 37‖

చ. సమయము గాదు నా కిపుడు శాశ్వతభోగము లంద మామహీ
రమణుని మిత్రవర్గము ధరాస్థలి నారసి కాంచి పిమ్మట
స్సముచితవృత్తి నీదువరసందనఁ బెండిలి యై యభీష్టభో
గముల సుఖంతు నే ననినఁ గ్రమ్మజ నాతఁడు వల్కువేడుకన్. ‖ 38‖

క. నానాదేశములకుఁ దగు
మానిసులం బనిచి సఖిసమాజంబును మీ
మానవపతి నరయించెద
దీనత మైఁ గుంది నీకుఁ దిరుగఁగనేలా. ‖ 39‖

వ. అని సమ్మతంబుగాఁ బలికి పలికినయట్ల వెరవరు లగు భృత్యుల నానాదేశంబులకుం నరయం బనిచి యొక్క శుభలగ్నంబున నత్యంతవిభవంబునం దన కన్నియ వివాహం బొనరించి సకలసంపదలు నిచ్చిన నచ్చెలువతో నభిమతక్రీడావినోదంబులం దేలుచుండి యొక్కనాఁటి నిశాసమయంబునం దత్పురోపకంఠంబున నొక్కయార్తనాదంబు వీతెంచిన. ‖ 40‖

క. దృఢముష్టి వెడలె ఖడ్గము
దృఢముష్టి నమర్చి దాని తెఱఁ గెఱుఁగుటకై
దృఢముగ బలవితరణపరి
వృఢుఁ డార్తులఁ గావ నెట్టివేళలఁ గడఁగున్. ‖ 41 ‖

వ. ఇట్లు వెడలి చని యయ్యార్తనాదంబు చక్కటికి నరుగు నప్పుడు. ‖ 42 ‖

క. అలఘుతరదివ్యభూషలు
వెలుఁగంగా నోర్తు హృదయ వేదన దోఁపం
బలుమాఱును నెలుఁగడరఁగఁ
బలబించుచు నతనిఁ గని ప్రబలదైన్యమునన్. ‖ 43 ‖

మ. నెఱిలే కొర్వనివారిమాటలకునై నేఁ డారెకు ల్మత్పతిం
గొఱతం బెట్టిరి దప్పిఁ దూలెడుఁ గడుం గొ ల్టిందమిం జాలఁ ద
త్తఱముం బొందెద నీజలం బొసఁగు చందం బెద్ది నాకంచు బ
ల్మఱు దుఃఖించుచు వేఁడినం గరుణ యాత్మం బర్వ ధైర్యంబునన్. ‖ 44 ‖

గీ. నాభుజం బెక్కి నీ ప్రాణనాయకునకు
నీ రొసంగు మంచు నాకొల్లు చేర నరిగి
యాతం డెక్కించుకొన మెలపడర నెక్కి
మూఁపులందుఁ బదంబులు మోపి నిలిచి. ‖ 45 ‖

గీ. కొఱితిపై నున్న చోరుని విఱిచినమలఁ
బలలఖండంబు లిలమీఁదఁ బడినఁ జూచి
వెఱక రక్కసిగా మదినెఱిఁగి యచటఁ
గదలిపోవక నిశ్చలహృదయుఁ డగుచు. ‖ 46 ‖

చ. సురుచిరదివ్యరత్నపరిశోభితనూపురరమ్య మైన త
చ్చరణము నంటఁబట్టుటయం జయ్యనఁ దానది యూడిపోవుడుం
గరములఁ దత్పదాంగదము గ్రక్కునఁ జిక్కినఁ జూచి మెచ్చులం
బొరయుచు వేడ్క బట్టుకొని పోయి నరేంద్రతనూజ కిచ్చినన్. ‖ 47 ‖

క. మనుజులకు బ్రాఁతియగు న
య్యనుపమభూషణముఁ జూచి యయ్యింతి ప్రియం
బున దీనితోడియందియ
యును దొరకొనుభాగ్య మబ్బునొకొ నా కనినన్. ‖ 48 ‖

వ. ఆతరుణీరత్నంబు కోరికి పారంబు నొందించుతలంపున నమ్మఱునాఁటియర్ధరాత్రసమయంబున నీసభుండు ఖడ్గకసహాయుండై పరేతసదనంబున కరిగి తదంతరంబున నల్లనల్లన నసియించుచు. ‖ 49 ‖

క. వినుతాహారంబులఁ గ్రొ
వ్వెనయం గల మనుజమాంస మిదె యమ్మఁగ వ
చ్చినవాఁడఁ గోసి యిచ్చెదఁ
గొనవలసినవారు వచ్చి కొనరో యనినన్. ‖ 50 ‖

క. అందియ గోల్పడిపోయిన
ముందటి దానవి సఖీసమూహముతో నిం
పొంద విని చేరఁగాఁ జని
మందరనగధీరు నాకొమరుఁ గని వేడ్కన్. ‖ 51 ‖

వ. అన్నెలవునకు వినోదార్థంబు వచ్చి యొక్కయెడనున్న నాకడకుం బఱతెంచి. ‖ 52 ‖

క. మారాకారుఁడు మిక్కిలి
శూరుఁడు నగువాని కిత్తు సుత నం దెపుడున్
మారాకారుఁడు మిక్కిలి
శూరుఁడు నగువాఁడు గలిగెఁ జూపెద రమ్మా. ‖ 53 ‖

వ. ఏను నిన్న నతనిపౌరుషం బంతయుం జూచితి నని తద్వృత్తాంతంబు వివరించి నేఁడును నన్ను బ్రమయించి పట్టి తోడియందియం బుచ్చుకొని పోవుతలంపున వచ్చి తిరుగుచున్నవాఁ డని చెప్పిన నతనిం జేరనరిగి. ‖ 54 ‖

శా. భూతప్రేతపిశాచరాక్షసగణస్ఫూర్తిన్ జనశ్రేణికిన్
భీతిం బర్వఁగఁజేయు నిన్నెలవున స్త్రీమాంధకారంబున
న్వీతాతంకత నీవు ద్రిమ్మరుటకున్ డెందంబున న్మెచ్చి సం
ప్రీతిం బొందితి వేఁడు మిప్పుడు మనోభీష్టంబుల న్నావుడున్. ‖ 55 ‖

గీ. నిన్న నొకయందె చేకుఱె నిన్నెలవున
నాకు నీతోడియందియకై కడంగి
యరుగుదెంచితి నిచటి కయ్యందె నాకు
నిచ్చుట యభీష్ట మనవుడు నిచ్చు నలరి. ‖ 56 ‖

క. వెనుకదెస నున్నదానవిఁ
గనుఁగొనుటయు నందెవుచ్చి క్రమ్మఱ నాకి
చ్చిన నేనాతనికిఁ బ్రియం
బెనయంగా నిచ్చి మైత్రి యెసకంబెసఁగన్. ‖ 57 ‖

వ. ఏ నడుగం దనబాల్యంబు మొదలుకొని నిన్నుఁ గన్నది తుదిగా నిజవృత్తాంతం బంతయు నెఱింగించిన నీ చెలిమాటలకు మోదించి మమ్ముఁ జూచి యరుగుదు గాని రమ్మని మత్పురంబునకుం దోడ్కొనిపోయి మదీయంబు లగుసకలసంపద్విభవంబులుం జూపి వివిధసంభావనంబు లొనరించి. ‖ 58 ‖

చ. అవిరళకాంతికాంతనవయౌవనరూపవిలాసభాసురన్
యువతీలలామ నాతనయ నుత్సవమారఁగఁ బెండ్లి చేసిన
న్భువనమనోజ్ఞభోగములఁ బొందుచుఁ గొన్నిదినంబు లుండి భూ
ధవసుతపాలి కేగి ప్రమదంబున నందియ యిచ్చి మచ్చికన్. ‖ 59 ‖

వ. అచ్చట నచ్చపలనయన నిష్టోపభోగంబులం దేల్చి క్రమ్మఱ మత్పురంబున కరుదెంచి మిమ్ముం బొడగను నుపాయంబు చింతింపుచుండ నొక్కనాడు శుక్రశిష్యుండు మహామతి యనువిప్రుండు మాసదనంబున కరుగుదెంచిన నితండు త్రికాలవేది యని యేనుం జెప్ప నీసఖుఁ డెఱింగి యతనికిం బ్రణమిల్లి మీతెఱం గడిగిన నామహానుభావుండు నావదనం బవలోకించి. ‖ 60 ‖

సీ. పుత్రవర్ధననామపురము నేలెడురాజు
తనకూతుఁ బరదేశమునకు నొసఁగఁ
జాలక యాసరోజాతలోచనఁ జూచి
యిప్పురికొమరుల నెల్ల వరుస
నీకడ కరుదేర నియమంబు చే సేద
నందులో నీ మెచ్చునట్టివాని
హృదయేశుఁగా వరియింపుము నీ పని
నేఁడు చెప్పినవాఁడ నీ వచటికిఁ
దీవ్రగతి నేగి దాని కదృశ్యుఁడ వయి
రాత్రు లరుదెంచి తత్కుమారకుల నోలి

ననుదినంబు నాహారంబు గొనుచు నుండు
మతనిచెలి యొకఁ డొక్కనాఁ డరుగుదెంచు. ॥ 61॥

వ. ఆతండు కేవలపురుషుండు గాఁడు గావున నీభావంబుం గనుంగొని పేరువాఁడి నీమీఁదం గవియునప్పుడు నీవృత్తాంతంబుఁ జెప్పి యిరువురం గూర్పుము నీవు గూర్చినవెనుకఁ గతిపయదినంబుల వీరుం దమరాజును జెలులం గలసెద రని పలికి నిజేచ్ఛ నరిగె నతనివచనప్రకారంబున నిన్నుం బొడగాంచి కృతార్థుండ నైతి నెల్లి నీనెచ్చెలి నిచ్చటికిం దోకొని వచ్చెద ననినం బరమానందభరితమానసుండ నై యాదనుజపుంగవుం గవుంగిలించుకొని యతిరయంబునం దోడ్కొని రమ్మని పనిచిన నతండును నతిత్వరితగతిం జని తద్వృత్తాంతం బంతయు దృఢముష్టికిం జెప్పిన నద్భుతప్రమోదరసాయత్తచిత్తుం డై నీకతంబున నానెచ్చెలివృత్తాంతం బంతయు నెఱింగితి నని యతని వినుతించి వివిధవస్తువాహనంబులతో నారక్కసుండు దోడ్కొనిపోవఁ బత్నీసమేతుఁ డై పుత్రవర్ధననామనగరంబునకు వచ్చి నన్నుం గాంచి యన్యోన్యస్నేహపూర్వకంబుగా నాలింగనశలప్రశ్నాదివిధానంబు లొనరించి దాని వరించి యభిమతక్రీడావినోదంబులసుఖం బనుభవించుచుఁ గొన్ని నా ళ్ళుండునంత. ॥ 62॥

క. పుత్రకులు లేమి నపుడా
ధాత్రీపతి రాజ్యభరముఁ దమయం దిడి స
న్మైత్రి దగ నునిచి పరమప
విత్రత వని కరిగి నియమవిధి వరిల్లెన్. ॥ 63॥

వ. మేమును భవద్దర్శనఁబు గోరుచు నిందుండ మాభాగ్యవశంబున దేవరం బొడగని కృతార్థుల మైతి మని విన్నవించుటయు నమ్మహీవల్లభుండు సంతసిల్లి వారల నుచితప్రకారంబున సంభావించి హంసావళియందలి యనురాగంబునకు ననుగుణోద్యోగంబుగా దిగ్విజయయాత్ర నెపంబున విదిశాపురంబున కరిగి తత్పురోద్యానంబున వేత్రవతీతీరంబున విడిసి మేఘమాలమహీపాలునకుం దమరాక యెఱింగించి పుత్తెంచిన. ॥ 64॥

గీ. అతఁడు సకలవస్తువితతులు కాన్కగాఁ
గొనుచు నేగుదెంచి వినతుఁ డగుచు
నానృపాలు గాంచి యత్యంతబహుమాన
లీలఁ జెంది మైత్రి గీలుకొనఁగ. ॥ 65॥

వ. ఇష్టగోష్ఠీవినోదంబున నున్నయంత నమ్మహీకాంతునకు సంతసం బొదవఁ దేజోవిభాకరుం డగు ప్రభాకరుం డిట్లనియె. ॥ 66॥

క. నీతనయను సర్వశుభా
న్వీతనయ నోసంగవలయు నీనృపతికి ను
ద్యోతితకౌతుక మొదవ మ
హీతలవర యనుఁడు నానరేశ్వరుఁ డంతన్. ॥ 67॥

వ. సంతుష్టాంతరంగుం డై యెంతయుం దెలి వొంది వినయంబునం గరకమలంబులు ముకుళించి యంచితప్రియపూర్వకంబుగా నమ్మహీవల్లభున కి ట్లనియె. ॥ 68॥

క. హంసావళిలో నెల్లను
హంసావళిఁ బోలు దిమ్మహాతేజమునన్
హంసావళికిని గవిజిత
హంసావళి కీవ తగినయధిపతి వధిపా. ॥ 69॥

క. ఆకన్యారత్నంబును
నీకే తగు దిక్కులందు నిఖిలంబున సు

శ్లోకుండ వై వరింపు శు
భాకరలగ్నమున నవ్వరానన నెమ్మిన్. ‖ 70 ‖

వ. అని పలుకుటయుం బుడమిఱేనికొలువున నున్న మౌహూర్తికు లెల్లింటినిశాసమయంబున విశేషలగ్నంబు గల దని విన్నవించుటయు నుల్లసిల్లి మేఘమాలధరణీవల్లభుండు నత్తెఱంగున కియ్యకొని సముచితప్రకారంబున వీడ్కొని యరిగి యమ్మహోత్సవంబున కుత్సహించిన. ‖ 71 ‖

క. తనరాలెడు నవ్వార్తలు
విని హంసావళి కరంబు వేడుక నేఁ గో
రినకమలాకరుఁడో య
జ్జనపతి వే ఱొకఁడొ యనుచు సంశయ మడరన్. ‖ 72 ‖

వ. తన చెలి యగుకమలమంజరి కేకతంబున ని ట్లనియె. ‖ 73 ‖

క. మనభూపతి కమలాకరుఁ
డనునృపతికి నన్ను నిత్తు నని నాఁడఁట యా
తనియున్నవేలమునకుం
జని తద్విధ మెల్లఁ దెలిసి చనుదె మ్మనినన్. ‖ 74 ‖

సీ. తావులు వెదచల్లు పూవు లన్నియుఁ బుచ్చి
కచముల జడముడిగా నొనర్చి
కట్టిన వెలిపట్టుపుట్టంబు సడలించి
కరమొప్పు ప్రాఁతచెంగావి గట్టి
చందనమృగనాభిచర్చలు వోఁ జేసి
మృదులనిర్మలభూతి మేన నలఁది
ధవళముక్తామయతాటంకములు పుచ్చి
ప్రవిమలస్ఫటికము ల్చెవులఁ బూని
తొడవు లూడిచి రుద్రాక్షతొడువు వెట్టి
వరతపస్విని రమ్యభావంబుతోడ
నితరు లెవ్వరుఁ దా నని యెఱుంగకుండ
నంబుజానన యన్నగరంబు వెడలి. ‖ 75 ‖

వ. వేత్రవతీతీరంబున నత్యంతవిస్తారోదారం బగు కమలాకరస్కంధావారంబు దరియం జొచ్చి పేరోలగంబున సింహాసనాసీనుండును సేవాగతానేకభూవల్లభకిరీటరత్నదీపికావిరాజితపదారవిందుండును జామరగ్రాహిణీకరచామీకరచామ రసంచలనచలితకుంతలుండును నై యొప్పారు నమ్మహీవల్లభు నల్లనఁ జేరం జని. ‖ 76 ‖

క. అగణితవిలాసుఁ డగు నా
జగతీపతీమూర్తి మానసంబును జూపుం
దగులఁగ ననంతరాజ్యం
బగుఁగాక యటంచు భూతి యల్లన నొసఁగెన్. ‖ 77 ‖

గీ. భూతి యిచ్చునపుడు భూపాలనందను
కరసరోరుహమునఁ గరము గదియ
నెఱకు లాడ నేసె మెఱుఁగుబాణంబులు
గ్రొత్తబత్తురాలిఁ గుసుమశరుఁడు. ‖ 78 ‖

క. చెలువ యిటు పుష్పసాయక
దళితహృదయ య య్యెఁ దనవిదగ్ధతకతనం

బులకలుఁ జెమరుం గంపము
వెలయఁగ నీదయ్యె నపుడు పెంపెసలారన్. ‖ 79‖

వ. అవ్విభుం డాభూతిఁ బుచ్చుకొని సముచితాసీనం గావించి యెచ్చటినుండి వచ్చితని యడిగిన నది క్రమ్మఱ దీవించి. ‖ 80‖

క. ఏను బహుదేశచారిణి
నీనిఖిలముఁ దెలియ నాకు నిష్టం బగుటన్
శ్రీనిధి నిను దర్శింపం
గా నరుదెంచితి ననినను గౌతుక మెసఁగన్. ‖ 81‖

క. అనవుడు నాదరమున నా
జననాయకచంద్రుఁ డుచితసత్కారము లిం
పొనర నిడి వీడుకొల్పిన
మనసిజదందహ్యమానమానస యగుచున్. ‖ 82‖

వ. చనుదెంచునప్పుడు దన యంతరంగంబున. ‖ 83‖

ఉ. ఈసరసోక్తు లీమహిమ యీయవికారత యీవిలాస మీ
రాసిరి యీయుదారత ధరావరు లెవ్వరియందుఁ గల్గునే
యేసుకృతంబు చేసిన మృగేక్షణ కబ్బునొ భూతలంబుపై
నీసొబగుండు నాథుఁడుగ నింపులఁ దేలెడు నిత్యధన్యతల్. ‖ 84‖

వ. అని యభినందించి యొక్క కపటోపాయంబుఁ జింతించి హంసావళీకన్యకు నతనిమీఁద నరుచి పుట్టునట్లుగాఁ బలికి మాయోపాయంబున నివ్విభుని నేన వరియించెద రాత్రి లగ్నం బగుట నా కవ్విధంబు సిద్ధించు నని నిశ్చయించి యబ్బాలికపాలికిం జని యేకతంబున నిట్లనియె. ‖ 85‖

క. కమలాక్షి భవన్మానస
కమలాకరమిత్రుఁ డైన కమలాకరభూ
రమణుండు గాఁడు దన్నా
మమువాఁ డితండు రాజమర్కట మరయన్. ‖ 86‖

గీ. వికృతవేషి మఱియు వృద్ధు క్రూరాత్ముండు
పాపకర్ముఁ డధికచాపలుండు
కుఱుచ తెవులుగొంటు పఱికగడ్డమువాఁడు
గదలఁ డేమి చెప్పఁ గమలవదన. ‖ 87‖

క. కడవతల గొగ్గిపండ్లును
మిడిగ్రుడ్డులుఁ బల్లపల్లమీసంబులు దే
గడచెవులు గూనిమూఁపులు
బడగ బడుగు జూనిఁ జెప్పఁ బనిలేదు చెలీ. ‖ 88‖

శా. చెల్లంబో నిను వీని కీ దలఁచె లక్ష్మీహాని కోర్వంగ లే
కుల్లం బన్నరనాథచంద్రునకు రాయో కాక నీ యట్టియు
త్ఫుల్లాంభోరుహనేత్రకు న్మగఁడె యీదుర్భావుఁ డేమందునో
తల్లీ యాతనిఁ జూచి గుండె వగిలెన్ దయ్యంబొ యన్భీతిచేన్. ‖ 89‖

క. తగుమగనికి నీనుచితము
దగుఁ దగఁ దనుమాత్రయైనఁ దగు నొసఁగంగా
మగక్రోతి యైనఁ దొడవగుఁ
దగునే తగుకన్య నొసఁగ ధరణీశునకున్. ‖ 90‖

క. గారా మైనతనూభవ
నూరక యాచెడుగుముదుక కొనఁగెడు నని యీ
యూరెల్లను వెతఁ బొందెడు
నీరాజున కేల బుద్ధి యిటు లయ్యెనొకో. ‖ 91‖

గీ. ఏమి చేయుదాన నెక్కడఁ జొత్తు నే
నితినిఁబొందు నిన్ను నెట్లు చూతు
ననుచు మాయజంత యశ్రులు నించిన
నమ్మి సొమ్మవోయె నళినవదన. ‖ 92‖

వ. ఇట్లు మూర్ఛ మునిగి హంసావళి యజ్జరభి తన్నుఁ దెలుపఁ దెలిసి యిట్లనియె. ‖ 93‖

ఉ. కామిని యట్టిరూపుఁ బొడగాంచినఁ బ్రాణము విడ్తు నప్డు నా
కా మగఁ డేల యట్టి వికృతాకృతి కిచ్చెడు తండ్రి యేల నీ
వేమెయినై.న రాత్రి నను నిచ్చటు వాపి మదీయవేషమున్
శ్రీమెయిఁ దాల్చి యాతని వరింపఁగదే యని యర్థి వేఁడినన్. ‖ 94‖

క. తనతలఁచినట్ల యగుటకు
ననుమోదము బొంది ప్రమద మాననపద్మం
బునఁ దోపఁగ నేటికి నిటు
నను వేఁడఁగ నీదుపను పొనర్చెదఁ జెలియా. ‖ 95‖

క. కూరిమిచెలికిం దానొక
పోరామికిఁ గానిబోటి బోటియె నిను నీ
వారికిఁ దప్పించి తగ
న్నీరూపముఁ దాల్చి యాతని వరింతు ధృతిన్. ‖ 96‖

క. అనుటయును మాయ దెలియక
యనుకూలతగాఁ దలంచి హంసావళి చ
య్యనఁ దనచీరలుఁ దొడవులుఁ
దననెలవును దాని కిచ్చి తద్దయు భీతిన్. ‖ 97‖

వ. నన్ను నెక్కడ దాఁచె దనుటయు సంధ్యాసమయానంతరంబ యంధకారంబున నయ్యుత్పలగంధిం బురంబువెలికిం గొనిచని యొక్కపూఁదోటలోపల నత్యంతవిస్తారం బై తనరు బూరువుమ్రానికోటరంబున నునిచి వేగుజామునప్పు డాకమలాకరు వంచించి నీపాలికిం జనుదెంచెద వెఱవకుండు మని యూఱడించె. ‖ 98‖

సీ. ....యక్షణాలంకృతం బైన
సముదీర్ణభద్రగజంబు నెక్కి
కుంజరాందోళికాఘోటకారూఢు లై
ప్రాణమిత్రులు తమ్ము బలసి కొలువఁ
బాఠకనికురుంబపఠనరవంబులు
గర్ణామృతంబు లై కరము మెఱయ
ముందట నెలకొన్నసందడిఁ దొలఁగించు
నురువేత్రహస్తులయుఱిది చెలఁగఁ
జారుతరదీపికాసహస్రములు వెలుఁగఁ
బెండ్లిశృంగారమునఁ జాలఁ బెంపు నొంది
యఖిలకమలాకరుఁడు కమలాకరుండు
రమణ మీఱంగ విదిశాపురంబు సొచ్చె. ‖ 99‖

వ. అయ్యవసరంబున. ‖ 100‖

క. మదగజఘోటకములతో
మృదుపాతకరవము చెలఁగ మే నలరంగా
నెదురుకొనియఁ దనయల్లుని
విదిశాపురనాయకుండు విభవం బెసఁగన్. ॥ 101॥

వ. ఇ ట్లెదురుకొని తోడ్కొని చని దైవయోగంబున హంసావళీభావంబు గలిగి కా దని యెఱుంగరాని కమలమంజరిని మహావైభవంబున వివాహంబు గావించుటయు నాడ విశేషశుభదినం బగుట నశోకకళికతోడ నయ్యిందువదనం దోడ్కొని కరదీపికాసహస్రంబులు ప్రజ్వరిల్లం గమలాకరుండు శిబిరంబున కరుగునప్పుడు కుంజరంబుమీఁద నన్నరేంద్రకుంజరు వెనుక నున్న కృతకహంసావళి తాను రాజనందన నునిచి వచ్చిన శాల్మలీపాదపంబుఁ గనుంగొని యత్తరుణి తా నతరువు దహించునుపాయం బూహించి యొడలికి వడంకు దెచ్చుకొని పతిం గౌగిలించిన. ॥ 102॥

క. మలఁగి కనుంగొని ధరణీ
తలవిభుఁ డిది యేమి యనినఁ దాఁ బలుకక క
న్నులు మోడ్చి యుండెఁ బలుమఱుఁ
దెలుఁగ నొకకొంతవడికి దెలిసినభంగిన్. ॥ 103॥

వ. కన్ను లొకించుక దెఱచి, యీ రెలుంగున నతనికి వినవచ్చునట్లుగా నిట్లనియె. ॥ 104॥

మ. అలభూజంబుననుండి దైత్యపతి యత్యాభీలభంగిన్ దృగం
చలముల్ నిప్పుల వెల్లి గొల్ప ననుఁ దా జంకించినన్ భీతిమై
నులుకం గన్నులు మోడ్చి భ్రాంతమతి నై యున్నంత నామ్రోల ను
జ్జ్వలవిప్రాకృతిఁ దోచి యిట్లనియె వాత్సల్యంబు దీపింపఁగన్. ॥ 105॥

ఉ. ఇక్కుజ మగ్నిదేవునకు నిప్పుడ యాహుతి చేయఁ ద్రుంగు నీ
రక్కెసఁ ద్రుంపకున్న నిది రాసుతుతో మననీదు నిన్ను నీ
వెక్కుడుభీతి మైఁ గలఁగ నేటికి నీపతితోడ నింతయున్
స్రుక్కక చెప్పుమం చరిగె సోఁకును బాయఁ దొడంగె నంతటన్. ॥ 106॥

క. నావుడు నే నవ్విధమును
వేవే చేయింతు నీవు వెఱవకు మని దం
తావళము నిలుపఁ బంచి మ
హీవిభుఁ డయ్యింతి మ్రోల నిడుకొని కడకన్. ॥ 107॥

క. భటకోటిఁ జూచి మీ రీ
విటపిని దహియింపుఁ డనిన వెసఁ గాష్ఠము లొ
క్కట మొదల నొంటి యం దు
త్కటముగ నలుదెసల నగ్గి దరికొల్పి రొగిన్. ॥ 108॥

సీ. అంతకముంద యయ్యగకోటరంబున
నురగభయంబుచే నుండ నోడి
హంసావళి తొలంగి యత్తోఁటయం దొక్క
చో నొకపొదరింటిలోన నుండి
యమ్మహీజము గాల నడరు పెన్మంటల
బగలింటిగతి దీప్తి పరఁగుటయును
బహుళతకరదీపపంక్తులు వెలుగొంద
భద్రగజంబుపైఁ బ్రజ్వరిల్ల
గమలమంజరిమ్రోల డగ్గరి వసింప
నతిమనోహరమూర్తిఁ బెం పందియున్న

చెలువుఁ గమలాకరుని గన్నులలరఁ జూచి
యచ్చెరువు రాగశోకంబు లాత్మఁ దనర. ॥ 109॥

క. రాచిలుక మున్ను వ్రాసిన
యాచిత్రము గజము మీఁది కరుదెంచిన య
ట్లే చూపులపండువ యగు
నా చెలువునిచెలువ మాత్మ నలరింపంగన్. ॥ 110॥

శా. ఈరా జాశుకరాజు చెప్పినతఁ డౌ నీ చెల్వు చెల్వంబుఁ గ
న్నారం గన్గొని కాము బారిఁ బడి మాయ ల్వన్ని నన్బాపి నే
ర్పారంగా వరియించె నన్శిఖికి నాహారంబు గావించెఁ బెం
పార న్నాకొఱకై కుజుంబు నిటు సేయం బంచెఁ బాపాత్మ యై. ॥ 111॥

సీ. ఈవరు మదిఁగోరి యిచటి కేతెంచిన
నెదలోన ననుమాన మేల పుట్టు
వరునియున్నెడకు జవ్వనిఁ బంపఁ దగ దన
కేల పంపితి దీని నితనికడకు
నితని నిందించిన నిట్టివాఁడు నృపాలుఁ
డే యన బుద్ధి నా కేలపుట్టె
హీనభావునకు నన్నీఁడని యెఱిఁగియు
నాతండ్రి మది నేల నమ్మనైతి
నిట్టిపాతకిఁ జెలిఁ జేసినట్టి బ్రహ్మ
యన్నివిధములఁ దెలియంగ నేలయిచ్చు
నిన్నియును నేల యతఁడు ప్రాణేశ్వరుఁడుగ
నోము నే నోమఁగాక తొల్బామునందు. ॥ 112॥

క. ఈయింతి తలఁచినట్లుగ
నీయగ్నిం గాలనైతి నీభూజముతో
గాయజువహ్నుల నిచ్చలు
నేయనువునఁ గాలుదాన నింకిట విధియా. ॥ 113॥

వ. అనుచుఁ గన్నీరు పెల్లిగొన నన్నీరజనయన బహుప్రకారంబులం బలవించుచుండె నంత నమ్మహామహీరుహంబు హుతాశనుని కశనంబు చేసినదాన సంతుష్టహృదయ యైన యయ్యింతితో శిబిరంబున కరిగియున్నంత. ॥ 114॥

క. కమలాకరుమై దైవకృ
తమునం బ్రబలజ్వరంబు దనుకొందుటఁ గృ
త్రిమహంసావళి తనచి
త్తమునం జింతింపఁ దొడఁగెఁ డద్దయు భీతిన్. ॥ 115॥

గీ. శిరమునందు హంసావళి కరము వెట్ట
జ్వర మతిత్వరగతి మాను జనుల కనుచు
విన్నవాఁ డిష్టు నన్ను నివ్విధముచేయఁ
బనిచి బొంకైన ననుమానపడు విభుండు. ॥ 116॥

క. నా చెలి యశోకకలికయు
నాచేసిన చేతతేఱఁగు నరపతి యడుగన్
వే చెప్పెనేని నక్కట
యేచంద మొనర్చుదాన నేనిటమీఁదన్. ॥ 117॥

వ. అని చింతించి యనంతరంబ యొక్కతెఱుంగు గాంచి శూన్యలింగంబున ఛాగరక్తాభిషేకంబును దన్మాంసపూజనంబును నరబలియు నొనర్చిన జ్వరశాంతి యగునఁట మున్నొకజోగిణిచే వింటి నని యశోకకలికతో నరబలిప్రకారంబు చెప్పక తక్కినవిధంబు చెప్పి శివలింగస్థానంబునకుం దోకొని చని యేమఱించి వధియించి యీయాపద నిర్వహించెద నని నిశ్చయించి యప్పొలంతితోడం జెప్పవలయు వార్తలు చెప్పి ప్రతీహారపాలాధ్యక్షుం డగు వృద్ధు రావించి. ‖ 118‖

సీ. వసుమతీశ్వరునకు జ్వరము మానంగ ర
క్షావిధికృత్యముల్ సలుపవలయు
నర్ధరాత్రమునప్పుఁ డాఁడువా రెవ్వరు
వెడలివచ్చిన నడ్డుపడకుఁ డనుచుఁ
జెప్పి పోవఁగఁ బంచి చెలియును దానును
ఛాగపూజాద్రవ్యచయము గొనుచు
నసిహస్తయై శూన్యవారగృహమ్మున కేగి
యజరక్తమజ్జనం బాచరించి
యయ్యతివ శంభుపూజ సేయంగఁ బంచి
తత్పరతఁ బూజ యొనరించుదానిఁ జేరి
తద్గళము వేయుటయు హేతి ధారదప్పి
దైవవశమున నడ్డంబు దాఁకుటయును. ‖ 119‖

వ. అశోకకళికయు బెగ్గిలి యగ్గలంపు హాహారవంబు లెసంగ గుడి వెడలి పఱవందొడంగిన. ‖ 120‖

క. తలయును జీరయు వీడఁగ
ఖలుబూతము వోలె వెంటఁ బడి చనుదేరం
దలఁకుచు నశోకకలికయు
నెలుఁ గెత్తి విషాద మడర ని ట్లనిపలికెన్. ‖ 121‖

గీ. పాడుగుడిలోని భూతము గూడముట్టి
వెన్నడింపఁగఁ దొడఁగె నో యన్నలార
కంటిరేయని మొఱవెట్టఁగాఁ దొడంగ
నయ్యెలుఁగు విని తలవరు లడ్డగించి. ‖ 122‖

వ. వస్త్రాపవరణయు నాలంబకేశభారయు నాభీలకరవాలహస్తయు నా దానివెంటం బఱతేర వారలు గనుంగొని భూతం బనుచుం బొదివి పలుతునియలు గావించిన. ‖ 123‖

గీ. అయ్యశోకకళిక యార్తనిర్ముక్త యై
యంతిపురము సొచ్చె నంతలోన
శంభుపూజకతన జ్వరముక్తుఁడై యున్న
మనుజవిభునిఁ జేరి వినత యగుచు. ‖ 124‖

వ. కమలమంజరి చేసిన కపటకృత్యం బెఱింగించిన నరసి వెఱఁగుపడి హంసావళివలని బలవంతం బైన వలవంత నొందుచు నాక్షణంబున మంత్రుల రావించిన నందఱుం జింతాక్రాంతులై యున్నసమయంబున భీమభటుండు జ్యోతిశ్శాస్త్రపారగుం డైన వసంతకు నాలోకించి ప్రశ్నం బడిగిన. ‖ 125‖

గీ. అనలనిహతిఁ బడదు హంసావళీకన్య
సేమమున నరేంద్రుఁ జేరు ననిన
మదిఁ దలంకు మాలి మాళవాధిపున ఈ
వ్వార్త జెప్పెఁ దగినవారిఁ బనిచి. ‖ 126‖

వ. భీమభటుండు దిగ్గన లేచి మననేర్చువిధంబున మాళవేంద్రకన్య నరయింతము రం డని చెలులం దోడుకొని యత్యంతసంభ్రమంబునం జని. ‖ 127‖

మ. సరసానందన సత్కళాగమపరీక్షాకృష్ణకందార భా
స్వరనానారసభావనిర్మథనభోజక్ష్మాప విద్యానిరం
తరగోష్ఠీజగదేకమల్ల బహుశాస్త్రగ్రంథసిద్ధాంతవి
స్తరవిజ్ఞానకవిత్వతత్త్వకలనాసర్వజ్ఞసోమేశ్వరా. ‖ 128‖

క. వీణావాదనచలదలి
వేణీవేణీప్రసూనవిహరన్మధుప
శ్రేణీగానాకర్ణన
ఘోణీకృతనేత్ర హరితగోత్రపవిత్రా. ‖ 129‖

లయగ్రాహి. చంద్రరుచిరానన మహేంద్రబహుభోగ భుజ
గేంద్రమృదుభాషణ దినేంద్రసమతేజా
సాంద్రశుభలక్షణ ధనేంద్రధనవైభవ మృ
గేంద్రపటువిక్రమ గిరీంద్రనిభధైర్యా
మంద్రజయఘోషణ ఖగేంద్రబవవాహన శి
బీంద్రఘనదాన మనుజేంద్రహితకృత్యా
రుంద్రమతిజృంభణ రతీంద్రలలితాంగక గ
జేంద్రబలబంధుర కవీంద్రనుతకీర్తీ. ‖ 130‖

గద్యము. ఇది శ్రీమద్వెన్నెలకంటి సూరనామాత్యపుత్ర హరితసగోత్రపవిత్ర సుకవిజనమైత్రీవిధేయ అన్నయనామధేయప్రణీతం బైన పోడశకుమారచరిత్రంబు నందు సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు

షోడశకుమారచరిత్రము

అష్టమాశ్వాసము

క. శ్రీభాసమాననానా
వైభవ జయలాభ.........ననితాంత
స్వాభా......తసౌరభం
శోభితపాండిత్య యన్నసూరామాత్యా. ॥ 1॥

వ. ....మంబులు గడపి విరహతాపోపశమనార్థంబు మహీతలనాథుండు శీతలచ్ఛాయ నొక్కరుండును నాసీనుండై యుండి యశోకకలిక సచ్చటికిం బిలువం బంచి సమీపంబున నునిచికొని హంసావళి యే మయ్యె..... ॥ 2॥

క. భూనాథ కమలమంజరి
తో నాఁ డటు నేను నరిగి తుదముట్టంగా
మానుగ నవ్విధ మంతయు
నే నెఱుఁగుదు విన్నవింతు నేర్పడ నీకున్. ॥ 3॥

వ. సకలలోకాభిరామం బగునారామారత్నం బొక్కనాఁడు నర్తనాగారంబున కరిగి తదీయమణికుడ్యభాగంబునందు. ॥ 4॥

చ. నరవరముఖ్య నీ దయిన నవ్యమనోహర మైనరూపు చి
త్తరువున వ్రాసి యున్నఁ గని తద్దయు వేడ్కలు నివ్వటిల్లఁగా
నరులున ఱెప్పవెట్టక చలాకృతిగుం.........నేపుదానుజి
త్తరువునఁబోలె నుండి వనితామణి రాగపయోధిమగ్న యై. ॥ 5॥

వ. అప్పుడు. ॥ 6॥

సీ. సుదతి యారూపంబు చూచినయట్లైన
లీలమై ఱెప్పలు వ్రాలవైచు
భామ యారూపంబు పలికినయట్లైన
వేడుక మాటలు వినఁగఁ గోరు
నింతి యారూపు ద న్నెలయించినట్లైన
నర్థిఁ జేరఁగఁ జన నప్పళించుఁ
గాంత యారూపంబు గదిసినయట్లైన
నాలింగనము సేయ నాససేయు
నివ్విధమునఁ జిత్త మెంతయుఁ దగిలినఁ
దన్ను మఱచి యుండె ధవళనయన
లలితచిత్ర మగుటఁ దెలిసియుఁ దెలియక
మరుఁడు దన్ను మిగుల మరులుకొలుప. ॥ 7॥

వ. ఇట్లత్యంతసుందరం బగు నచ్చిత్రరూపంబుఁ జూచి యిచ్చట నిరూపం బెవ్వరు వ్రాసి రని యడిగిన సకలవిద్యావిశారదత్వంబు.............. ‖ 8 ‖

చ. ....
....
....నొప్పెసలార రక్తచం
దనమున వ్రాసి యింతి మఱునాఁడు ప్రమోదము నివ్వటిల్లఁగన్. ‖ 9 ‖

క. చిలుకఁ బిలిపించి రసవ
త్ఫలములు పసదనము నిచ్చి తథ్యసువర్ణో
జ్వలచేల మొసఁగి సద్గుణ
కలితాపురుషార్థనిధివి గ మ్మని పలికెన్. ‖ 10 ‖

క. ఆర్యనుతిపాత్ర మగున
య్యార్యఁ జదివి చూచి మెచ్చి యాశుకమును రూ
పార్య వగునీకు శిఖిచం
ద్రార్యమనయనసము నమ్మహాత్మునిఁ దెత్తున్. ‖ 11 ‖

వ. అని పలికి సముచితప్రకారంబున వీడుకొని రాజశుకంబు చనుటయు నది యవశ్యంబు నిన్నుఁ దెచ్చు ననునాస నూఱడి యనేకదివసంబు లెదురుచూచి రాక తడసిన నొక్కనాఁ డమ్మంజువాణి కమలమంజరి దెసఁ గనుంగొని. ‖ 12 ‖

క. ఆచిత్రాకృతి పతి దృ
గ్గోచరుఁ డగుటయును గల దొకో యొకనాఁ డా
రాచూలిని నిట్లన వల
రాచయురులఁ బెట్టు నొక్కొ రాచిలుక చెలీ. ‖ 13 ‖

క. మెచ్చు నొకొ యార్య యిచ్చకు
వచ్చు నొకో రాజశుకమువాక్యము లతనిం
దెచ్చు నొకొ చిలుక యెంతకుఁ
దెచ్చు నొకో మరుఁడు నన్నుఁ బతిఁ దేకున్నన్. ‖ 14 ‖

వ. అనినఁ గమలమంజరి యిట్లనియె. ‖ 15 ‖

క. నీచెలువము రసికాగ్రణి
యాచిలుక నుతింప మిగుల నరయక యుండన్
నీచిత్తమువాఁడే పతి
యోచెలి యిటు లేల చింత నొందఁగ నీకున్. ‖ 16 ‖

చ. అనిన నమ్మాటకు నెమ్మనమున నమ్మిక జనింపకున్న నచ్చెలువ నెచ్చెలి నాలోకించి. ‖ 17 ‖

ఉ. ఓజలజాక్షి, నీవు నను నూఱడఁ బల్కెదు గాక వచ్చునే
రాజశుకంబు, వీడ్వెడలి రమ్మనిన న్నను నేల, నమ్మహా
రాజున కిచ్చఁగూర్చి యిటు రా మన మెక్కడ నాతఁ డెక్క డే
యోజఘటించుఁ గార్యము శుకోక్తుల నిట్లడియాస వెట్టునో. ‖ 18 ‖

క. అని పలుమఱుఁ దలపోయఁగ
దినదినమున కంగజుండు ధృతి దూలింపన్
మనమున గలఁగుచుఁ దేఱుచు
ఘనపరితాపంబుచేతఁ గ్రాఁగఁదొడంగెన్. ‖ 19 ‖

మ. ప్రిదిలెం జేతులకంకణంబులు సఖీబృందంబుపై మచ్చికల్
వదలె న్మత్తమధువ్రతారవముల న్వాసంతికావహ్నిచే

నదలెన్ ధైర్యము చిత్తసంభవశరవ్యం బై మనోబ్జంబు గ్ర
క్కదలెన్ మైఁబరితాపవహ్ని పొదలెం గంజాతపత్రాక్షికిన్. ॥ 20॥

వ. అవ్విధంబు గనుంగొని కమలమంజరి చిత్తంబునఁ జలింప నెచ్చెలి నవలోకించి. ॥ 21॥

గీ. చిలుక వెంటన వలరాచచిచ్చు దగిలి
యకట పన్నీరు చల్లిన నాఱిపోదు
పుష్పధూళి పైబోసినఁ బొనుఁగుపడదు
కొమ్మ నేక్రియ నోముదు నమ్మలార. ॥ 22॥

గీ. ఇందులోన నెవ్వారికి నెఱుకలేద
యకట పూఁబాన్పు చేసెద మనుచుఁ దెచ్చి
భావసంభవునమ్ములపాన్పుమీద
ముదితఁ బెట్టినవారలు మోసపోయి. ॥ 23॥

వ. అని యయ్యింతివలవంత సూచి నెచ్చెలులు పలుమాటల వలరాజు నుద్దేశించి. ॥ 24॥

గీ. పద్మభవునిమీఁదఁ బంకజోదరుమీఁద
హరునిమీఁద వేసినట్టిశరము
నబలమీఁదఁ జాల నదయత నేయంగఁ
బంచబాణ నీకుఁ బాడి యగునె. ॥ 25॥

వ. అని పలికి యేమిట సమ్మగువమేన నుద్దీపించిన మదనతాపంబు వాయకున్న నిట్లనియె. ॥ 26॥

చ. హరునిటలాగ్ని రూ పఱియు నంగజుఁ డప్పుడ పుట్టె రాఘవే
శ్వరుఁడు శపించినం బికరవంబులు గ్రమ్మఱఁ గల్గె రాహు ని
ష్ఠురగతిఁ బట్టి మ్రింగినను సోముఁడు వెల్వడివచ్చెఁ జెల్లఁబో
విరహులఁ బొందియున్నశని వీడియు వీడద యేమి సేయుదున్. ॥ 27॥

వ. అని పలికి యిందువదనకు మనసేయు చలిమందుల మదనతాపంబు దీపించె నింక నివి వలదని శిశిరోపచారంబుల పనిచాలించి చింతింపం దొడంగిన నక్కమలమంజరిం జేరం జని. ॥ 28॥

మ. తరుణీ నే నొకసిద్ధపుంగవుని నత్యంతంబు సేవించి యే
నరు లేరూపులు సూడ నర్థివడినం దద్భావము ల్గొంతసే
పరుదారం బొడసూపవచ్చువరవిద్య న్వేఁడికొన్న న్మనో
హరభావస్ఫురదింద్రజాలవరవిద్య న్నాకు నిచ్చెన్ దయన్. ॥ 29॥

క. ఈపొలఁతికిఁ గమలాకర
రూపముఁ దద్విద్యపేర్మి రూ పెసలారం
జూపుడును దాన మన్మథ
తాపంబు శమించుఁ దెలివి దలకొను నని నన్. ॥ 30॥

క. ఆచెలువుని చిత్రాకృతి
చూచినయట్లైన రూపుచూచిన మరుచే
నేచంద మగునొ మాన్ప న
గోచర మున్మాదవృత్తి గూరినయేనిన్. ॥ 31॥

క. అనునంతటఁ గమలాకరుఁ
డనుభూపతి వాహినీచయంబులతోఁ బెం
పెనయఁగ వేత్రవతీవా
హినిదరి విడిసె నని పౌరు లెల్లన్ బెదరన్. ॥ 32॥

క. నీ వరుగుదెంచి తని హం
సావళి దెలివొందుటయును నానందలస
ద్భావమున నంతిపురమున
నావెలఁదిని గొనుచు బోటు లరిగెడు నంతన్. ‖ 33‖

గీ. అడుగఁ బుత్తెంచుటయుఁ గమలాకరునకుఁ
బుత్రి నీ నిశ్చయము చేసె భూమిపాలుఁ
డనుచుఁ బరిచారికలు చెప్పికొనఁ గడంగ
సతికి విధికృతి నాత్మసంశయము పుట్టె. ‖ 34‖

క. ఆకీరము చెప్పిన కమ
లాకరుఁడో యిన్నరేంద్రుఁ డన్యుఁడొ యని చిం
తాకులతఁ గమలమంజరి
నీకడకుం బనుప మరుఁడు నికృతి యొనర్చెన్. ‖ 35‖

క. కమలాక్షికి బ్రాణము ప్రా
ణము తత్సఖి కీడు సేయునా తలఁపఁగ నీ
కమనీయమూర్తి విభవము
కమలానన బాము మాన్పఁగలిగెఁ గుమారా. ‖ 36‖

క. నీవిడిసియున్నయది హం
సావళి విహరించు తోఁట యనవరతంబున్
భూవల్లభ యం దాడుదు
మావనితయు మేముఁ జాల ననుమోదమునన్. ‖ 37‖

సీ. ఈ చంపకముపొంత నీమావి క్రీనీడ
మానినీరత్నంబు మరుని నోఁచె
నీమాధవీలత నీయశోకముతోడ
నబ్జలోచన వివాహంబు చేసె
నీకేళకుళిలోన నెలనాఁగ ప్రోదిరా
యంచలకవల నిందించి యాడె
నీపువ్వుఁబొదలలో నీరత్నవేదిపైఁ
వెలువ బొమ్మల పెండ్లి చేసె మున్ను
భూపనందన యీపొరపొన్నపొంత
ముత్తియంబులపందిరి ముదిత వెట్టెఁ
బ్రేమ నాడెడుచోట నీచామ చూపె
మానవేంద్రునిహృదయంబు మరులుకొనఁగ. ‖ 38‖

సీ. ఈహంసయానంబు నింతయొప్పయి యున్నె
యతివ యిక్కడ గెడయాడెనేని
యీపుష్పములతావి యింతలె స్సయి యున్నె
సుందరిమైతావి సుడిసెనేని
యీచిలుకలమాట లింతయిం పయి యున్నె
వెలఁదితిన్ననిపల్కు వింటిమేని
యీ తేఁటిగమిచాయ యింతయొప్పయి యున్నె
సుదతివేనలి చూచి చూతుమేని
పూవుఁబోఁడి హంసావళి యీవనమున
వేడ్క విహరింపకుండుట వీని కెల్ల
నింపు సమకూరెఁగాక యయ్యింతి యున్న
మనకు నింపుఁ జేయునొ యివి మానవేంద్ర. ‖ 39‖

వ. అనినమాటలు విని యనురాగంబు నివ్వటిల్ల. ॥ 40॥

సీ. పొలఁతి కౌఁగిటఁ జేర్పఁ బూచి నెత్తావుల
క్రోవి యైనదియె యీక్రోవి యొక్కొ
మానినిగండూషమధువుసోఁకునఁ బూచి
పొగడ నొప్పినది యీపొగడ యొక్కొ
నలినాక్షిపదతాడనంబునఁ బూచి శు
శ్లోక మైనదియె యశోక మొక్కొ
యెలనాఁగమెఱుఁగుఁజూపులఁ బూచి భూజాత
తిలక మైనదియె యీతిలక మొక్కొ
యివ్వనములోన నిన్నియు నెఱుఁగకున్నఁ
దరుణికౌఁగిటఁ జేర్చిన కురవకంబు
నాకుఁ జూపినఁ బరిరంభణంబు చేసి
నట్టు లైనఁ గృతార్థుఁడ నగుదు నబల. ॥ 41॥

క. అని యంత మదనతాపము
ఘన మగుటయు సైఁపలేక కాంతా నీనే
ర్చినయింద్రజాలవిద్యను
వనజాననరూపు చూపవలయు ననుటయున్. ॥ 42॥

వ. తనవిద్యాప్రభావంబున రాజకన్యమోహనాకారంబు దృగ్గోచరంబు గావించిన. ॥ 43॥

క. వనజాస్యమోహనాకృతి
కనుఁగవ కతికౌతుకంబు గావించుటయున్
మనమున మాయారూపం
బని తెలియఁగ మఱచి చాల ననురక్తుం డై. ॥ 44॥

చ. తళతళఁ బర్వుక్రొమ్మెఱుఁగుఁదండములం బురణించు మేనినుం
దళపమునందుఁ(?) జూపులు మనంబునుఁ జిక్కినఁ గ్రమ్మఱింపలే
కలికులవేణి ఱెప్ప యిడ కానరపాలుఁడు సూచుచుండె ని
శ్చలమతిఁ గామతూపులకు జానుగ నిల్చిన దెప్పమో యనన్. ॥ 45॥

సీ. నెత్తమ్మిరేకుల నెచ్చెలు లై యొప్పు
మృదుపదంబులమీఁద మెలఁగిమెలఁగి
నునుమంచు మించునం గనకకుంభమ్ముల
కెనయైన చనుఁగవ యెక్కియెక్కి
కందని యిందుని యందంబు నొందిన
చిఱునవ్వు నెమ్మోముఁ జెందిచెంది
మెఱచినతొలుకారు మెఱుఁగులకవలైన
చెలువుఁజూపుల మీఁదఁ బొలసిపొలసి
ముదితయనుపమానమోహనాకారంబు
చాల మరగి యీనృపాలుచూడ్కి
తీపుమిగులఁ బువ్వుఁదేనియ గ్రోలి మ
త్తిల్లి కడల నున్నతేఁటిఁబోలె. ॥ 46॥

వ. ఇవ్విధంబున నంగజాధీనుం డైన యమ్మానవేంద్రుండు. ॥ 47॥

సీ. వనజాక్షికెంగేలుఁ దనకేలుఁ గీలించి
కేళికిఁ దివియంగ లీలఁ గడఁగు
నంగనామణిమోహనాంగవల్లికఁ జాల
నాలింగనముసేయ నప్పళించుఁ

జెలువతిపొరెడుచిగురాకుఁగెమ్మోవి
నాదట గముపంగ నాససేయు
నెలనాఁగమెలపారునిఱిచన్నుఁగవకాంతి
ననురక్తిఁ గబళింప నగ్గలించు
నివ్విధమునఁ దమక మెంతయు మిగులంగ
నతివఁ జేరఁ గోరునవసరమునఁ
దోయజాక్షిరూపు మాయమై పోయినఁ
జాల ఱిచ్చవడు నృపాలసుతుఁడు. ‖ 48 ‖

వ. ఆయింద్రజాలకలితమాయారూపం బని యెఱుంగనేరక మదనావేశంబుకతంబున హంసావళియ కా నిశ్చయించి యారమణి నన్ను గారవింపంగాఁ దలంచి యవ్వనంబునం దాఁగెనని యూహించి పూఁబొదల నోలఁబుల వెదకి వెదకి యున్మాదంబుం బొంది. ‖ 49 ‖

సీ. అది నాకు నెలుఁ గిచ్చె నంగన యని యేగి
కలకంఠ మదియైనఁ గళవళించు
నదె మాటలాడెఁ జంద్రానన యని చేరి
శుకభాషణము లైన సొలపు నొందు
నదె తల చూపె నీలాలక యని డాసి
తుమ్మెదపొద యైనఁ దూలపోవు
నదె చీరెఁ జేసన్న నబ్జాక్షి యని చేరి
యెలమావి చిగురైన నిచ్చఁ గలగుఁ
దడవి కాననిచోటను దడవఁబోవు
నేల పొడసూపి మాయమై తివ్విధమున
నలఁపఁదగునె హంసావళి యనుచు దూఱు
భావజన్ముండు గారింప భూవిభుండు. ‖ 50 ‖

వ. ఇవ్విధంబున మన్మథోన్మాదబాణవిదారితమానసుండగుచుఁ గొంతతడ వవ్వనాంతరంబున జరించినంత నత్యంతసంభ్రమంబున వసంతకుం డచ్చటికిం బఱితెంచి హంసావళీకన్య యున్నది యనుపలుకు మున్నుగా నన్నరనాథునితో నిట్లనియె. ‖ 51 ‖

సీ. అధిప హంసావళి యాబూరుగున నుండ
కొకపువ్వుఁ బొదలోన నుండి రాత్రి
యనలంబుచేత నేయాపదఁ బొందక
బ్రదికియుండంగఁ బ్రభాతవేళఁ
బూవులకై పుష్పలావిక లేగి యా
గోమలిఁ గాంచి తోకొనుచు బోయి
యంతఃపురంబున నడలెడుతల్లియు
జనకుండు నున్నెడ కనుచుటయును
వార లెంతయు వెఱఁగంది వచ్చిగ్రుచ్చి
యత్తి కౌఁగిటఁ జేర్చి యందంద పేర్చి
క్రమ్ము కన్నీటితోడుత నుమ్మలించి
యమ్మ బ్రదికి యేగతి వచ్చితమ్మ యనుచు. ‖ 52 ‖

గీ. కన్ను నీరు దుడిచి కన్నియ నూరార్చి
పావజాతి బోటిపాటుఁ జెప్పి
నేడు పెండ్లి యంచు నెమ్మి పుట్టగఁ బల్కి
వాఁడె మనకుఁ జెప్ప వచ్చె ననిన. ‖ 53 ‖

వ. ఆనందకందళితమానస యయ్యె నప్పు డమ్మేఖమాలనరేంద్రుండు విభవంబున నక్కమలాననం దోకొని చని. ‖ 54 ‖

క. తొడవులు తనులత నునిచినఁ
గడునొప్పయి యుండి తొంటికంటెను రుచితోఁ
బడఁతుకయంగము తొడవులు
తొడవనియెడు పలుకుపలుకుఁ దొడవై మెఱయున్. ॥ 55॥

వ. ఇవ్విధంబున నచ్చెలు లచ్చెలువకు శృంగారంబు చేసి రయ్యవసరంబున నక్కడ. ॥ 56॥

సీ. వాహననికురుంబవల్లరీజృంభిత
కాంచనకింకిణీక్వణనములును
మాణిక్యమండనమండితగాణిక్య
మంజులమంజీరశింజితమును
వాంశికవైణికవందిబృందానేక
వేణువీణాస్తుతక్వాణములును
లాసికమోహనలాస్యలీలోచిత
మర్దళమురజాదిమహితరవముఁ
గర్ణచామరసౌవర్ణకర్ణలలిత
వర్ణకంబళభూషణవ్రాతకలిత
దంతిమంటారవంబులుం దనరుచుండఁ
గదలెఁ బెండిలికొడుకు వేడ్కలు దలిర్ప. ॥ 57॥

ఉ. అంతఁ జిరంటికాజనము లల్లన వచ్చిరి రాజు ముందటం
గ్రంతకు నైనవస్తువులుఁ గాంచనపాత్రలుఁ గొంచు సంతతా
తాంతలతాంతకోరకవిలాసమనోహరపల్లవావళీ
కాంతఫలావలుల్ దనరఁ గామమనోహరవల్లికాకృతిన్. ॥ 58॥

సీ. ధమ్మిల్లములఁ బువుదండలచెలువంబు
సూసకప్రభలును సొబగు నొంద
సలికకస్తూరికాతిలకవిభ్రమములు
గుంతలరోచులుఁ గొమరుమిగుల
రంగార నలఁదిన యంగరాగంబులుఁ
జీనాంబరంబులుం జెలువుమిగుల
భాసురమోహనాపాంగమరీచులుఁ
గర్ణభూషణములుం గలసి బెరయ
నంగదీప్తులుఁ దొడవులు నసఁగి పెనఁగి
విదితపార్వతీకల్యాణవిభవవినుత
గానములు కర్ణపర్వము ల్గాఁగ నడచు
పేరటాండ్రయందంబులు బెడఁగుఁజేసె. ॥ 59॥

వ. ఇవ్విధంబున విభవంబులు మెఱయఁ బురంబుం బ్రవేశించిన వైభవసురేంద్రుం డైన మాళవేంద్రుండు మించిన వేడ్క నెదురు చనుదెంచి తోడ్కొని పోవం దదీయమందిరంబు ప్రవేశించిన యనంతరంబున సప్తజనంబు లయ్యేలనాఁగ వివాహవేదికాతలంబున నునిచి గండవడం బెత్తించి యయ్యేడకు నక్కుమారుం దోడ్కొని యరిగిన. ॥ 60॥

క. ఉండిరి కాంతయుఁ బతియును
గండవడము మాటునందుఁ గడునింపులతో
నిండిన వేడ్కలు దనరఁగ
నొండొరులం జూడఁ గన్ను లువ్విళ్ళూరన్. ॥ 61॥

వ. అంతం బురోహితమంగళాచారానంతరంబ మౌహూర్తికదత్తశుభముహూర్తంబునం దెర యెత్తించిన. ॥ 62॥

సి. లజ్జఁ గొండొకసేపు లలనదృగ్జాలముల్
            తెప్పలలోనన యుప్పతిల్లు
విచ్చల విడిఁబర్వి విభునివీక్షణములు
            మెలఁత మోహనమూర్తిమీఁదఁ బర్వుఁ
దనరెడు వేడుకఁ దన్వంగిచూపులు
            చెలువునిమోముపైఁ బొలసి మగుడుఁ
జూపులు దార్కొన సుదతీలలామంబు
            లలితంపు సిగ్గునఁ గళవళించు
నపుడు దమచందములు చూచి యలరుప్రోడ
యలరుఁబోడుల సరసోక్తు లమృతరసము
సోన లొలికించె నెంతయు సొబగుమిగిలి
తమకు నప్పుడు చెవుల కుత్సవ మొనర్ప. ‖ 63 ‖

సీ. పళ్ళెరంబుల నున్నప్రాలు దోయిట ముంచి
            పాణిపద్మంబులు భ్రమలు నిండ
సేసలు పెట్టంగఁ జేతు లెత్తెడుచోటఁ
            గరమూలరోచులు గ్రమ్ముదేర
చే(తెం)డ్లు దెచ్చుచో సితకటాక్షంబుల
            మించి నీరెండల ముంచికొనఁగఁ
దలఁబ్రాలసందడిఁ జెలువపయ్యెద నాసి
            యిఱిచన్నుఁగవకాంతి గిఱికొనంగఁ
దాను జయ్యన ధవళాక్షతలు ధరించి
పొలఁతిమౌళిపై నినుపారఁ బోయ మిగులఁ
బాటలాసితసితహరిత్ప్రభలు దనరఁ
బాటవము లేక పతి తొట్రుపాటు నొందె. ‖ 64 ‖

క. తలఁబ్రాలు వోయఁ దత్కర
జలజంబులపొందు పతికి జలజాననకున్
దళముగ సకలాంగములను
బులకొంకుకవితతి నారు వోయుచునుండెన్. ‖ 65 ‖

వ. ఇవ్విధంబున మహోత్సవానందకందళితమానసు లైనయాదంపతులకు హోమానంతరంబ మాళవేశ్వరుం డనేకరితురగరత్నభూషణచీనాంబరాదిమనోహరధనం బరణం బిచ్చి వందిమాగధాదిజనంబుల కభీష్టధనంబు లొసంగి యందఱ నన్నపానాదులం బరితృప్తులం జేసి దంపతుల నర్మమందిరంబుల నునిచె నయ్యవసరంబున. ‖ 66 ‖

సీ. అబ్ధీశుసాంధ్యసేవాభిషేకమునకు
            జలధి ముంచినహేమకలశ మనఁగ
జలధియుద్యానభూజంబున రాలిన
            బంధురపరిపక్వఫల మనంగ
నంబుదదంతి గోరాడ నంబుధిఁ బడ్డ
            యపరాద్రిధాతురాగాశ్మ మనఁగ
వరుణకుటుంబినీకరతలంబునఁ దప్పి
            పడినమాణిక్యపుబంతి యనఁగ
వారుణీసక్తుఁ డై జాఱి వనజబంధుఁ
డపరగిరిమీఁదఁ గాల్కొన కబ్ధిఁ బడియె
వారుణీసక్తులై పెఱవార లెట్లు
చక్క నిలువంగగ నేర్తురు నిక్క మరయ. ‖ 67 ‖

క. దినలక్ష్మి యినుఁడు చనుటయు
   ననుగమనము సేయఁ పశ్చిమాచలమున నొ
   ట్టిన యెఱమంటలపోలిక
   ఘనసంధ్యారాగరుచులు గడు నొప్పారెన్. ‖ 68 ‖

గీ. మించె నెఱసంజ లడరి యామీఁదఁ దార
   లల్లనల్లనఁ దోతెంచెఁ బెల్లు గాఁగ
   నూతనంబుగ నంబరానోకహంబు
   చిగురు నిండారఁ బెట్టి పూచెనొ యనంగ. ‖ 69 ‖

గీ. జలరుహములు సూర్యబల మేమియును లేమిఁ
   జంద్రుఁ డొప్పకునికి జాలఁ గుందె
   గ్రహబలంబు లేనికాలంబు నెంతటి
   సిరులు గలుగువారుఁ జిక్కు వడరె. ‖ 70 ‖

సీ. మధుపసంఘంబులు మట్టి మల్లాడుచుఁ
            గువలయంబులు చూఱఁగొనఁదొడంగె
   ద్విజకోటి సన్మార్గవిహరణంబులు దక్కి
            యడఁగి కుజాతుల నాశ్రయించెఁ
   బతులచేరువ లేనిభామల డగ్గఱి
            మారుండు భీతి నిండారఁ జేసెఁ
   గులశీలవిధములఁ దలఁపంగనేరక
            జారచోరావలి సంచరించె
   మహి వివేకులు ఘనతమోమార్గులైరి
   యేకవర్ణత వాటిల్లె లోకమునకు
   నధిక తేజస్వి యగునినుఁ డస్తమింప
   దివి యరాజకమై యున్నయవసరమున. ‖ 71 ‖

ఉ. తాంతము లైనతామరలతావులు సేవలు దక్కి పోవఁగా
   నంతట వచ్చి చొచ్చె మధుపావళి గ్రోలుచు సోలుచుండఁగాఁ
   గాంతవనాంతరాంతరనికామనివాసవిజృంభమాణపా
   యంతనమల్లికాకుసుమహారిమనోహరసౌరభావలుల్. ‖ 72 ‖

సీ. ఇది చనుదెంచెనే నేగరా దనియొక్కొ
            తోయజబంధుండు తొలఁగిపోయె
   నిది తను రూపఱఁ బొదలెడు ననియొక్కొ
            రాజు రయంబున రాక తడసె
   నిది వెనుదగిలిన నేగరా దనియొక్కొ
            చుక్కలు దీనిలోఁ జొచ్చి వెలసె
   నిది మ్రింగు ననియొక్కొ యిప్పుడు దీపరూ
            పమున నిండులు సొచ్చెఁ బవనబంధుఁ
   డనఁగ దెస లెల్లఁ గస్తూరి నలఁదినట్లు
   మింట నెల్లను గాటుక మెత్తినట్లు
   నుర్వి గలయంతయును నీలి నూంచినట్లు
   నంతకంతకు నగ్గల మయ్యెఁ దమము. ‖ 73 ‖

వ. అయ్యవసరంబున. ‖ 74 ‖

సీ. సిరితోడఁబుట్టువు చెంగల్వచెలిపొందు
            ప్రొద్దుసంగడము తన్పునకు నెలవు

చీకటిమూఁకలఁ జెండెడినెఱరౌతు
 మున్నీటి నుబ్బించు ముద్దుఁబట్టి
యుమపాలికన్ను పున్నమతేఁడు వెన్నుని
వియ్యంబు తామరవిరులగొంగ
ముక్కంటి తలపూవు చుక్కలయేలిక
వెన్నెల కందువు వేల్పుబువ్వ
కూడి పాసినవారలగుండెదిగులు
పాసి కలసినివారలపాలియింపు
పొడుపుఁగొంపున నెంతయు బెడఁగు నొంది
మన్మథునిమామ యగుచందమామ వొడిచె. ॥ 75॥

గీ. పూర్వగిరి పానవట్టమై పొలుపు మిగులఁ
బద్మరాగలింగమువోలెఁ బ్రబలె రాజు
పూజ చేసిననవకంపుఁబూవు లట్టు
లుపరితలమునఁ దారక లొప్పు మిగిలె. ॥ 76॥

చ. సలలితలీలఁ బ్రాగ్వనితఁ జాలగ రాగముఁ బొందఁ జేసి యిం
పొలయఁ గుముద్వతీసతికి నుల్లసనం బొదవంగఁ జేయుచు
న్విలసితతారకాంగనల వెన్నెలగందపుబూఁతచేతఁ బె
ల్లలరంగఁ జేసె నప్పు డమృతాంశుఁడు దక్షిణనాయకాకృతిన్. ॥ 77॥

(గ్రంథపాతము) ....సంతోషంబు నిగుడుచుండ
వైభవముతోడ శృంగారవనము సొచ్చి. ॥ 78॥

సీ. మంజీరమంజులశింజితంబు సెలంగ
....
................లవిందులు చేసి
పూవుఁదీఁగెలపొంతఁ బొలసి పొలసి
నెరుపార నిండువెన్నెలచల్లు చూపుల
సొంపార మామిళ్ళు చూచి చూచి
............విరులు వేడుకఁ గోయఁ
గరము........................
..................టలోఁ గరము వేడ్కఁ
దిరుగుచున్నట్టి నిర్జరతరుణు లనఁగ
నవవికాసంబు గతులకు నవక మొసఁగ
వనములోపలఁ దిరిగిరి వనజముఖులు. ॥ 78॥

సీ. పొగడంగ...................
.....................డుచువారు
నోపాటలాధర యీపాటలము నీవు
ముట్టకు మని యొట్టు వెట్టువారు
రాజాన యనుచు నీరాజానన దొలంగ
దటుచూడు దీని.................
...........................లేవె
చెలు లిందు రండని చీరువారు
మెరయుపువ్వులు గనుఁగొని మెచ్చువారు
జిలుకబోదలఁ బట్టంగఁ జేరువారు
నగుచు నెంతయు వేడ్కల నతిశయిల్ల
.... ॥ 79॥

సి. .....నొకకొంత మోపి నిక్కుటయును
మంజీరములు తొలిమాటసలుప
వామకరంబుల వరశాఖ లూఁదిన
మణిముద్రికలదీప్తి మాఱుమలయఁ
బూవులకందుపఁబొ..................
....
గరము లల్లన యెత్తి విరులు గోయఁగఁబూన
దోర్మూలరోచులు తొంగలింపఁ
గుచములొకటి నొక్కటిమీఁది క్రొత్తనెగయ
....
వలుల జాడలు గనుపట్టి వెలయుచుండ
...................కేలి సలిపి రపుఁడు. ‖ 80 ‖

ఉ. సన్నపుఁగౌనుమీఁద వలిచన్నులవ్రేఁగు ఘనంబు నెవ్వడిం
దన్నకు మమ్మ యోవికచతామరసానన యంచు భీతితోఁ
దన్నొకబోటి....................................
.................ధజనతాకృతిశోకము నయ్యశోకమున్. ‖ 81 ‖

సీ. ఎఱసంజ పర్వె నదేలకో యెఱసంజ
గా దది చిగురాకుగముల పెల్లు
చిగురాకుపైఁ దమశ్రేణి యిట్లడరునే
తమముగా.....................
...........................డునే
తారక ల్గావివి కోరకములు
కలికలమీఁద వెన్నెల లుద్భవించునే
వెన్నెలగా దిది విరులసొబగు
లనుచు ముగ్ధలు పలుకంగ నతివిదగ్ధ
లల్ల నవ్వుచుఁ దెలుపుదు ర.......
....
....లు దిక్కులనుం జూపువఱపునపుడు. ‖ 82 ‖

క. డోలాలీల లొనర్చుచుఁ
గేళీసదనంబులందుఁ గ్రీడింపుచుఁ గ్రీ
డాలాపములకు మెచ్చుచు
నాలేమయుఁ బతియు................ ‖ 83 ‖

సీ. (నీకటాక్షంబు నెర)సిన యెడలెల్లఁ
గలువలు పూచిన కరణినుండు
నీమేని నెత్తావి నెగడిన నేపూవు
లైనను మంచి వైనట్లు దోఁచు
నీయంగములకాంతి నిండిన లత లెల్లఁ
గనకంపులతికల(కరణి వెలయు)
....
.......జిగురుల పోల్కి నుండుఁ
దెలిసి తెలిసి కోయనకాని యలరు లెపుడు
గోరి విచ్చలవిడిమాకుఁ గోయరాదు
నెలఁత నీపొత్తు గలయము నేఁటి కనుచుఁ
బొలఁతి నొక్కతె.................... ‖ 84 ‖

గీ. ....కాలువ ల్దాఁటి దాఁటి
యెసఁగు పుప్పొడితిట్టల నెక్కి యెక్కి
కోరి దవ్వుల పువ్వులు గోసి కోసి
యలసియును మానకు.............. ‖ 85 ‖

ఉ. ....కమలాకరుఁ డాననకేళి మాని యు
ప్పొంగెడు వేడ్కతోడఁ బువుఁబోఁడులుఁ దానును గూడి
భృంగచక్రాంగరథాంగముఖ్యవిహగావృతముం.........
.... ‖ 86 ‖

ఉ. చేరఁగఁ బోయి సొమ్ములును జీరలుఁ దీరమునందుఁ బెట్టి చొ
క్కారపు వల్వపావడలు గట్టి తనుద్యుతు లుల్లసిల్లన
వ్వారివిహారలీల లనివారితసంభ్రమ మొప్ప.......
.... ‖ 87 ‖

చ. ....చ్చినిత్యపరిపూర్ణమనోరథుఁ డౌచు వైభవ
స్ఫురణ దలిర్పఁగా నెలమిఁ బుత్రులు బౌత్రులుఁ జాలఁగల్గ సు
స్థిరరమణీయభోగము..................................
....నివ్వటిల్లఁగన్. ‖ 88 ‖

క. ఈకథలు వ్రాయఁ జదివిన
నాకర్ణన మొనరఁ జేయ నాయువు శ్రీయుం
జేకుఱఁగ సుఖంతురు శు
శ్లోకు లన............................ ‖ 89 ‖

ఉ. ....ప్రతిమానదానవి
ద్యామహనీయవైభవకృతార్థితసుత్కలిరాజమత్సరో
ద్దామవిరోధిమంత్రిజనతాదృఢమంత్రరహస్య
.... ‖ 90 ‖

క. ....
నాటకముఖకోహళాదినాట్యరహస్యో
ద్ఘాటననిపుణప్రజ్ఞా
పాటవచాతుర్య నూత్నభరతాచార్యా. ‖ 91 ‖
........కౌశల్యవాదా
ప్రాసక్తార్థిప్రకర............ర్థనాతీతదానా
హాసాంకూరస్ఫుటజయ—— ‖ 92 ‖

గద్యము. ఇది శ్రీమద్వెన్నెలకంటి సూరనామాత్యపుత్ర హరితసగోత్రపవిత్ర సుకవిజనమైత్రీవిధేయ అన్నయనామధేయప్రణీతం బైన షోడశకుమారచరిత్రంబునందు సర్వంబు నష్టమాశ్వాసము.

సిటీప్రెస్, కాకినాడ - 1934